

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління і бізнесу
ім. Г.Е. Вейнштейна

Кафедра – Фінансів, обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

**на тему: «Основні засоби ТОВ «ДРУЖБА СВК»: облік
та аналіз ефективності їх використання»**

ШИФР КРБ.ФОтаА.1.579-03.1.9

Здобувачки: _____ **Цебрєнко Т.А.**

Керівник: _____ **доц. Ступницька Т.М.**

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від « 4 » червня 2026 р., протокол № 14.

Завідувач кафедри фінансів, обліку
та аудиту

_____ **Наталія КУПРИНА**

Одеса – 2026 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління
і бізнесу ім. Г.Е. Вейнштейна

Кафедра – Фінансів, обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри фінансів, обліку та аудиту

« ____ » _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ

Цебрєнко Тєтяни Андрїївни

-
1. Тема роботи: *«Основні засоби ТОВ «ДРУЖБА СВК»: облік та аналіз ефективності їх використання»*

Затверджена наказом ОНТУ від 24 жовтня 2025 р. наказ № 579-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи *4 червня 2026 р.*
3. Вихідні дані до роботи: *Звітні дані про діяльність підприємства за три роки.*

-
4. Перелік питань, які потрібно розробити: *Сутність, значення та законодавча база обліку основних засобів підприємства. Техніко-економічна характеристика підприємства та аналіз ефективності використання основних засобів за два роки на ньому. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві та обліку основних засобів на ньому. Висновки та пропозиції.*

-
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) *таблиць – 16, рисунків – 13.*

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 2 лютого 2026 р.

Керівник _____ Ступницька Т.М.

Завдання прийняв до виконання _____ Цебренко Т.А.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи	2.02.26 - 10.03.26	
2. Техніко-економічна характеристика підприємства та економічний аналіз за напрямом кваліфікаційної роботи за два роки	11.03.26 - 11.04.26	
3. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві та обліку за напрямом кваліфікаційної роботи на ньому	12.04.26 - 25.05.26	
4. Оформлення кваліфікаційної роботи	26.05.26 - 4.06.26	

Здобувачка вищої освіти _____ Цебренко Т.А.

Керівник роботи _____ Ступницька Т.М.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувачка вищої освіти Цебренко Т.А. _____

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему: «Основні засоби ТОВ «ДРУЖБА СВК»: облік та аналіз ефективності їх використання»

В кваліфікаційній роботі було проведено вивчення теоретичних аспектів бухгалтерського обліку основних засобів підприємства, також досліджений аналіз ефективності їх використання на ТОВ «ДРУЖБА СВК». Проведені в кваліфікаційній роботі дослідження організацій облікового процесу, порядку документального оформлення господарських операцій з основними засобами були спрямовані на розробку певних пропозицій, щодо вдосконалення організації операцій обліку та аналізу основних засобів та їх відображення у фінансовій звітності підприємства.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. В першому розділі роботи розглянуто економічну сутність обліку основних засобів: визначення основних засобів, їх класифікація, методи оцінки, нормативні документи та завдання з обліку основних засобів, методика обліку основних засобів за національними стандартами. У другому розділі кваліфікаційної роботи наведена техніко-економічна характеристика, аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК» та аналіз ефективності використання основних засобів підприємства. У третьому розділі кваліфікаційної роботи досліджено організацію бухгалтерського обліку та обліку основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК». У ньому детально розглянуто процедури документального супроводу операцій з основними засобами, їх відображення в облікових регістрах та фінансовій звітності.

У висновках узагальнено результати проведеного дослідження обліку та аналізу основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК», а також надано практичні рекомендації щодо вдосконалення облікової системи та підвищення ефективності використання основних засобів з метою забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини	- 87 с.;
таблиць	- 16;
рисуноків	- 13;
додатків	- 7.

ЗМІСТ

	С
Вступ	6
1. Економічна сутність обліку основних засобів.....	8
1.1. Економічна сутність, склад, класифікація та методи оцінки основних засобів.....	8
1.2. Нормативно-правова база та завдання обліку основних засобів.....	13
1.3. Методика бухгалтерського обліку основних засобів за національними стандартами.....	15
2. Економічний аналіз діяльності та аналіз ефективності їх використання основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК».....	36
2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства.....	36
2.2. Аналіз ефективності використання основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК».....	40
3. Стан бухгалтерського обліку та обліку основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК».....	54
3.1. Характеристика організації обліку на підприємстві.....	54
3.2. Облік основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК».....	61
Висновки та пропозиції.....	77
Список використаних джерел.....	84
Додатки.....	88

ВСТУП

Основні засоби формують виробничу базу підприємства та визначають його можливості щодо здійснення ефективної діяльності. Від їх технічного стану, структури та рівня використання залежить обсяг виробництва, собівартість продукції, прибутковість і конкуренто-спроможність підприємства. Ефективне управління основними засобами є важливим елементом для досягнення високих показників ефективності діяльності підприємства, що безпосередньо впливає на зростання продуктивності праці, дозволяє оптимізувати виробничі витрати та забезпечує стійкий фінансовий стан. Ефективне використання основних засобів, їх регулярне оновлення та модернізація, дає можливість підприємству швидко адаптуватися до змін ринкового середовища, впроваджувати нові технології та підвищувати якість виробленої продукції. Недотримання цих принципів призводить до негативних наслідків: зниження виробничої потужності, зростання витрат та втрати конкурентоспроможності на ринку, тому належна організація бухгалтерського обліку та систематичний аналіз ефективності використання основних засобів набувають особливої важливості. Це дозволяє керівництву приймати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на підвищення загальної результативності діяльності підприємства. Це підтверджує актуальність обраної теми.

Метою кваліфікаційної роботи є розкриття питань, пов'язаних з бухгалтерським обліком та аналізом основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК», а також розробкою практичних рекомендацій щодо удосконалення їх обліку відповідно до діючого законодавства України. Завданнями дослідження кваліфікаційної роботи є: вивчення питань економічної сутності основних засобів, розкриття їх класифікації та оцінки; розгляд нормативно-правових документів, які регулюють облік основних засобів в Україні; вивчення методичних аспектів бухгалтерського обліку основних засобів за національними стандартами; аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ за 2022–2024 роки; вивчення підходів до аналізу основних засобів в економічній літературі, здійснення аналізу ефективності використання основних засобів підприємства; вивчення організації обліку та обліку основних засобів у ТОВ «ДРУЖБА СВК»; формування рекомендацій щодо покращення обліку та підвищення ефективності використання основних засобів.

Об'єктом дослідження в даній кваліфікаційній роботі є основні засоби, предметом дослідження – облік та аналіз ефективності використання основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК».

Теоретичною основою кваліфікаційної роботи послуговували роботи таких вчених як Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Т.В. Давидюк, А.Г. Загородній, М.В. Кужельний, С.В. Легенчук, Н.М. Малюга, О.Я. Олійник, О.А. Петрик, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко та інших.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти України, міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку, постанови Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, наукові праці вітчизняних учених з питань обліку та аналізу основних засобів, а також дані первинного, аналітичного і синтетичного обліку досліджуваного підприємства, річні звіти, дані статистичної звітності, виробничо-фінансові плани, довідкові матеріали.

Основні теоретичні та практичні результати дослідження доповідалися, отримали позитивну оцінку та були апробовані на: наукових конференціях – науковій конференції здобувачів вищої освіти ОНТУ (секція фінансів, обліку і аудиту) 26 березня 2026 р. м. Одеса; VIII всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді» (пленарне засідання) 16-17- квітня 2026 р. м. Одеса; на науковому колоквиумі «Дослідження сучасних аспектів та інструментів: фінансів, банкінгу, фінансового обліку, аналізу та аудиту в системі управління діяльністю суб'єктів національної економіки» 17.04.2026 р. в рамках дослідження наукової школи «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів» кафедри фінансів, обліку та аудиту ОНТУ (Додаток А) та надруковані у 2 тезах конференції.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел. В даній кваліфікаційній роботі розглянуті питання обліку, аналізу основних засобів та ефективності їх використання на прикладі ТОВ «ДРУЖБА СВК».

1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Економічна сутність, склад, класифікація та методи оцінки основних засобів

В сучасних умовах господарювання ефективність діяльності підприємства значною мірою залежить від якості та ефективності використання його матеріально-технічної бази. Основні засоби є важливим компонентом виробничих потужностей, забезпечуючи безперебійне виробництво, виконання робіт та надання послуг. Особливої актуальності питання ефективного управління основними засобами набуває в умовах економічної нестабільності та воєнного стану в Україні, коли підприємства змушені працювати в умовах обмежених ресурсів, пошкодження активів та необхідності їх оперативного відновлення.

Економічна сутність основних засобів полягає в тому, що вони є матеріальними активами, які використовуються підприємством у господарській діяльності протягом тривалого періоду часу та поступово переносять свою вартість на виготовлену продукцію через амортизацію. Вони беруть участь у виробничому процесі багаторазово, зберігаючи при цьому свою натуральну форму [1].

Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [4].

Важливим аспектом дослідження економічної сутності основних засобів є аналіз їх визначення у нормативно-правових документах, оскільки саме вони формують методологічну основу бухгалтерського та податкового обліку. Порівняння визначення основних засобів у нормативних документах наведено у табл. 1.1. Якщо порівняти, як визначаються основні засоби у П(С)БО 7, Податковому кодексі України та МСБО 16, то можна побачити спільне: всі вони вважають їх матеріальними активами, які підприємство використовує у своїй діяльності протягом тривалого часу.

Таблиця 1.1 – Порівняння визначення основних засобів у нормативних документах*

Джерело	Визначення основних засобів	Особливості підходу
П(С)БО 7 «Основні засоби»	Матеріальні активи, які утримуються підприємством для використання у виробництві, постачанні товарів, наданні послуг, здаванні в оренду або для адміністративних і соціально-культурних функцій зі строком використання більше одного року	Орієнтація на бухгалтерський облік; акцент на функціональному призначенні та строку використання
Податковий кодекс України	Матеріальні активи, що використовуються у господарській діяльності платника податку, мають визначений вартісний критерій і підлягають амортизації	Встановлює вартісний критерій; орієнтація на податковий облік і нарахування амортизації
МСБО 16 «Основні засоби»	Матеріальні об'єкти, які утримуються для використання у виробництві, постачанні товарів чи послуг, для оренди або адміністративних цілей і використовуються більше одного звітного періоду	Орієнтація на економічну сутність; застосування професійного судження; гнучкість у підходах

*складено за даними джерел [2,4,6]

У всіх підходах підкреслюється, що такі активи призначені для виробництва продукції, надання послуг, управлінських потреб або передачі в оренду, а також поступово переносять свою вартість на результати діяльності через амортизацію. Крім того, зазначається їх довгостроковий характер використання, що перевищує один рік або операційний цикл.

Водночас між цими підходами існують певні відмінності. Зокрема, Податковий кодекс України встановлює чіткий вартісний критерій для визнання основних засобів, що є важливим для цілей оподаткування, тоді як П(С)БО 7 та МСБО 16 не містять жорстко визначеного порогу, залишаючи це питання на розсуд підприємства в межах облікової політики. Крім того, П(С)БО 7 орієнтоване на потреби фінансового обліку та має більш регламентований характер, тоді як МСБО 16 базується на принципі переважання економічної сутності над юридичною формою та передбачає ширше використання професійного судження. Податковий кодекс, у свою чергу, має чітко визначений нормативний характер і спрямований на забезпечення правильності обчислення податкових зобов'язань.

Таким чином, незважаючи на єдність економічної сутності основних засобів, підходи до їх визначення відрізняються залежно від цілей використання: бухгалтерських або податкових та від стандартів, за якими ведеться облік: національних або міжнародних. Це зумовлює необхідність комплексного врахування вимог

різних нормативних документів у практичній діяльності підприємства.

Класифікація основних засобів є невід'ємною складовою не лише для їх упорядкування, а й для оптимізації бухгалтерського обліку, аналітичних процесів та стратегічного управління підприємством. Вона надає можливість більш точно оцінити склад активів, їхню роль у виробничій діяльності та ідентифікувати напрямки для підвищення ефективності їх використання. Крім того, систематизоване групування основних засобів сприяє обґрунтованому розрахунку амортизаційних відрахувань, ефективному моніторингу їхнього стану та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень щодо їх оновлення, модернізації або вибуття. Тобто інтегроване застосування різноманітних класифікаційних критеріїв забезпечує комплексний та гнучкий підхід до управління основними засобами підприємства, дозволяючи адаптуватися до мінливих економічних умов та технологічних викликів.

Дослідженням класифікації основних засобів підприємства присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних вчених, серед яких Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Н.М. Ткаченко, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, О.Я. Олійник, Т.В. Давидюк, С.В. Легенчук та інші. У сучасних умовах господарювання класифікація основних засобів набуває особливого значення, оскільки виступає важливим інструментом не лише бухгалтерського обліку, але й економічного аналізу та управління підприємством. Вона є потужним інструментом не тільки для ведення бухгалтерського обліку, але й для проведення глибокого економічного аналізу та стратегічного управління підприємством. Завдяки їй можна систематизувати активи з різними характеристиками, визначити їхню функцію у виробництві, оцінити продуктивність використання та виявити потенціал для зростання ефективності. Багатогранність економічної сутності основних засобів зумовлює різноманіття класифікаційних підходів. Це підкреслює необхідність вивчення наукових розробок провідних фахівців для створення уніфікованої системи класифікаційних ознак. Саме тому в економічній літературі сформовано низку підходів до класифікації основних засобів, які відображають різні аспекти їх використання та управління. Наукові підходи до класифікації основних засобів підприємства представлені в табл. Б.1 Додатку Б.

Згідно аналізу наукових підходів, які представлені у таблиці Б.1 Додатку Б

свідчить, що класифікація основних засобів є багатогранною та залежить від цілей дослідження. Однак більшість авторів погоджуються, що найкраще використовувати комплексний підхід, який об'єднує кілька способів класифікації, що забезпечує більш повну характеристику основних засобів та підвищує ефективність управління ними.

Найчастіше в економічній літературі основні засоби розподіляють на певні групи за такими класифікаційними ознаками, які зображені на рис Б.1 Додатку Б.

За функціональним призначенням основні засоби поділяються на виробничі та невиробничі. Виробничі основні засоби безпосередньо беруть участь у процесі виготовлення продукції, виконання робіт або надання послуг (машини, обладнання, виробничі будівлі). Невиробничі основні засоби не беруть участі у виробничому процесі, але забезпечують соціальні потреби працівників підприємства (житлові будинки, об'єкти соціально-культурного призначення).

За галузевою ознакою основні засоби групуються залежно від сфери діяльності, в якій вони використовуються. Виділяють основні засоби промисловості, сільськогосподарства, транспорту, будівництва, торгівлі та інших галузей. Такий поділ дає можливість оцінити специфіку використання активів у різних секторах економіки.

За ступенем використання основні засоби поділяються на діючі, недіючі та законсервовані. Діючі засоби безпосередньо використовуються у господарській діяльності підприємства. Недіючі тимчасово не використовуються з різних причин (ремонт, модернізація, відсутність попиту). Законсервовані – це активи, використання яких тимчасово припинено на тривалий період із відповідним оформленням.

За належністю розрізняють власні та залучені (орендовані) основні засоби. Власні засоби належать підприємству на правах власності та відображаються на його балансі. Орендовані основні засоби використовуються підприємством на підставі договору оренди і можуть обліковуватись як на балансі орендодавця, так і орендаря залежно від умов договору.

Основні засоби з метою бухгалтерського обліку класифікуються за натурально-речовим складом на об'єкти, які повинні обліковуватись окремо. Відповідно

до п. 5 П(С)БО № 7 «Основні засоби», в системі бухгалтерського обліку підприємства такі об'єкти, ще і об'єднують у відповідні групи (рис. 1.1).

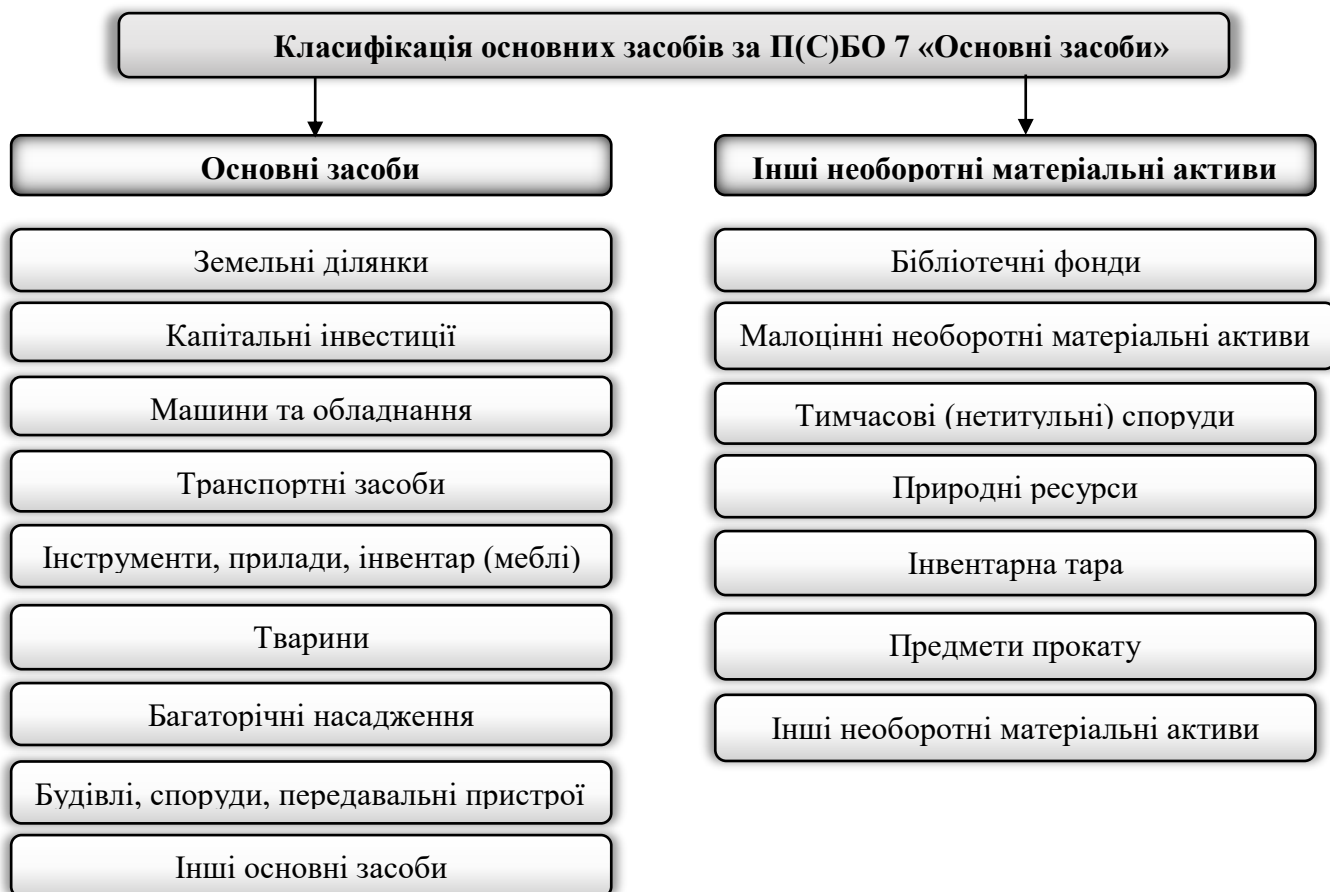

Рис. 1.1 – Класифікація основних засобів за П(С)БО 7 «Основні засоби»

**складено на підставі наукових джерел [4]*

Також важливо зазначити, що в бухгалтерському обліку підприємства, поряд з основними засобами, виділяється ще одна група активів. Ці активи мають схожі економічні характеристики з основними засобами, але відрізняються за своєю вартістю та особливостями відображення в обліку – це інші необоротні матеріальні активи, зокрема малоцінні необоротні матеріальні активи, які використовуються підприємством протягом тривалого періоду, але не відповідають встановленим критеріям визнання основних засобів за вартістю. Ці об'єкти, хоча й мають значну схожість з основними засобами за своєю функціональною суттю, відрізняються низькою вартістю. З метою їх систематизації П(С)БО № 7 передбачає класифікацію їх на 7 груп (рис. 1.1). Відповідно до положень П(С)БО 7, такі активи обліковуються окремо від основних засобів і об'єднуються у спеціальні групи. До них належать,

зокрема, малоцінні необоротні матеріальні активи, бібліотечні фонди, тимчасові (нетитульні) споруди, природні ресурси, інвентарна тара, предмети прокату та інші подібні активи. Виокремлення цих груп обумовлене необхідністю спрощення обліку та забезпечення більш раціонального контролю за їх використанням.

Особливість цих активів полягає в тому, що амортизація на них нараховується за спрощеною схемою – це може бути зроблено одразу, як тільки актив починає використовуватися, або іншим способом, який підприємство визначить у своїй обліковій політиці. Це дозволяє зменшити трудомісткість облікових процедур та підвищити оперативність відображення інформації.

Таким чином, розмежування основних засобів та інших необоротних матеріальних активів має важливе значення для організації бухгалтерського обліку, оскільки забезпечує більш точне відображення складу активів суб'єкта господарювання, сприяє оптимізації контролю за їх експлуатацією та підвищує об'єктивність фінансової звітності.

1.2. Нормативно-правова база та завдання обліку основних засобів

Ефективне управління матеріально-технічною базою підприємства та достовірність фінансової звітності значною мірою залежать від належного обліку основних засобів. Саме тому бухгалтерський облік основних засобів покликаний вирішувати низку критично важливих завдань. Ці завдання охоплюють усі етапи життєвого циклу основних засобів, починаючи від їхнього надходження на підприємство і закінчуючи вибуттям.

Одним із першочергових завдань є забезпечення правильного та своєчасного визнання основних засобів у складі активів підприємства. Це передбачає оцінку відповідності об'єкта встановленим критеріям, визначення терміну його корисного використання та формування первісної вартості. Важливою умовою є належне документальне оформлення всіх операцій, пов'язаних з надходженням основних засобів, незалежно від того, чи були вони придбані, отримані безоплатно, чи внесені до зареєстрованого капіталу.

Серед основних завдань виділяється налагодження системи обліку основних

засобів. Ця система охоплює фіксацію всіх етапів життєвого циклу основних засобів: від їхнього надходження та внутрішнього переміщення до модернізації, реконструкції, ремонтних робіт та остаточного вибуття. Такий підхід гарантує ефективний моніторинг збереження майна та його раціонального застосування в рамках господарської діяльності.

Не менш важливим є забезпечення достовірної оцінки основних засобів на різних етапах їх використання. Облік має відображати як первісну, так і залишкову, переоцінену та ліквідаційну вартість активів. Це є необхідною умовою для об'єктивного відображення фінансового стану підприємства та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Серед пріоритетних завдань виділяється точне обчислення амортизаційних відрахувань за основними засобами. Ця процедура має неухильно дотримуватися обраного методу та облікової політики, затвердженої на підприємстві.

Не менш важливим є ретельний моніторинг технічного стану основних засобів. Він охоплює облік їхнього зносу, оцінку придатності для подальшої експлуатації, а також своєчасне виконання ремонтних робіт, модернізації чи виведення з експлуатації. Такий всебічний контроль сприяє запобіганню нераціональному використанню ресурсів та підвищенню ефективності функціонування підприємства.

Критично важливим аспектом діяльності є забезпечення безпеки, вагомою частиною якої є основні засоби, та проведення ретельної інвентаризації. Підприємство несе відповідальність за регулярну перевірку фактичної наявності своїх активів, їх відповідності бухгалтерським записам, а також за своєчасне виявлення будь-яких розбіжностей – чи це дефіцит чи надлишок.

Крім цього, коректний облік основних засобів є життєво важливим для формування точної та повної фінансової звітності. Це включає обов'язкове розкриття інформації про склад, структуру, рух, амортизацію та ефективність використання цих активів у відповідних фінансових документах.

В умовах сучасного економічного середовища, забезпечення управлінського процесу основними засобами за допомогою актуальної інформації набуває першорядного значення. що передбачає надання даних для аналізу ефективності їх вико-

ристання, планування оновлення, оптимізації структури активів та підвищення конкурентоспроможності підприємства [4].

Водночас ефективна організація обліку основних засобів неможлива без дотримання чинної нормативно-правової бази, яка регламентує всі аспекти їх облікового відображення. Сукупність законодавчих актів, національних і міжнародних стандартів, а також внутрішніх документів підприємства формує цілісну систему регулювання, що забезпечує єдність методології обліку та відповідність фінансової звітності встановленим вимогам. Методологічні засади визнання, оцінки, амортизації, переоцінки та відображення основних засобів у фінансовій звітності встановлюються системою нормативно-правових актів. Основні документи, що регулюють облік основних засобів в Україні, наведено в Додатку В.

З табл. В.1 видно, що нормативне регулювання обліку основних засобів є комплексним і багаторівневим. Воно поєднує законодавчі акти, національні та міжнародні стандарти, а також внутрішні документи підприємства. Перелік, вказаний в табл. В.1, не є вичерпаним, що за необхідністю він може бути доповнений іншими нормативними документами. Така система забезпечує єдність підходів до обліку, достовірність фінансової інформації та ефективність управління основними засобами підприємства.

Таким чином, поєднання чітко визначених завдань обліку та належного нормативного забезпечення створює передумови для ефективного використання основних засобів, підвищення результативності діяльності підприємства та зміцнення його фінансового стану в сучасних умовах господарювання.

1.3. Методика бухгалтерського обліку основних засобів за національними стандартами

Бухгалтерський облік основних засобів в Україні регулюється Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Цей стандарт визначає важливі аспекти: від моменту визнання об'єкта до його відображення у фінансовій звітності, включаючи правила оцінки, формування первісної вартості та нарахування амортизації.

Ефективна організація бухгалтерського обліку основних засобів неможлива без належного документального забезпечення всіх господарських операцій, пов'язаних із їх рухом. Облік надходження основних засобів на підприємстві ведеться на основі первинних документів, що підтверджують факт проведення господарської операції, вони є підставою для відображення операцій у бухгалтерському обліку та формування відповідної кореспонденції рахунків [4]. Первинні документи виступають основою облікового процесу, оскільки саме в них фіксується факт здійснення операції, її зміст, обсяг та відповідальні особи. Вони забезпечують достовірність облікових даних, контроль за збереженням майна підприємства та є підставою для відображення інформації у бухгалтерських регістрах і фінансовій звітності [8].

Слід зазначити, що перелік типових форм первинних документів з обліку основних засобів був затверджений Положенням про затвердження типових форм первинного обліку № 352 від 29.12.95р., яке втратило чинність від 22.10.2021 року, проте ніякий інший нормативний документ, який регулює документальне оформлення основних засобів для підприємств не бюджетної форми не було введено. У зв'язку з відсутністю на сьогодні альтернативних нормативних актів, що регулюють оформлення операцій з основними засобами за типовими формами, підприємства не бюджетної форми мають можливість продовжувати використовувати раніше затверджені форми або розробляти власні, дотримуючись вимог чинного законодавства щодо обов'язкових реквізитів первинних документів. Первинні документи з обліку основних засобів залишаються невід'ємним елементом для документального підтвердження всіх операцій, пов'язаних з їхнім рухом. Вони продовжують бути важливим інструментом для організації обліку і можуть бути ефективно використані підприємствами, враховуючи актуальні законодавчі норми.

Типові форми первинної облікової документації, встановлені Положенням про затвердження типових форм первинного обліку основних засобів № 352 від 29.12.95 р. наведено в Додатку Г.

Процес надходження основних засобів характеризується складністю та багатогранністю, вимагаючи ретельного аналізу методу придбання активу. Саме від об-

раного способу одержання залежить методологія формування первісної вартості, підбір відповідної первинної документації та коректне відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку. Правильно збудована система обліку надходження основних засобів є запорукою достовірності фінансової звітності та сприяє оптимізації управління активами підприємства.

Облік надходження основних засобів. Особливу увагу слід приділяти процесу надходження основних засобів, оскільки саме на цьому етапі формується їхня первісна вартість. Ця вартість має прямий вплив на майбутні амортизаційні відрахування та, відповідно, на фінансові результати підприємства [4].

При зарахуванні основних засобів до складу підприємства важливу роль відіграє спеціально сформована комісія. Її формування здійснюється на підставі розпорядження керівника підприємства і, як правило, включає представників управлінського персоналу, фінансового відділу, матеріально відповідальних осіб, а також, за необхідності, технічних фахівців. Першочерговим завданням комісії є проведення огляду об'єкта основних засобів, перевірка його технічної справності, відповідності супровідній документації та визначення його придатності до подальшої експлуатації. Крім того, комісія встановлює первісну вартість об'єкта (у випадках, передбачених чинним законодавством), термін його корисного використання та інші необхідні показники. За підсумками своєї діяльності комісія складає акт приймання-передачі основних засобів, який є основним первинним обліковим документом для зарахування об'єкта на баланс підприємства. Після цього акт передається до бухгалтерії, де на його основі формується інвентарна картка, об'єкту присвоюється інвентарний номер та здійснюється його відображення в системі бухгалтерського обліку. Тобто діяльність комісії забезпечує коректність оцінки, належне документальне оформлення та своєчасне відображення надходження основних засобів у бухгалтерському обліку.

Надходження основних засобів на підприємство може відбуватися різними шляхами, кожен з яких вимагає індивідуального підходу до оцінки та документального оформлення. Вибір шляху надходження безпосередньо впливає на те, які витрати будуть включені до первісної вартості, які первинні документи будуть вико-

ристані, а також на специфіку відображення операції в облікових регістрах.

Серед найпоширеніших шляхів надходження основних засобів виділяють: придбання за кошти, обмін на інші активи, внесок до зареєстрованого капітал, безоплатне отримання, створення власними силами, переведення з оборотних активів, виявлення при інвентаризації. Шляхи надходження основних засобів та їх документальне оформлення наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Шляхи надходження основних засобів та їх документальне оформлення*

Шлях надходження	Характеристика	Первинні документи
Придбання за кошти	Основні засоби купуються у постачальників за грошові кошти	Договір купівлі-продажу, рахунок-фактура, накладна, акт приймання-передачі (ОЗ-1)
Створення власними силами	Об'єкт виготовляється або будується підприємством	Кошторис, акти виконаних робіт, акт введення в експлуатацію
Безоплатне отримання	Актив надходить без компенсації вартості	Акт приймання-передачі, договір дарування
Внесок до зареєстрованого капіталу	Засновники передають основні засоби підприємству	Установчі документи, акт приймання-передачі
Обмін на інші активи	Отримання об'єкта в результаті обміну	Договір обміну, акт приймання-передачі
Переведення з оборотних активів	Переведення активів у склад основних засобів	Внутрішній акт, наказ керівника
Виявлення при інвентаризації	Виявлення необлікованих активів	Інвентаризаційний опис, акт оприбуткування

*складено на підставі джерел [4]

До основних первинних документів, якими оформлюється надходження основних засобів, є: договори (купівлі-продажу, дарування, обміну), рахунки-фактури, накладні, акти приймання-передачі основних засобів (ОЗ-1), акти введення в експлуатацію, установчі документи (у разі внесення до зареєстрованого капіталу), а також внутрішні розпорядчі документи підприємства. На підставі цих документів здійснюється відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку [11].

Для відображення в бухгалтерському обліку довгострокових активів, таких як основні засоби та інші необоротні матеріальні активи, Планом рахунків рекомендовані рахунки 1 класу «Необоротні активи» – 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи», на яких узагальнюється інформація про наявність,

рух і стан відповідних активів підприємства.

Оформлення об'єктів основних засобів, які надходять на підприємство шляхом придбання у постачальників, здійснюється наступним чином: при надходженні об'єкта складається комісія наказом керівника підприємства, яка оглядає цей об'єкт, складає акт приймання-передачі, після цього акт-передачі спрямовується у бухгалтерію, на підставі цього відкривається інвентарна картка для обліку основних засобів. Цей документ міститиме присвоєний об'єкту інвентарний номер. Далі об'єкт офіційно зараховується на баланс підприємства, а його вартість відображається у відповідних бухгалтерських рахунках.

Основні засоби, виготовлені або побудовані силами підприємства, обліковуються шляхом збору всіх витрат на їх створення. Після завершення робіт спеціальна комісія оглядає готовий об'єкт, складає акт приймання-передачі введення в експлуатацію, який потім передається до бухгалтерії для офіційного обліку.

Оформлення основних засобів, отриманих на безоплатній основі, здійснюється через акт приймання-передачі. Комісія проводить оцінку стану об'єкта, визначає його вартість та складає акт приймання-передачі, який є документом для зарахування на баланс у бухгалтерії.

Основні засоби, що вносяться до зареєстрованого капіталу, оформлюються відповідно до установчих документів та акта приймання-передачі. Комісія проводить оцінку такого внеску, після чого документи передаються до бухгалтерії для відображення в обліку.

У випадку отримання основних засобів шляхом обміну, сторони укладають договір обміну. Факт передачі оформлюється актом приймання-передачі. Спеціальна комісія проводить огляд отриманого об'єкта, визначає його вартість, після чого вся документація передається до бухгалтерії для подальшого обліку.

Якщо активи, що раніше обліковувалися як оборотні, переводяться до складу основних засобів, видається відповідний наказ керівника підприємства. На підставі цього наказу складається внутрішній акт, який слугує підставою для зарахування об'єкта до основних засобів та його відображення в бухгалтерському обліку.

Основні засоби, які були виявлені під час проведення інвентаризації, фіксу-

ються в інвентаризаційному описі та акті оприбуткування. Інвентаризаційна комісія підтверджує наявність об'єкта та встановлює його вартість. Ця інформація потім передається до бухгалтерії для внесення відповідних записів до облікових регістрів [9].

Рахунок 10 «Основні засоби» використовується для обліку об'єктів, що беруть участь у господарській діяльності підприємства протягом тривалого часу. Надходження основних засобів (через придбання, створення або безоплатне отримання) відображаються за дебетом рахунку, тоді як їхнє вибуття (продаж, ліквідація, безоплатна передача) – за кредитом. Облік здійснюється за первісною або переоціненою вартістю [8]. Субрахунки рахунку 10 «Основні засоби» та їх характеристика детально наведені в табл. Д.1 Додатку Д.

Рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи» призначений для обліку активів, схожих на основні засоби, але які не відповідають певним критеріям (за вартістю чи специфікою використання). Надходження цих активів відображаються за дебетом, а їхнє вибуття чи списання – за кредитом [8]. Субрахунки рахунків 11 «Інші необоротні матеріальні активи» та їх характеристика детально наведені в табл. Д.2 Додатку Д.

Якщо об'єкт основних засобів надходить на підприємство, тоді в бухгалтерії для відображення операції по такому придбанню використовується рахунок 15 «Капітальні інвестиції».

Рахунок 15 «Капітальні інвестиції» призначений для обліку витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів. За дебетом відображається збільшення зазначених витрат на придбання або створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів, за кредитом - їх зменшення (введення в дію, прийняття в експлуатацію придбаних або створених нематеріальних активів тощо). Субрахунки рахунку 15 «Капітальні інвестиції» та їх характеристика детально наведені в табл. Д.3 Додатку Д.

Складання кореспонденції рахунків з обліку надходження основних засобів наведено в табл. Д.4 Додатку Д.

Складання кореспонденції рахунків з обліку надходження інших необорот-

них матеріальних активів наведено в табл. Д.5 Додатку Д.

Таким чином, рахунки 10 і 11 відіграють важливу роль у системі бухгалтерського обліку необоротних активів, забезпечуючи узагальнення інформації про їх наявність і рух. Використання відповідних субрахунків дозволяє деталізувати облік за видами активів, а правильне застосування кореспонденції рахунків забезпечує достовірне відображення господарських операцій, пов'язаних із надходженням основних засобів.

Інформація за рахунками 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи» відображається у відповідних регістрах бухгалтерського обліку залежно від форми його ведення на підприємстві: за журнально-ордерною формою – за дебетом у відомості аналітичного обліку капітальних інвестицій 4.1, за кредитом – у Розділі I Журналу 4, а за автоматизованою формою – у відповідних машинограмах (електронних регістрах), що формуються обліковою програмою.

У разі застосування автоматизованої форми бухгалтерського обліку, спеціалізоване програмне забезпечення автоматично формує необхідні машинограми або електронні реєстри. Ці цифрові документи містять як зведені, так і деталізовані дані про рух необоротних активів, забезпечуючи швидкість обробки та високу точність облікових записів. Незалежно від того, чи ведеться облік вручну чи автоматизовано, збір та систематизація даних за рахунками 10 та 11 відбувається у відповідних реєстрах, що є важливим для правильного відображення основних засобів у фінансовій звітності підприємства.

Облік амортизації основних засобів. Амортизація є невід'ємною частиною бухгалтерського обліку основних засобів, що відображає поступове вибуття їхньої вартості в процесі експлуатації та перенесення її на витрати підприємства. У процесі використання основні засоби зношуються, внаслідок чого втрачають свою вартість. Ця вартість не списується одразу, а розподіляється протягом усього строку корисного використання служби об'єкта через амортизаційні відрахування [9].

Амортизація – це систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації). Згі-

дно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», амортизація нараховується протягом усього терміну експлуатації об'єкта і включається до складу витрат підприємства [4]. Це допомагає точно розрахувати собівартість товарів, робіт чи послуг, а також визначити прибуток чи збиток від діяльності.

Документальне оформлення нарахування амортизації здійснюється за допомогою первинних облікових документів, таких як розрахунки амортизації або відомості її нарахування. Багато підприємств використовують облікові програми, де цей процес відбувається автоматично. Вся інформація про нараховану амортизацію потім відображається в детальних аналітичних реєстрах, що стосуються основних засобів.

У журнально-ордерній формі обліку, узагальнення інформації про амортизацію основних засобів здійснюється у Розділі I Журналу 4. Цей документ фіксує як зміни в складі основних засобів, так і суми нарахованого зносу. Для деталізації даних за кожним окремим об'єктом використовуються відповідні аналітичні відомості. В автоматизованій системі обліку, інформація про амортизацію формується у вигляді електронних машинограм, які містять дані про нарахування амортизації для кожного об'єкта, включаючи застосовані методи розрахунку та напрямки віднесення витрат.

Порядок розрахунку амортизації регулюються положеннями як бухгалтерського, так й податкового законодавства України. Згідно з Податковим кодексом України, основні засоби класифікуються за групами, виходячи з їх функціонального призначення та передбачуваного терміну служби. Для кожної такої групи встановлюються мінімальні терміни амортизації, що враховуються при розрахунку оподаткування з податку на прибуток. Класифікація основних засобів за групами наведено в табл. Б.2 Додатку Б.

За Податковим кодексом України на підприємствах амортизація основних засобів нараховується за методами, які рекомендовані П(С)БО 7 «Основні засоби». Даний стандарт передбачає використання п'яти методів нарахування амортизації, кожен з яких має свої правила використання (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Методи нарахування амортизації основних засобів*

Метод	Суть методу	Формула
Прямолінійний	Вартість об'єкта рівномірно списується протягом строку використання	$(\text{Первісна вартість об'єкта основних засобів} - \text{ліквідаційна вартість об'єкта основних засобів}) / \text{строк корисного використання}$
Зменшення залишкової вартості	Амортизація нараховується на залишкову вартість із застосуванням постійної норми	$\text{Залишкова вартість об'єкта основних засобів} \times \text{річна норма амортизації об'єкта основних засобів}$
Прискорене зменшення залишкової вартості	Подвоєна норма амортизації застосовується до залишкової вартості	$\text{Залишкова вартість об'єкта основних засобів} \times \text{подвоєна річна норма амортизації об'єкта основних засобів}$
Кумулятивний	Амортизація залежить від кількості років, що залишилися до кінця використання	$(\text{Первісна вартість об'єкта основних засобів} - \text{ліквідаційна вартість об'єкта основних засобів}) \times (\text{кількість років, що залишилися до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів} / \text{сума років строку корисного використання об'єкта основних засобів})$
Виробничий	Амортизація залежить від обсягу виробництва	$(\text{Первісна вартість об'єкта основних засобів} - \text{ліквідаційна вартість об'єкта основних засобів}) / \text{загальний очікуваний обсяг виробництва продукції (робіт, послуг)} \times \text{фактичний обсяг виробництва продукції (робіт, послуг) за звітний період}$

*складено за даними джерел [31]

Тому амортизація відіграє важливу роль у обліку основних засобів, забезпечуючи поступове відображення їх вартості у витратах підприємства. Використання різних методів амортизації дозволяє враховувати особливості використання активів, а якісна організація облікового процесу сприяє достовірності фінансової звітності та оптимізації управління активами.

Для обліку амортизації основних засобів та інших необоротних матеріальних активів Планом рахунків передбачено рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», а саме його субрахунок 131 «Знос основних засобів». На субрахунку 131 «Знос основних засобів» узагальнюється інформація про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби». При цьому інформація про суму зносу інвестиційної нерухомості, облік якої ведеться на субрахунку 100 «Інвестиційна нерухомість» за первісною вартістю узагальнюється на субрахунку 135 «Знос інвестиційної нерухомості» [8].

В табл. Д.6 Додатку Д наведено кореспонденцію рахунків з обліку амортизації основних засобів.

Для обліку зносу (амортизації) необоротних матеріальних активів, які не є основними засобами, використовується субрахунок 132 «Знос інших необоротних матеріальних активів». Цей субрахунок узагальнює інформацію про накопичений знос активів, облік яких ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи». На субрахунку 132 відображається нарахування амортизації за такими об'єктами, як малоцінні активи, бібліотечні фонди, інвентарна тара, предмети прокату, тимчасові споруди та інші активи з терміном використання понад рік. Знос нараховується за кредитом субрахунку 132, а його списання при вибутті активів (продаж, ліквідація тощо) відображається за дебетом.

Врахування зносу інших необоротних матеріальних активів характеризується застосуванням спрощених методів амортизації. Зокрема, для малоцінних необоротних матеріальних активів найбільш поширені методи амортизації «50% на 50%» та «100%». При використанні першого методу половина вартості активу списується на витрати при його введенні в експлуатацію, а половина, що залишилася, - при його вибутті. Другий метод передбачає віднесення всієї вартості активу витрати на момент його введення в експлуатацію [4].

В табл. Д.7 Додатку Д наведено типову кореспонденцію рахунків з обліку зносу інших необоротних матеріальних активів.

Облік зносу інших необоротних матеріальних активів відіграє значну роль у бухгалтерській системі, забезпечуючи планомірне списання їхньої вартості протягом періоду їхньої корисної експлуатації. Цей механізм дозволяє оперативно відображати втрату споживчих властивостей активів та включати відповідні витрати до складу собівартості продукції чи послуг підприємства. Застосування субрахунку 132 «Знос інших необоротних матеріальних активів» забезпечує узагальнення інформації про накопичений знос, що є необхідним для коректного розрахунку залишкової вартості активів. Це, своєю чергою, позитивно впливає на достовірність фінансової звітності, підвищує ефективність управління майном та сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Облік ремонту основних засобів. Ефективне ведення бухгалтерського обліку неможливе без належного обліку ремонту основних засобів. Це пов'язано з тим, що саме ремонт дозволяє підтримувати майно підприємства в робочому стані та продовжувати його термін служби. Відповідно до національного стандарту бухгалтерського обліку П(С)БО 7 «Основні засоби», витрати, пов'язані з ремонтом, можуть мати різний вплив на вартість об'єкта, що відображається в обліку, залежно від того, які саме роботи були проведені [9].

Існує два основних підходи до здійснення ремонту основних засобів: господарський та підрядний. Господарський спосіб передбачає, що підприємство самостійно проводить ремонт, використовуючи власні матеріали та залучаючи власних працівників. У такому випадку до складу витрат включається вартість використаних матеріалів, заробітна плата працівників, які виконували ремонт, а також обов'язкові відрахування на соціальні потреби. Підрядний же спосіб означає, що ремонт виконується сторонньою організацією, з якою укладається договір. Підприємство оплачує послуги підрядника на основі актів, що підтверджують виконання робіт.

Те, як ремонт вплине на вартість основного засобу, залежить від його типу, а саме, є поточний та капітальний ремонт, детально наведено на рис. 1.2.

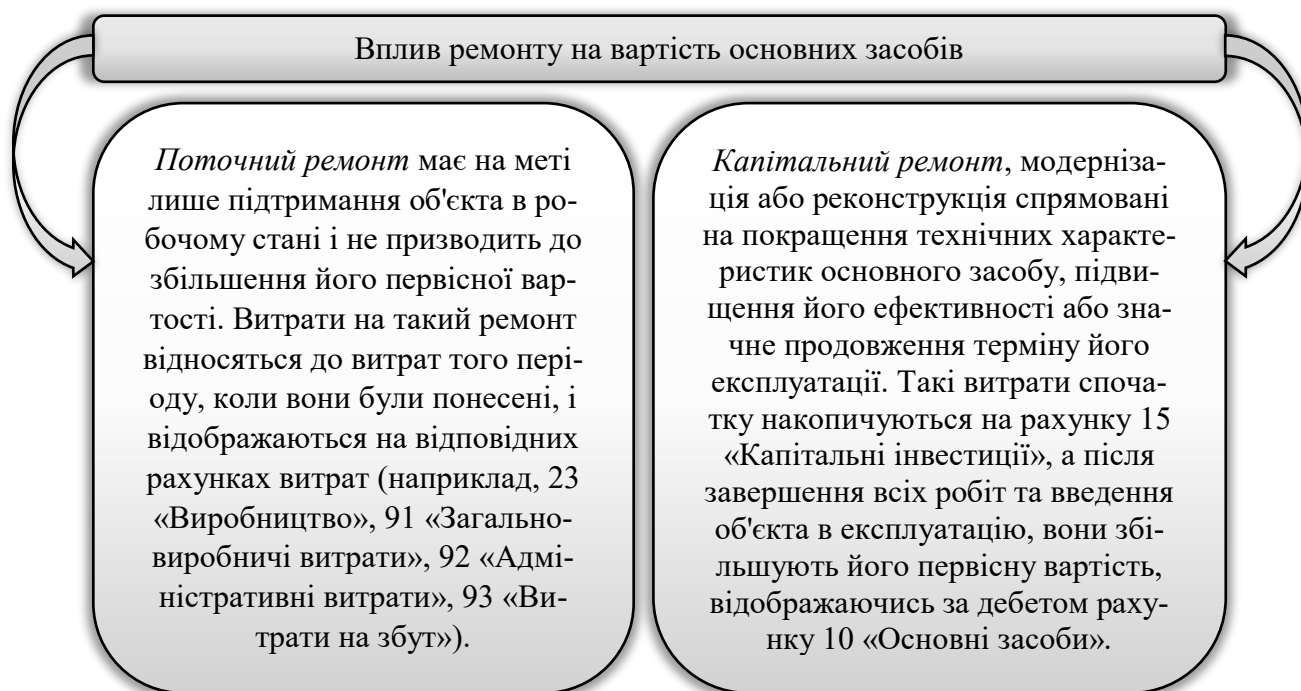

Рис. 1.2 – Вплив ремонту на вартість основних засобів

**складено на підставі джерел [9]*

У бухгалтерському обліку операції з ремонту відображаються залежно від способу його здійснення. В табл. Д.8 Додатку Д наведено типову кореспонденцію рахунків з обліку ремонту основних засобів.

Облік ремонту основних засобів безпосередньо залежить від способу його проведення та економічної суті понесених витрат. Зокрема, поточний ремонт відображається як витрати звітного періоду, не змінюючи при цьому балансову вартість активу. Натомість, капітальний ремонт призводить до збільшення первісної вартості основного засобу. Забезпечення належного документального оформлення та точного відображення господарських операцій є важливим для досягнення достовірності облікових даних та ефективного контролю стану основних засобів підприємства.

Облік переоцінки основних засобів. Бухгалтерський облік основних засобів потребує періодичного коригування їхньої вартості. Це робиться для того, щоб активи підприємства відображалися за їхньою реальною, справедливою вартістю на дату складання балансу. Згідно з національними стандартами (П(С)БО 7), переоцінка є обов'язковою, якщо залишкова вартість об'єкта значно відрізняється від його справедливої вартості. Така розбіжність може бути спричинена інфляцією, змінами цін на ринку, модернізацією або зносом [9].

Важливо розуміти, що переоцінюється не один конкретний об'єкт, а вся група основних засобів (усі будівлі або все обладнання). Це забезпечує послідовність обліку та запобігає викривленню облікових даних.. Якщо підприємство вирішило проводити переоцінку, воно має робити це регулярно, щоб залишкова вартість об'єктів не відрізнялася суттєво від справедливої.

Для визначення справедливої вартості може бути створена внутрішня комісія або залучений незалежний експерт. На основі їхніх висновків розраховується коефіцієнт переоцінки (Коефіцієнт переоцінки = Справедлива вартість об'єкта / Залишкова вартість об'єкта), переоцінку доцільно проводити, якщо відхилення залишкової вартості від справедливої понад 10%. Цей коефіцієнт потім застосовується до первісної вартості та накопиченого зносу, щоб пропорційно їх оновити.

Існує два види переоцінки основних засобів: дооцінка та уцінка, залежно від

того, як їхня справедлива вартість співвідноситься із залишковою. Якщо справедлива вартість перевищує залишкову, проводиться дооцінка, що призводить до збільшення балансової вартості об'єкта. Якщо ж справедлива вартість нижча за залишкову, відбувається уцінка, яка зменшує вартість об'єкта. У бухгалтерському обліку переоцінка має подвійний ефект: вона коригує не тільки вартість самого основного засобу, але й суму його зносу. Після проведення переоцінки визначається нова залишкова вартість, яка в подальшому використовується для нарахування амортизації. Тобто переоцінка впливає на фінансові результати підприємства, змінюючи розмір амортизаційних відрахувань у наступних періодах.

Процес документального оформлення переоцінки активів починається з наказу керівника підприємства. Для проведення оцінки та встановлення справедливої вартості об'єктів створюється спеціальна комісія або залучається незалежний оцінювач. Результати оцінки фіксуються в акті (або довідці) про переоцінку, де деталізуються первісна, залишкова та справедлива вартість, а також сума коригування (дооцінка/уцінка). Всі внесені зміни відображаються в інвентарних картках обліку основних засобів та відповідних аналітичних реєстрах. В табл. Д.9 Додатку Д наведені типові бухгалтерські проведення з обліку переоцінки основних засобів.

Кореспонденція рахунків підтверджує, що переоцінка основних засобів може впливати на власний капітал (рахунок 411 «Дооцінка (уцінка) необоротних активів») та витрати підприємства. Точне відображення цих операцій забезпечує достовірність оцінки активів в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Таким чином, результати переоцінки основних засобів відображають у фінансовій звітності підприємства. У формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» змінюється вартість основних засобів та їхній знос, а сума, на яку вони подорожчали (дооцінка), відображається у власному капіталі. У формі №5 «Примітки до річної фінансової звітності» детально описують, коли проводилася переоцінка, яким методом, наскільки змінилася вартість (вгору чи вниз) та як це вплинуло на прибутки чи збитки.

Облік вибуття основних засобів. Одним з важливих аспектів організації бухгалтерського обліку основних засобів є коректне відображення їх вибуття. Вибуття

означає, що об'єкт перестає бути активом підприємства, оскільки він втратив свою економічну цінність або право власності на нього перейшло до іншої особи. Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби», об'єкт підлягає списанню з балансу у випадках його реалізації, ліквідації, безоплатної передачі або коли підприємство більше не очікує отримання майбутніх економічних вигід від його використання. При цьому обов'язковим є визначення фінансового результату від вибуття, який розраховується як різниця між доходом від вибуття та залишковою вартістю об'єкта. Вибуття основних засобів є важливим етапом їхнього життєвого циклу, що означає припинення використання активів.

Вибуття основних засобів на підприємстві може здійснюватися за такими напрямками, які наведено на рис 1.3.

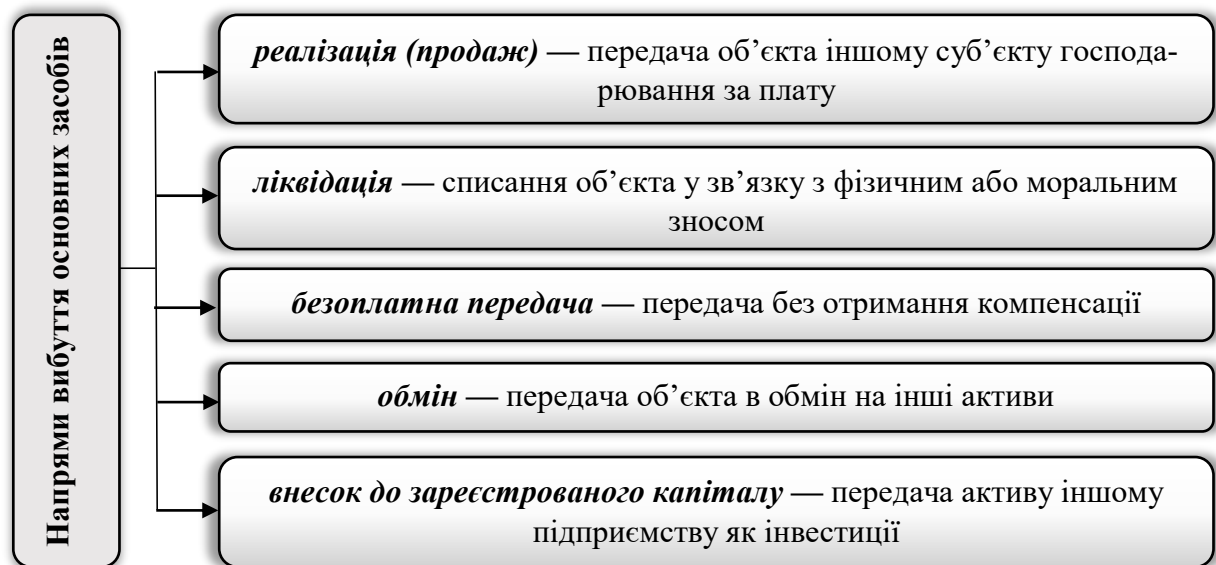

Рис. 1.3 – Основні напрями вибуття основних засобів

**складено за даними джерел [4]*

Основні напрями вибуття (ліквідація, продаж, безоплатна передача, внесок у зареєстрований капітал, списання через непридатність) свідчать про різні економічні причини припинення використання об'єктів.

Для належного ведення бухгалтерського обліку надзвичайно важливо правильно оформити документально вибуття основних засобів. Це забезпечує юридичну обґрунтованість припинення використання активу в господарських процесах підприємства. Кожна операція, пов'язана з вибуттям, повинна бути підкріплена первин-

ними документами, які чітко фіксують причини, обставини та результати цього процесу. Тип необхідних документів залежить від способу вибуття, але незмінним залишається створення комісії. Ця комісія відповідає за огляд об'єкта, визначення його технічного стану, оцінку можливості подальшого використання та обґрунтування необхідності його списання. У випадках ліквідації або списання основних засобів складаються спеціальні акти. У цих актах детально описуються причини вибуття, ступінь зносу, наявність придатних матеріалів після демонтажу та висновки комісії. Якщо ж основні засоби реалізуються, то операція оформлюється за допомогою договору купівлі-продажу, акта приймання-передачі, рахунка-фактури та інших супутніх документів. При безоплатній передачі або внесенні до зареєстрованого капіталу також застосовується акт приймання-передачі та відповідні договірні документи. Тобто правильний вибір первинних документів, що відповідає конкретному способу вибуття основних засобів, що забезпечує правильність їх облікового відображення.

Для правильного обліку вибуття основних засобів у бухгалтерському обліку необхідно послідовно складати відповідні бухгалтерські проведення. Ці проведення дозволяють коректно списати вартість об'єкта, врахувати нарахований знос та визначити фінансовий результат від операції. Залежно від причини вибуття, послідовність та характер бухгалтерських проводок будуть відрізнятися. При цьому важливим є правильне визначення залишкової вартості, списання накопиченого зносу та відображення пов'язаних з вибуттям доходів або витрат. Типові бухгалтерські проведення з обліку вибуття основних засобів представлені в табл. Д.10 Додатку Д.

Облік вибуття необоротних матеріальних активів, які не є основними засобами (наприклад, малоцінні необоротні матеріальні активи), ведеться за принципами, аналогічними обліку основних засобів. При вибутті таких активів необхідно провести розрахунок їх залишкової вартості, списати весь накопичений знос та визначити фінансовий результат від цієї операції. Залежно від того, як саме актив вибуває (чи то ліквідується, продається, передається безкоштовно, чи вноситься до статутного капіталу), формуються відповідні бухгалтерські записи. Ці записи за-

безпечують точне відображення того, як змінюється склад необоротних активів підприємства. Типові бухгалтерські проведення з обліку вибуття інших необоротних матеріальних активів представлені в табл. Д.11 Додатку Д.

Процес обліку протягом звітного періоду передбачає реєстрацію господарських операцій у журналах-ордерах на основі первинних документів. На завершення місяця ці дані узагальнюються та переносяться до Головної книги, що забезпечує системність, узагальнення та контроль. Сучасні підприємства все частіше застосовують автоматизовану облікову форму обліку, при якій функції журналів-ордерів виконують електронні реєстри та машинограми. Це призводить до підвищення оперативності, зниження трудомісткості та мінімізації помилок.

Відображення вибуття основних засобів у формах фінансової звітності підприємства здійснюється відповідно до вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, більш детально наведено на рис 1.4.

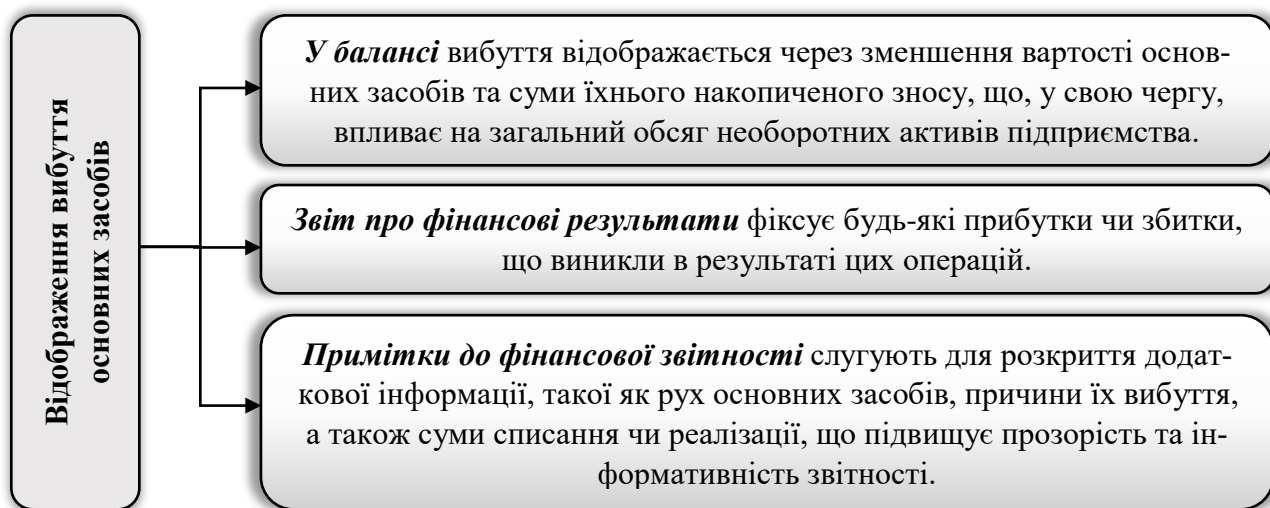

Рис 1.4 – Відображення вибуття основних засобів у формах фінансової звітності підприємства*

*складено за даними джерел [4]

Належне документальне оформлення, точне відображення у фінансовій звітності та систематизація облікової інформації є основним для забезпечення достовірності даних про вибуття основних засобів, ефективного контролю за їх рухом та підвищення якості управління активами підприємства.

Відображення операцій з вибуття основних засобів у фінансовій звітності за-

безпечує повноту та достовірність інформації щодо змін у структурі необоротних активів підприємства. Це дозволяє здійснити оцінку впливу зазначених операцій на фінансовий стан та результати діяльності, а також сприяє формуванню обґрунтованої управлінських рішень.

Таким чином, бухгалтерські записи показують, що процес обліку вибуття основних засобів є багатограним. Він включає одночасне списання початкової вартості активу, накопиченої амортизації та відображення фінансового результату від операції. Правильне використання кореспонденції рахунків гарантує точність облікових даних, дозволяє чітко зрозуміти економічний зміст кожної операції та сприяє формуванню достовірних показників фінансової звітності. Своєчасне відображення операцій вибуття забезпечує достовірність фінансових даних, підвищення ефективності контролю за використанням активів та сприяє прийняттю управлінських рішень.

Це, в свою чергу, дозволяє керівництву підприємства мати повну та актуальну картину стану його активів, оптимізувати їх використання та ефективно планувати майбутні інвестиції. Нехтування цими принципами може призвести до спотворення фінансової звітності, неправильних управлінських рішень та, як наслідок, до фінансових втрат для підприємства.

Облік інвентаризації основних засобів. Для належної організації бухгалтерського обліку та забезпечення контролю за майном підприємства, а також для гарантування достовірності фінансової звітності, проводиться інвентаризація активів підприємства. Цей процес передбачає фактичну перевірку наявності основних засобів, зіставлення цих даних з обліковими записами та виявлення будь-яких розбіжностей.

Нормативною базою для проведення інвентаризації є Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань, затверджене наказом Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. Згідно з цим положенням, інвентаризація є обов'язковою у таких випадках: перед складанням річної фінансової звітності; при передачі матеріальної відповідальності від однієї особи до іншої; при передачі майна в оренду; у разі виявлення крадіжок або зловживань; при припиненні діяльності підприємст-

ва шляхом ліквідації чи реорганізації; після настання надзвичайних ситуацій; а також за рішенням керівництва [10].

Інвентаризаційна комісія є центральним органом у системі контролю за основними засобами підприємства, відповідальним за виявлення та врегулювання будь-яких розбіжностей між фактичною наявністю активів та їхнім обліковим відображенням. Її створення, що здійснюється на підставі наказу керівника, передбачає залучення представників різних підрозділів: адміністрації для загального керівництва, бухгалтерії для забезпечення облікової точності, матеріально відповідальних осіб для надання інформації про рух активів, а також, за необхідності, технічних спеціалістів для оцінки стану об'єктів. Основна функція комісії полягає у проведенні фактичної перевірки наявності основних засобів, оцінці їхнього технічного стану та порівнянні отриманих даних з обліковими записами.

У разі виявлення надлишків основних засобів, комісія виконує наступні кроки: проводить детальний огляд кожного об'єкта, підтверджує його фактичну наявність, встановлює причини виникнення таких надлишків (наприклад, помилки в обліку, неоформлені операції, помилкове зарахування) та визначає їхню справедливую вартість. Результатом цієї роботи є складання інвентаризаційних описів та активів оприбуткування, що дозволяє коректно зарахувати виявлені об'єкти на баланс підприємства як додаткові активи.

У випадку виявлення нестачі основних засобів, функції комісії стають більш складними та відповідальними. Вона фіксує факт відсутності об'єкта, ретельно перевіряє правильність облікових даних та первинних документів, що стосуються цього об'єкта. Далі проводиться аналіз причин виникнення нестачі, таких як крадіжка, псування, помилки обліку, втрата тощо. За можливості, комісія встановлює винних осіб. Крім того, комісія визначає розмір завданих збитків та розробляє пропозиції щодо їх відшкодування або списання. Якщо винна особа встановлена, відбувається процес стягнення збитків, а якщо ні – нестача відноситься на витрати підприємства, що впливає на його фінансовий результат.

Усі результати роботи інвентаризаційної комісії ретельно документуються. Це включає складання інвентаризаційних описів, порівняльних відомостей (де по-

рівнюються фактичні дані з обліковими), актів про виявлені розбіжності та, найголовніше, протоколу комісії. У протоколі узагальнюються всі виявлені відхилення (як надлишки, так і нестачі), аналізуються їх причини та надаються конкретні рекомендації щодо їх врегулювання. Затверджений керівником підприємства протокол є офіційним документом, який слугує підставою для внесення відповідних коригувань у бухгалтерський облік, відображаючи реальний стан основних засобів.

Таким чином, інвентаризаційна комісія відіграє вирішальну роль у забезпеченні достовірності облікових даних, ефективному контролю за збереженням основних засобів та прийнятті обґрунтованих управлінських рішень щодо будь-яких виявлених надлишків чи нестач активів підприємства. Її діяльність є невід'ємною частиною системи внутрішнього контролю підприємства, спрямованої на мінімізацію фінансових ризиків та оптимізацію використання ресурсів.

В табл. Д.12 Додатку Д наведено типову кореспонденцію рахунків з обліку інвентаризації основних засобів.

Процес інвентаризації використовують для встановлення розбіжностей між реальною кількістю наявних активів та їх обліковими показниками, що проявляються у вигляді надлишків або нестач. Виявлені надлишки підлягають зарахуванню на баланс підприємства та визнаються як дохід, що позитивно впливає на його фінансові показники. Натомість, нестачі призводять до зменшення вартості активів і відображаються або як витрати, або як зобов'язання перед винними особами.

Бухгалтерський облік основних засобів є важливим елементом облікової системи підприємства. Він відстежує всю інформацію про необоротні активи підприємства, основної складовою яких є основні засоби: їх наявність, переміщення, стан та результативність використання. Цей процес охоплює весь життєвий цикл основних засобів, від придбання та введення в експлуатацію до амортизації, ремонту, переоцінки та списання.

Узагальнення інформації про основні засоби відбувається у формах фінансової та статистичної звітності, що забезпечує систематизований аналіз їх наявності, руху, стану та ефективності використання. Таке узагальнення надає звітності повні та достовірні дані для оцінки впливу необоротних активів на фінансовий стан та

результати діяльності, а також для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Відображення інформації про основні засоби у формах звітності підприємства наведено в табл. 1.4.

Таблиця 1.4 – Відображення інформації про основні засоби у формах звітності підприємства*

Форма звітності	Розділ / рядок	Інформація, що відображається
Форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»	Розділ 1 «Необоротні активи»:	Загальна вартість основних засобів підприємства:
	рядок 1010	– залишкова вартість основних засобів;
	рядок 1011	– первісна вартість основних засобів;
	рядок 1012	– накопичений знос (амортизація).
Форма №5 «Примітки до фінансової звітності»	Розділ 2 «Основні засоби»	Деталізована інформація про рух основних засобів:
		– первісна і переоцінена вартість на початок і кінець періоду;
		– надходження, вибуття, переоцінка;
		– нарахована амортизація за рік.
Форма №2-ОЗ ІНВ (річна) «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції»	Розділ 1 «Наявність і рух необоротних активів, амортизація»	Інформація про наявність та рух основних засобів:
		– первісна (переоцінена) вартість на початок і кінець періоду;
		– вартість основних засобів, що надійшли та вибули;
		– сума нарахованої амортизації (зносу) за рік;
		– залишкова вартість на початок і кінець періоду.

*складено на підставі даних форм фінансової та статистичної звітності та [3]

Застосування Форми №2-ОЗ ІНВ (річна) «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції» забезпечує отримання поглибленої та детальної інформації щодо стану, руху та відновлення основних засобів. Ці дані, доповнюючи фінансову звітність, суттєво розширюють аналітичні можливості для оцінки ефективності діяльності підприємства.

Для того, щоб облік основних засобів був правильним, необхідно ретельно документувати кожну господарську операцію, використовувати відповідні облікові рахунки та дотримуватися встановлених правил. Важливу роль у цьому відіграють первинні документи, детальні записи в облікових регістрах, а також використання

сучасних комп'ютерних систем.

Особливо важливим є правильне визначення початкової вартості активів, вибір методу нарахування амортизації, а також точне відображення витрат на ремонт та результатів переоцінки, оскільки ці аспекти безпосередньо впливають на фінансові показники підприємства. Крім того, своєчасне та коректне документування вибуття основних засобів дозволяє об'єктивно оцінити, наскільки ефективно вони використовувалися.

Узагальнення даних про основні засоби у фінансовій та статистичній звітності надає всім зацікавленим сторонам повну та достовірну інформацію для аналізу діяльності підприємства. Отже, добре налагоджений облік основних засобів є необхідною умовою для ефективного управління ресурсами, зміцнення фінансової стійкості та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ТОВ «ДРУЖБА СВК»

2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства

Об'єктом дослідження є діяльність підприємства – ТОВ «ДРУЖБА СВК», що розташоване за адресою с. Камчик, Білгород-Дністровського району, Одеської області.

У 1947 році на території села Зоря, розташованого у Саратському районі Одеської області, було створено три колективних господарства: колгосп ім. Ф. Енгельса, колгосп ім. К. Маркса, колгосп «Іскра». Основними видами діяльності колгоспів були рослинництво та тваринництво. Розводили, головним чином, велику рогату худобу, вівці, свиней та птицю. Ведуче місце у рослинництві займало вирощування зернових культур. Таким чином на території села Зоря було сформовано колективне господарство «Дружба». У розпорядженні господарства були обшири та просторі земельні угіддя. В той час у господарстві склався зерно-тваринницький напрям діяльності. Рослинництво приносило врожай зернових культур, кормів, а також овочів та картоплі. Ще поширились садівництво та виноградарство. Основною метою тваринництва було виробництво молока та м'яса. У 2000 році згідно Закону України «Про колективну власність в Україні» підприємство було знов реорганізовано у сільськогосподарський виробничий кооператив – СВК «Дружба».

Вищим органом управління ТОВ «ДРУЖБА СВК» є Загальні збори членів Кооперативу. Виконавчий орган – Правління Кооперативу на чолі з Головою Кооперативу. Контролюючий орган – Ревізійна комісія.

Крім того, що вироблена продукція використовується самим Кооперативом, з усіх ділянок частина продукції реалізується. Покупцями, а точніше – споживачами цієї продукції є населення села Зоря та навколо розташованих населених пунктів. Продукція реалізується напряму, тобто безпосередньо з самих бригад, а також через мережу магазинів. На балансі Кооперативу знаходяться чотири продовольчих магазини, кафе «Камчія», бар «Камчія». Більша частина продукції – це та

масляні культури, м'ясо та м'ясні вироби – реалізуються приватним підприємцям, які приїжджають з усієї України. Частіше з Одеси, Білгород-Дністровського та інших населених пунктів Одеської області, а також Київської, Харківської, Полтавської та багатьох інших областей.

Основні фінансово-економічних показників діяльності підприємства за 2022-2024 роки наведені в Додатку Ж.

За результатами проведеного аналізу основних фінансово-економічних показників діяльності на ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2022-2024 рр.. можна зробити висновок про нестійку, але загалом позитивну динаміку розвитку підприємства. З Додатку Ж, видно, що обсяг продукції у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшився: в натуральному виразі – на 168,5 т. або на 17,1%, в діючих цінах – на 4131,5 тис. грн. або на 18,8%, а в порівняних цінах – на 10928,2 тис. грн. або на 38%. Це свідчить про суттєве зниження виробничої активності підприємства, що, ймовірно, стало наслідком як зниження попиту, так і зростання собівартості продукції. У 2023 р. порівняно до 2022 р. середня оптова ціна за одиницю продукції зменшилась на 7354,27 грн або 25,2%, що вказує на зміну структури асортименту на користь дешевших позицій.

У 2024 році порівняно з 2022 роком обсяг продукції зменшився: в натуральному виразі – на 180,1 т. або на 22,1%, випуск продукції в порівняних цінах збільшився на 5089,1 тис. грн або 30,4%, а в діючих цінах – на 3995,9 тис. грн 22,4%, що свідчить про відновлення ринкових позицій підприємства та структурне зрушення у бік випуску більш дешевої продукції. У 2024 р. до 2023 р. середня оптова ціна за одиницю продукції зросла на 56,65 грн або 0,26%, що свідчить про стабілізацію цінової політики підприємства та відсутність суттєвих коливань на ринку збуту.

Чистий дохід від реалізації зріс на 17817 тис. грн (10,4%), разом з тим, значне зростання собівартості реалізованої продукції на 43651 тис. грн або 40,87% стало критичним фактором, який призвів до зменшення валового прибутку на 25834 тис. грн або 40%. Повна собівартість продукції зросла на 49025 тис. грн або 42,5%, (що відбулось за рахунок збільшення собівартості реалізованої продукції на 43651 тис. грн (40,87%), витрат на збут на 3508 тис. грн (95,85%) та адміністративних витрат

на 1866 тис. грн (38,48%)), що негативно позначилось на фінансових результатах діяльності підприємства. Зниження фінансового результату (прибутку) до оподаткування у звітному році у порівнянні з попереднім на 41051 тис. грн або 62,03% сталося через зменшення прибутку від реалізації продукції на 31208 тис. грн або 55,66% та від іншої операційної діяльності на 8 371 тис. грн або 76,46%, збільшення збитку від інвестиційної та фінансової діяльності на 1409 тис. грн або 2,1 рази та іншої діяльності на 63 тис. грн або 39,62%. Такі зміни негативно характеризують діяльність підприємства. Це призвело до зменшення чистого прибутку підприємства на 41051 тис. грн або 62,03%.

Чистий дохід від реалізації продукції зріс на 61799 тис. грн або 32,7%, що є позитивною тенденцією. При цьому собівартість реалізованої продукції зменшилась на 2380 тис. грн або 1,58%, що стало важливим фактором, який призвів до зменшення валового прибутку на 64179 тис. грн або 165,63%. Повна собівартість продукції зросла 1193 тис. грн або 0,73%, що разом із збільшенням собівартості реалізованої продукції, витрат на збут на 1891 тис. грн (26,38%) та адміністративних витрат на 1682 тис. грн або (25,05%) це незначно вплинуло на фінансові результати. Зростання фінансового результату (прибутку) до оподаткування у 2024 році порівняно з 2023 роком на 71784 тис. грн або в 2,9 рази сталося через збільшення прибутку від реалізації продукції на 60606 тис. грн або в 2,4 рази, від іншої операційної діяльності на 11479 тис. грн або в 4,5 рази, зменшення збитку від інвестиційної та фінансової діяльності на 512 тис. грн або 24,49% та іншої діяльності на 211 тис. грн або 95,05%. Такі зміни позитивно характеризують діяльність підприємства. Це призвело до збільшення чистого прибутку підприємства на 71784 тис. грн або 285,65% (в 2,9 рази).

Рентабельність продукції у 2023 р. до 2022 р. знизилась з 37,68% до 20,48%, а рентабельність виробництва – з 21,13% до 6,83%. Це свідчить про різке падіння ефективності господарської діяльності підприємства. Аналогічно погіршилися й показники використання ресурсів: фондоддача знизилася на 0,09 грн (42,86%), що свідчить про погіршення використання основних засобів, продуктивність праці одного працівника підприємства – на 64778,1 тис. грн або 32,92%, що свідчить про

погіршення використання трудових ресурсів, коефіцієнт оборотності оборотних активів зменшився на 0,12 оборотів (12,9%) що свідчить про погіршення використання оборотних активів. Проте незначно покращилась ефективність використання матеріальних ресурсів, про що свідчить збільшення матеріаловіддачі на 0,02 грн (1,2%) та зменшення матеріаломісткості продукції на 0,01 грн (1,67%).

Проте, у 2024 р. порівняно з 2023 р. рентабельність продукції зросла з 20,48% до 41,01%, а рентабельність виробництва – з 6,83% до 22,13%. Це свідчить про відновлення та зміцнення ефективності господарської діяльності підприємства. Покращилися також показники використання ресурсів: фондівіддача зросла на 0,02 грн або 16,67%, що характеризує більш ефективне використання основних засобів; коефіцієнт оборотності оборотних активів збільшився на 0,07 оборотів або 8,64%, що свідчить про покращення використання оборотних активів. Продуктивність праці одного працівника зросла на 35626,5 грн або 25,34%, що є позитивним результатом підвищення ефективності використання трудових ресурсів. Проте незначно покращилась ефективність використання матеріальних ресурсів, про що свідчить збільшення матеріаловіддачі на 0,007 грн (4,375%) та зменшення матеріаломісткості продукції на 0,283 грн (4,518%). Попри це, у 2023 році до 2022 року спостерігається зростання середньої заробітної плати 1 працівника на 25766,66 тис. грн або 20,57% та збільшення фонду оплати праці на 1769 тис. грн або 10,16%, що, за відсутності відповідного зростання продуктивності праці, негативно впливає на фінансові результати діяльності підприємства.

У 2024 р. порівняно з 2023 р. середня заробітна плата 1 працівника зростає на 46186,63 тис. грн або 30,58% та збільшення фонду оплати праці на 5274 тис. грн або 27,49%. Проте, на відміну від попереднього періоду, це зростання супроводжувалося підвищенням продуктивності праці 1 працівника, що не створило додаткового навантаження на фінансові результати.

У підсумку, динаміка основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК» впродовж 2022-2024 рр. свідчить про певне погіршення фінансово-господарського стану підприємства у 2023 році. Це проявилось у зниженні окремих фінансово-економічних показників. Водночас у 2024 році відбулось

суттєве покращення фінансово-господарського стану ТОВ «ДРУЖБА СВК». Підприємству вдалося відновити обсяги виробництва, підвищити прибутковість та покращити ефективність використання основних, оборотних і трудових ресурсів. Це створює передумови для подальшого стабільного розвитку та зміцнення конкурентних позицій підприємства.

2.2. Аналіз ефективності використання основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Основні засоби являють собою матеріальні активи, котрі використовуються підприємством у процесі випуску продукції, виконання робіт або надання послуг протягом тривалого періоду часу та поступово переносять свою вартість на виготовлену продукцію через амортизаційні відрахування. Аналіз основних засобів підприємства є важливим елементом оцінки ефективності використання матеріально-технічної бази та виробничого потенціалу підприємства. Основні засоби відіграють ключову роль у здійсненні господарської діяльності, оскільки вони забезпечують виробничий процес та формують матеріальну основу діяльності підприємства. Вони беруть участь у виробничому процесі тривалий час і поступово переносять свою вартість на виготовлену продукцію через амортизаційні відрахування [4].

В умовах сучасної економіки, де виробництво є капіталомістким, а технології швидко розвиваються, ефективне управління основними засобами є життєво важливим для будь-якого підприємства. В умовах воєнного стану в Україні з'явилися нові виклики, які суттєво позначилися на організації та веденні обліку основних засобів. Аспекти, які раніше мали усталені підходи, нині потребують перегляду та вдосконалення. Однією з найгостріших проблем є облік активів, які були пошкоджені, знищені або передані для потреб оборони. Підприємствам доводиться оперативно адаптувати свої облікові системи до цих надзвичайних обставин, одночасно забезпечуючи відповідність законодавчим та нормативним вимогам.

Дослідженням проблем управлінського аналізу основних засобів підприємства присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних вчених, серед яких Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Н.М. Ткаченко, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, А.Г. Загоро-

дній, О.Я. Олійник, Т.В. Давидюк, С.В. Легенчук, О.А. Петрик, М.В. Кужельний, Н.М. Малюга та інших. У зазначених наукових роботах розкрито економічну сутність основних засобів, розроблено методики їх оцінки та запропоновано підходи до проведення економічного аналізу ефективності їх використання. Однак, в умовах повоєнного відновлення економіки України, питання ефективного управління активами підприємства в цілому та основними засобами, зокрема, набуває особливої гостроти. Це зумовлено тим, що раціональне використання внутрішнього потенціалу стає визначальним фактором для забезпечення життєздатності бізнесу та залучення зовнішнього капіталу. Наукові підходи до проведення управлінського аналізу основних засобів підприємства представлені в Додатку Е.

Згідно з аналізом наукових підходів, представленим у таблиці Е.1 Додатку Е, більшість дослідників дотримуються логічної послідовності при аналізі основних засобів. Незважаючи на варіативність у формулюванні окремих етапів, загальна методологія дослідження основних засобів у працях різних науковців є подібною.

Спільним для більшості авторів є те, що аналіз основних засобів здійснюється поетапно та передбачає оцінку їх наявності або структури, дослідження технічного стану та визначення ефективності використання. Зокрема, такі науковці, як Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Ткаченко, М.С. Пушкар, В.Б. Сопко, О.В. Олійник, Т.В. Давидюк та М.В. Кужельний, у своїх працях обов'язково включають до складу аналізу оцінку руху або динаміки основних засобів, дослідження їх технічного стану та аналіз ефективності використання. Крім того, більшість дослідників приділяють значну увагу аналізу структури основних засобів, що дозволяє оцінити співвідношення між різними видами активів та визначити виробничий потенціал підприємства.

При аналізі основних засобів автори демонструють певні розбіжності у своїх методологічних підходах. Зокрема, С.Ф. Голов акцентує увагу на оцінці рівня забезпеченості підприємства основними засобами, що дозволяє визначити їх достатність для ведення господарської діяльності. Н.М. Ткаченко, у свою чергу, розпочинає аналіз з дослідження динаміки вартості основних засобів, що надає можливість виявити тенденції їх зміни. М.С. Пушкар приділяє особливу увагу технічному

стану основних засобів, аналізуючи показники зносу та придатності. С.Ф. Легенчук фокусується на процесах відтворення основних засобів та їх ролі в системі управління активами. О.А. Петрик доповнює аналіз елементами аудиту та контролю використання основних засобів. Отже, основна відмінність між запропонованими підходами полягає у послідовності етапів аналізу та акцентах на окремих складових дослідження. Деякі дослідники починають з аналізу структури основних засобів, інші – з аналізу їх динаміки або забезпеченості.

На підставі здійсненого дослідження нами наведено послідовності здійснення економічного аналізу на рис. 2.1.

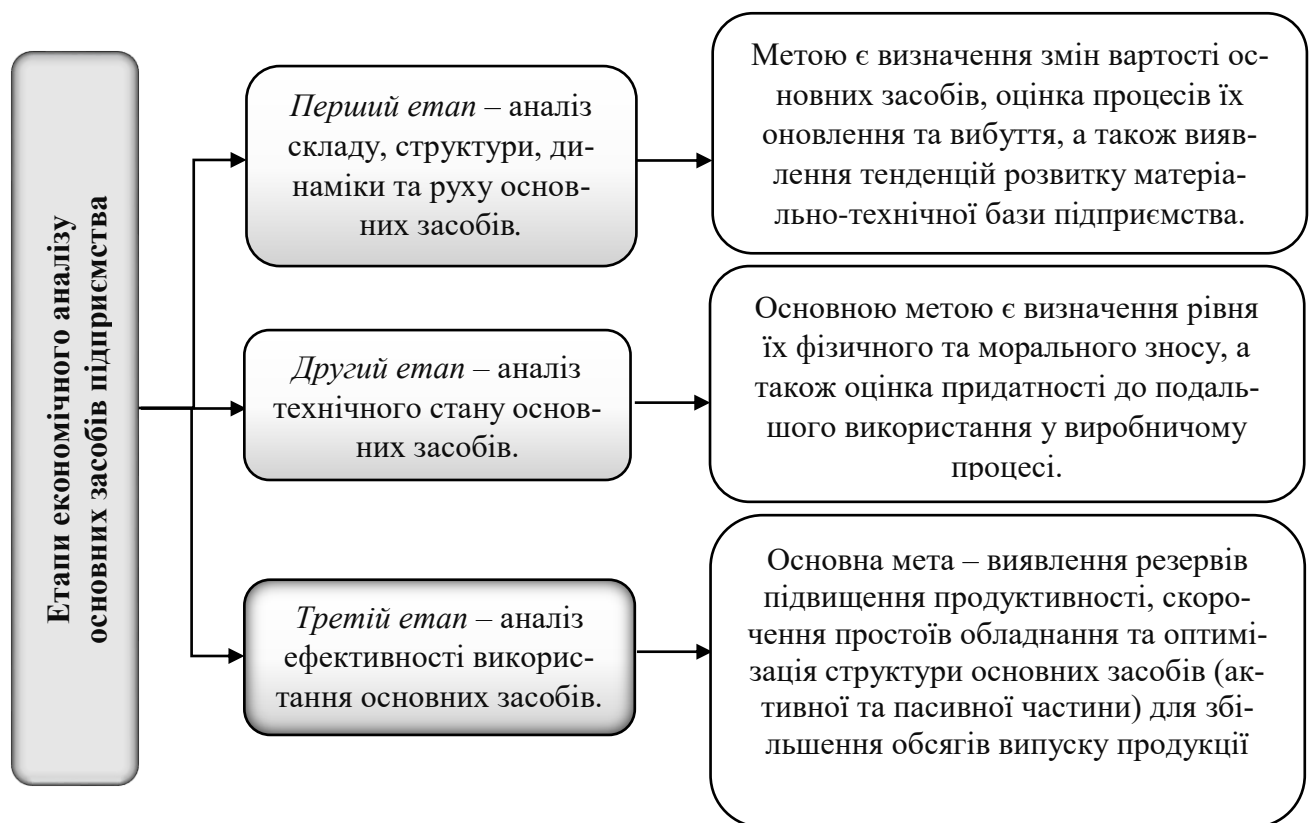

Рис. 2.1 – Послідовність здійснення аналізу основних засобів
*розроблено на підставі наукових джерел [13,20,21,25,26]

Наукові дослідження вказують на те, що для ефективного аналізу основних засобів підприємства необхідно застосовувати послідовний і всеосяжний підхід. Він передбачає глибоке вивчення їх складу, структури, динаміки, технічного стану та ефективності експлуатації. Важливість такого підходу полягає в тому, що він дозволяє не тільки об'єктивно оцінити рівень забезпеченості підприємства необхідними ресурсами та ступінь їх використання у виробничому процесі, але й іденти-

фікувати потенційні резерви для підвищення загальної ефективності господарської діяльності. Це, у свою чергу, є ключовим для оптимізації використання основних засобів, формування оптимальної матеріально-технічної бази, стимулювання зростання обсягів виробництва та зміцнення фінансово-економічної стійкості підприємства в умовах сучасних економічних викликів.

Першим етапом аналізу є аналіз складу, структури, динаміки та руху основних засобів. На цьому етапі досліджується наявність основних засобів підприємства, їх розподіл за окремими видами та групами, а також визначається їх питома вага у загальній вартості необоротних активів. Аналіз складу основних засобів дозволяє визначити, які саме види активів використовуються у господарській діяльності підприємства, а аналіз структури – встановити співвідношення між різними групами основних засобів. Особлива увага приділяється співвідношенню активної та пасивної частини основних засобів, оскільки саме активна частина (машини, обладнання, транспортні засоби) безпосередньо бере участь у виробничому процесі та визначає виробничий потенціал підприємства.

У процесі такого аналізу визначається динаміка загальної вартості основних засобів, а також проводиться дослідження змін у складі різних груп основних засобів. Для оцінки руху основних засобів використовують коефіцієнт вводу (оновлення), вибуття, а також коефіцієнт приросту основних засобів. Розрахунок дозволяє оцінити темпи оновлення основних засобів та визначити, наскільки активно відбувається процес їх модернізації.

Аналіз руху основних засобів дозволяє дослідити їх надходження, вибуття та загальна динаміка змін у досліджуваному періоді. На цьому етапі визначаються обсяги введення нових основних засобів, їх вибуття внаслідок списання, продажу або ліквідації, а також зміни загальної вартості основних засобів. Для більш детального дослідження процесу відтворення основних засобів розраховуються такі показники, як коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття та коефіцієнт приросту основних засобів. Проведення такого аналізу дозволяє оцінити темпи оновлення матеріально-технічної бази підприємства та визначити тенденції її розвитку.

Другим етапом є аналіз технічного стану основних засобів, який дає можли-

вість оцінити ступінь їх фізичного та морального зносу. На цьому етапі визначається рівень придатності основних засобів до подальшого використання у виробничому процесі. Для цього розраховуються коефіцієнт зносу та коефіцієнт придатності основних засобів. Коефіцієнт зносу характеризує ступінь старіння основних засобів та рівень перенесення їх вартості на готову продукцію, тоді як коефіцієнт придатності відображає частку основних засобів, які залишаються придатними до експлуатації. Чим вищий коефіцієнт зносу, тим більший рівень фізичного старіння основних засобів.

Третім етапом є аналіз ефективності використання основних засобів, який дозволяє оцінити результативність використання матеріально-технічної бази підприємства. На цьому етапі розраховуються показники, що характеризують ефективність використання основних засобів, зокрема фондівдача, фондомісткість, фондоозброєність праці та фондорентабельність. Фондовіддача показує обсяг продукції або доходу, отриманого на одну гривню основних засобів, фондомісткість характеризує потребу підприємства в основних засобах для виробництва продукції, фондоозброєність праці відображає рівень забезпеченості працівників основними засобами, а фондорентабельність визначає рівень прибутковості їх використання. Аналіз зазначених показників дозволяє оцінити ефективність використання основних засобів та визначити резерви підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

Проведений аналіз основних засобів в економічній літературі дозволив дійти висновку, що більшість авторів пропонують здійснювати аналіз основних засобів у певній логічній послідовності, яка передбачає комплексне дослідження складу і структури основних засобів, їх руху, технічного стану та ефективності використання.

Особлива увага приділяється таким показникам, як фондівдача, фондомісткість, фондоозброєність праці, коефіцієнти оновлення, вибуття та зносу основних засобів, зображено в табл. 2.1. Ці показники дозволяють оцінити рівень використання виробничих ресурсів підприємства та визначити напрями підвищення ефективності їх використання.

Таблиця 2.1 – Основні показники, що використовуються для економічного аналізу основних засобів*

Показник	Економічна характеристика	Формула
Коефіцієнт зносу основних засобів	Показує ступінь зношеності основних засобів	Сума зносу/Первісна вартість ОЗ
Коефіцієнт придатності основних засобів	Характеризує частину основних засобів, придатних до використання	Залишкова вартість ОЗ/ Первісна вартість ОЗ=1-К _з
Коефіцієнт оновлення	Відображає частку нових основних засобів	Вартість ОЗ, що надійшли у звітному періоді/Вартість ОЗ на кінець періоду
Коефіцієнт вибуття	Показує частку основних засобів, що вибули	Вартість ОЗ, що вибули у звітному періоді/ Вартість ОЗ на початок періоду
Фондовіддача	Обсяг продукції або доходу на 1 грн основних засобів	Чистий дохід від реалізації продукції(робіт, послуг)/Середньорічна вартість ОЗ
Фондомісткість	Вартість основних засобів на одиницю продукції	Середньорічна вартість ОЗ /Чистий дохід від реалізації продукції(робіт, послуг)
Фондорентабельність	Рівень прибутковості використання основних засобів	Середня величина ОЗ/Чисельність персоналу

*складено за даними джерел [11,13,14,16-22,24,25]

На підставі проведеного аналізу розглянуто етапи проведення економічного аналізу основних засобів, наведені показники, які використовуються для здійснення такого аналізу.

За наведеними етапами проведемо управлінській аналіз основних засобів за даними ТОВ «ДРУЖБА СВК» за три роки.

Перший етап – аналіз складу, структури, динаміки та руху основних засобів. Аналіз наявності, складу, структури та руху основних засобів здійснюють за даними форми №2-ОЗ ІНВ (річна) «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції», форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою аналітичної табл. 2.2.

Відповідно форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності» звітного до попереднього року, за наказом керівника підприємства, була зроблена переоцінка основних засобів, первісна вартість яких, суттєво відрізнялась від ринкових показників.

Таблиця 2.2 – Аналіз наявності та руху основних засобів як частини матеріальних активів підприємства*

Показники	Наявність на початок року		Надійшли у звітному році		Вибули у звітному році		Наявність на кінець року	
	тис. грн	%	усього	в т.ч. нових основних засобів	усього	в т.ч. ліквідовано	тис. грн	%
2022 рік								
Усього матеріальних засобів по підприємству	128411	100,0	4020	4020	2090	-	131034	100,0
Основні засоби	128411	100,0	4020	4020	2090	-	131034	100,0
Інвестиційна нерухомість	-	-	-	-	-	-	-	-
2023 рік								
Усього матеріальних засобів по підприємству	131034	100,0	11646	11646	5673	-	140399	100,0
Основні засоби	131034	100,0	11646	11646	5673	-	140399	100,0
Інвестиційна нерухомість	-	-	-	-	-	-	-	-
2024 рік								
Усього матеріальних засобів по підприємству	140399	100,0	28564	28564	6031	-	164232	100,0
Основні засоби	140399	100,0	28564	28564	6031	-	164232	100,0
Інвестиційна нерухомість	-	-	-	-	-	-	-	-

* Розраховано на підставі даних статистичної звітності підприємства та [15]

Результати розрахунків первісної вартості основних засобів, з урахуванням переоцінки показали:

1. В 2022 році $128411 + 4020 - 2090 = 130341 \Rightarrow 131034 - 130341 = 693$ грн, не вистачає саме цієї суми, в примітках це переоцінка.
2. В 2023 році $131034 + 11646 - 5673 = 137007 \Rightarrow 140399 - 137007 = 3392$ грн.
3. В 2024 році $140399 + 28564 - 6031 = 162932 \Rightarrow 164232 - 162932 = 1300$ грн.

На основі даних табл. 2.14 визначаємо систему показників, що характеризують рух основних засобів:

- коефіцієнт оновлення ($K_{\text{он}}$) в 2022р.: $K_{\text{он}} = \frac{4020}{131034} = 0,03$
- коефіцієнт вибуття ($K_{\text{виб}}$) в 2022р.: $K_{\text{виб}} = \frac{2090}{128411} = 0,02$
- коефіцієнт оновлення ($K_{\text{он}}$) в 2023р.: $K_{\text{он}} = \frac{11646}{140399} = 0,08$

- коефіцієнт вибуття ($K_{\text{виб}}$) 2023: $K_{\text{виб}} = \frac{5673}{131034} = 0,04$
- коефіцієнт оновлення ($K_{\text{он}}$) в 2024р.: $K_{\text{он}} = \frac{28564}{164232} = 0,17$
- коефіцієнт вибуття ($K_{\text{виб}}$) в 2024р: $K_{\text{виб}} = \frac{6031}{140399} = 0,04$

Аналіз показників руху основних засобів свідчить, що рух основних засобів характеризується низькими темпами за досліджуваний період: в 2022 році оновлення основних засобів склало 3% від їх первісної вартості на початок року, в 2023 році величина незначно зростає і складає 8% від їх первісної вартості на початок 2023 року, а в 2024 році – 4% від їх первісної вартості на початку 2024. Коефіцієнт вибуття в 2022 році склав 2%, в 2023 році – 4%, а в 2024 році – 17% від їх первісної вартості на кінець року.

Другий етап – аналіз технічного стану основних засобів. Аналіз стану основних засобів підприємства здійснюють, визначаючи такі показники, як коефіцієнт зносу і коефіцієнт придатності основних засобів на початок і на кінець року, виходячи з даних першого розділу активу балансу підприємства «Необоротні активи» форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою аналітичної табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз стану основних засобів підприємства*

Показники	Роки			Відхилення	
	2022	2023	2024	2023р. до 2022р.	2024р. до 2023р.
1. Первісна вартість основних засобів, тис. грн	131034	140399	164232	9365	23833
2. Знос основних засобів, тис. грн	68369	72118	77988	3749	5870
3. Залишкова вартість основних засобів, тис. грн	62665	68281	86244	5616	17963
4. Коефіцієнт зносу основних засобів	0,522	0,514	0,475	-0,008	-0,039
5. Коефіцієнт придатності основних засобів	0,478	0,486	0,525	0,008	0,039

* Розраховано на підставі даних статистичної звітності підприємства та [15]

Розрахунки, проведені в табл. 2.3 показують, що знос основних засобів збільшився на кінець 2023 року порівняно з 2022 на 3749 тис. грн, а на кінець 2024 року порівняно з 2023 – на 5870 тис. грн, а також залишкова вартість збільшилась у 2022 р в порівнянні з 2023 р. на 5616 тис. грн, а у 2024 р. порівняно з 2023 р. – на 17963 тис. грн. В результаті відбулось зменшення ступеню зношеності та, відповідно, зро-

стання ступеню придатності основних засобів на 0,8% у 2023 р. та 3,9 % у 2024 р. Проте можна зробити висновок, що основні засоби підприємства досить зношені та потребують оновлення.

На рис. 2.2. наведено графічне відображення показників технічного стану ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2022-2024 рр., що здійснено за даними табл. 2.3.

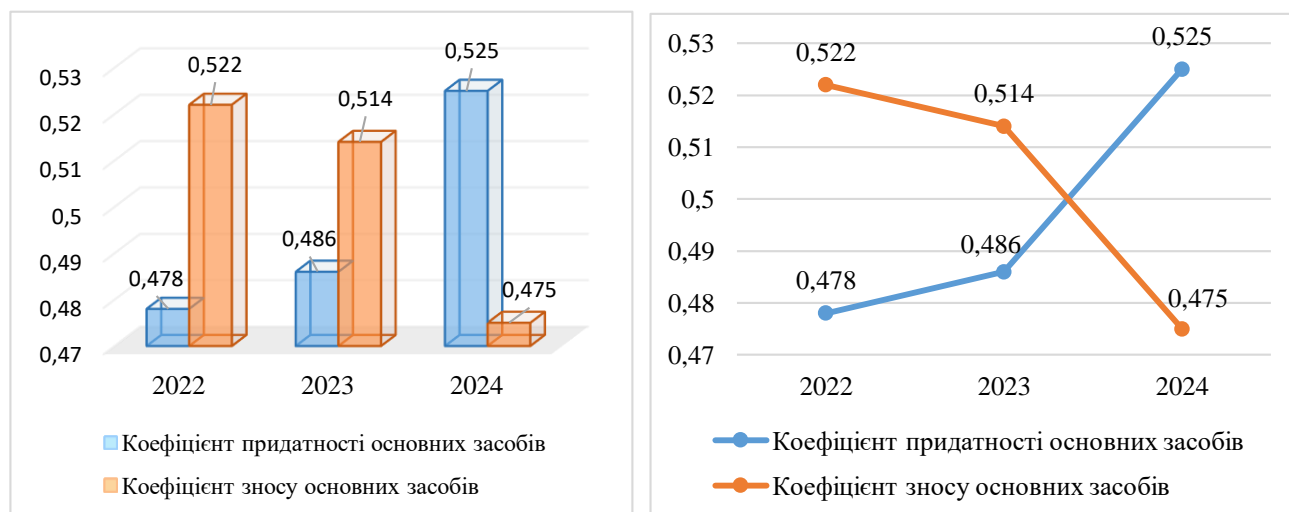

Рис. 2.2 – Графічне відображення показників технічного стану ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2022-2024 рр.*

*складено за даними табл. 2.3

Аналіз структури основних засобів за основним видом діяльності здійснюють за даними розділу II форми №2-ОЗ ІНВ або форми №11-03, або та форми №5 “Примітки до річної фінансової звітності” за допомогою аналітичної табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз структури основних засобів підприємства*

Показники	Наявність на кінець року, тис. грн.			Структура, %		
	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Усього основних засобів підприємства	131034	140399	164232	100,0	100,0	100,0
1. Активна частина:	105015	111585	133129	80,14	79,48	81,06
- машини та обладнання	95952	103182	121039	73,23	73,49	73,70
- транспортні засоби	9043	8383	11952	6,9	5,97	7,28
- інструменти, прилади, інвентар	20	20	138	0,01	0,01	0,08
2. Пасивна частина:	26019	28814	31103	19,86	20,52	18,94
- будівлі, споруди та передавальні пристрої	26019	28814	31055	19,86	20,52	18,91
- малоцінні необоротні матеріальні активи	-	-	48	-	-	0,03

* Розраховано на підставі даних статистичної звітності підприємства та [15]

На підставі даних табл. 2.4 можна зробити висновок, що в 2022 році питома вага активної частини склала 80,14% (машини та обладнання – 73,23%, транспортні засоби – 6,9%, інструменти, прилади, інвентар – 0,01%), а частка пасивної частини формувалась лише за рахунок будівель, споруд та передавальних пристроїв – 19,86%. В 2023 році відбулись наступні зміни в структурі основних засобів частка активної частини в порівнянні з 2022 роком зменшилась до 79,48% (частка машин та обладнання незначно збільшилась до 73,49%, транспортних засобів зменшилась до 5,97%, інструментів, приладів, інвентарю залишилась незмінною та склала – 0,01%), а частка пасивної частини, навпаки, збільшилась до 20,52%, яка формувалась за рахунок будівель, споруд та передавальних пристроїв – 20,52%. В структурі основних засобів 2024 року порівняно з 2023 роком відбулись наступні зміни: незначно збільшується питома вага активної частини до 81,06% (за рахунок збільшення питомої ваги машин та обладнання до 73,70%, транспортних засобів – до 7,28%, інструментів, приладів, інвентарю – до 0,08%), при цьому відбулось зменшення частки пасивної частини основних засобів до 18,94%, за рахунок зменшення частки будівель, споруд та передавальних пристроїв – 18,91%, та збільшення частки малоцінних необоротних матеріальних активів – 0,03%.

На рис. 2.3 наведене графічне відображення структури основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2022-2024 рр., що здійснено за даними табл. 2.4.

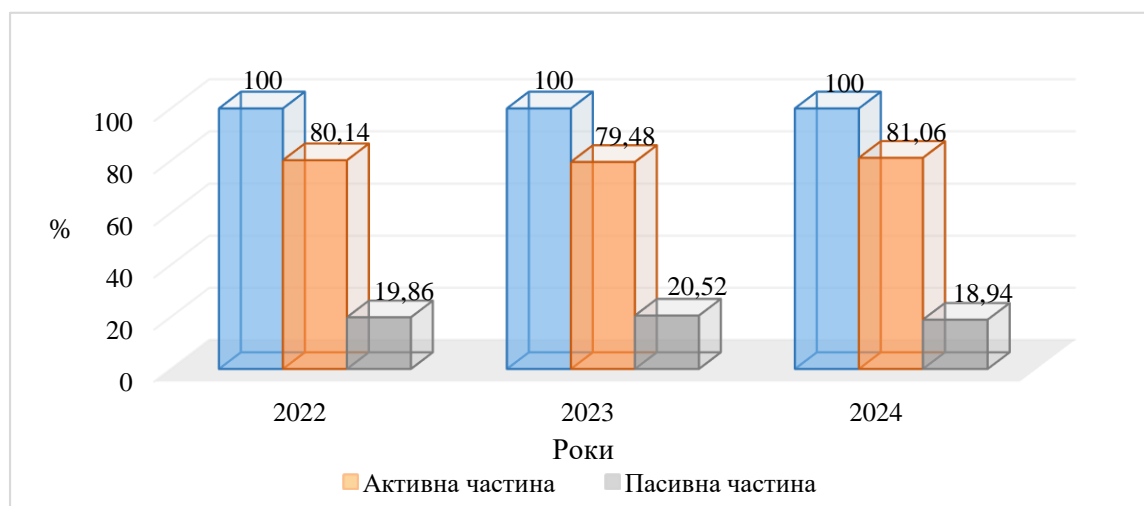

Рис. 2.3 – Графічне відображення структури основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2022-2024 рр.*

*складено за даними табл. 2.4

Третій етап – аналіз ефективності використання основних засобів. Аналіз озброєності праці здійснюють на підставі даних форми №2-ОЗ ІНВ, форми №1-ПВ та форми №1П-НПП за допомогою аналітичної табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз озброєності праці на підприємстві*

Показники	Роки			Відхилення			
	2022	2023	2024	2023р. до 2022р.		2024р. до 2023р.	
				абс.	%	абс.	%
1. Середня річна вартість основних виробничих засобів підприємства, тис. грн	129722,5	135716,5	152315,5	5994	4,62	16599	12,23
2. Середня річна вартість активної частини основних засобів (машин та обладнання), тис. грн*	103942,5	108300	122357	4357,5	4,19	14057	12,98
3. Середня кількість працівників підприємства, осіб	139	127	124	-12	-8,63	-3	-2,4
4. Фондоозброєність праці, грн/особу	933255,4	1068633,9	1228350,81	135378,5	14,51	159716,91	14,95
5. Технічна озброєність праці,	747787,77	852755,91	986750	104968,14	14,04	133994,09	15,71
6. Продуктивність праці 1-го працівника підприємства, грн	196764,7	131986,6	176221,0	-64778,1	-32,92	44234,4	33,51

* Розраховано на підставі даних статистичної звітності підприємства та [15]

Розрахунки, проведені в табл. 2.5 показують, що в 2023 році порівняно з 2022 роком зменшилась середньооблікова кількість робітників на 12 осіб (8,63%), а в 2024 році в порівнянні з 2023 роком на 3 особи, що призвело до зменшення продуктивності праці 1-го працівника підприємства у 2023 р. порівняно з 2022 р. на 64778,1 грн. (32,92%), в 2024 р. порівняно з 2023 р. збільшилась на 44234,4 грн. (33,51%). В той же час збільшилась середня річна вартість основних виробничих засобів на 5994 тис. грн (4,62%) та на 16599 тис. грн (12,23%), відповідно, та середня річна вартість активної частини основних засобів – на 4357,5 тис. грн (4,19%) і

на 14057 тис. грн (12,98%), відповідно, Внаслідок таких змін фондоозброєність праці і технічна озброєність в 2023 році порівняно з 2022 роком збільшилась на 135378,5 тис. грн (14,51%) і 104968,14 тис. грн (14,04 %), а в 2024 році порівняно з 2023 р. збільшилась на 159716,91 тис. грн (14,95%) та на 133994,09 тис. грн (15,71%) відповідно.

На рис. 2.4 наведене графічне відображення озброєності праці ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2022-2024 рр., що здійснено за даними табл. 2.5.

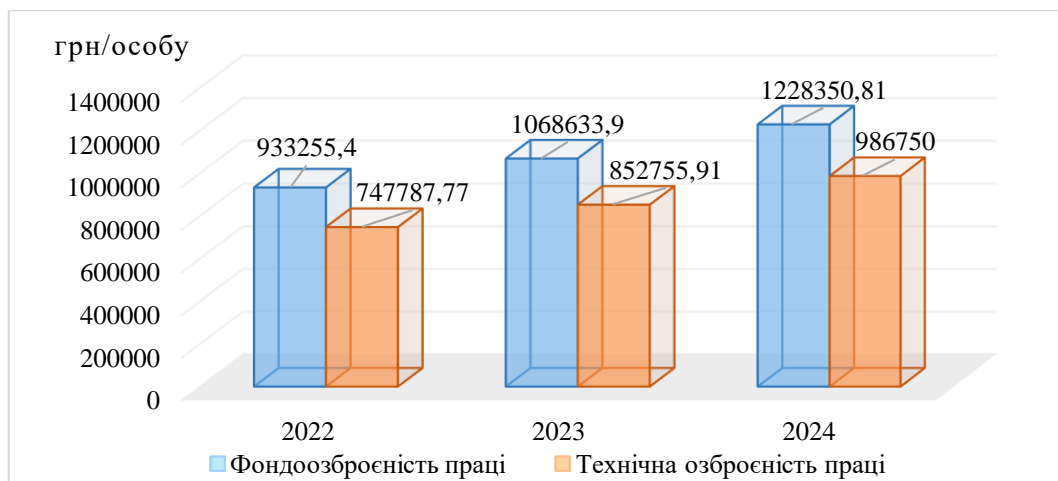

Рис. 2.4 – Графічне відображення озброєності праці ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2022-2024 рр.

**складено за даними табл. 2.5*

Аналіз використання основних засобів здійснюють на підставі результатів попередніх розрахунків та даних форми №1П-НПП за допомогою аналітичної табл. 2.6.

З табл. 2.6 видно, що обсяг продукції в порівнянних цінах збільшився в 2024 році в порівнянні з 2023 роком на 5089,1 тис. грн, на це збільшення вплинули на наступні чинники:

1. Збільшення середньо річної вартості основних засобів на 16599 тис. грн, призвело до збільшення обсягу продукції в порівнянних цінах на 1991,88 тис. грн.
2. Збільшення фондівіддачі на 0,02 грн, призвело до збільшення обсягу продукції в порівнянних цінах на 3046,31 грн.

Вирішальний вплив здійснив другий чинник, це свідчить про покращення ефективності використання основних засобів.

Таблиці 2.6 – Аналіз використання основних засобів і впливу фондівдачі на динаміку обсягу продукції*

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
				Всього 2024р. – 2023р.	в т.ч. за рахунок	
					основних засобів	фондовідачі
1. Обсяг продукції в порівнянних цінах, тис. грн	27350,3	16762,3	21851,4	5089,1	1991,88	3046,31
2. Середня річна вартість основних засобів підприємства*, тис.грн.	129722,5	135716,5	152315,5	16599	16599*0,12 =1991,88	x
3. Фондовідача, грн/грн	0,21	0,12	0,14	0,02	x	0,02*152315,5 =3046,31
4. Фондомісткість, грн/грн	4,74	8,1	6,97	-1,13	x	x

* Розраховано на підставі даних статистичної звітності підприємства та [15]

У процесі аналізу основних засобів застосовуються різні економічні методи дослідження, зокрема порівняння, групування, аналіз і синтез, балансовий метод, а також методи економічного аналізу та статистичного узагальнення. Застосування цих методів дозволяє оцінити структуру, стан, рух та ефективність використання основних засобів підприємства.

На рис. 2.5 наведене графічне відображення показників ефективності використання основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2022-2024 рр., що здійснено за даними табл. 2.6.

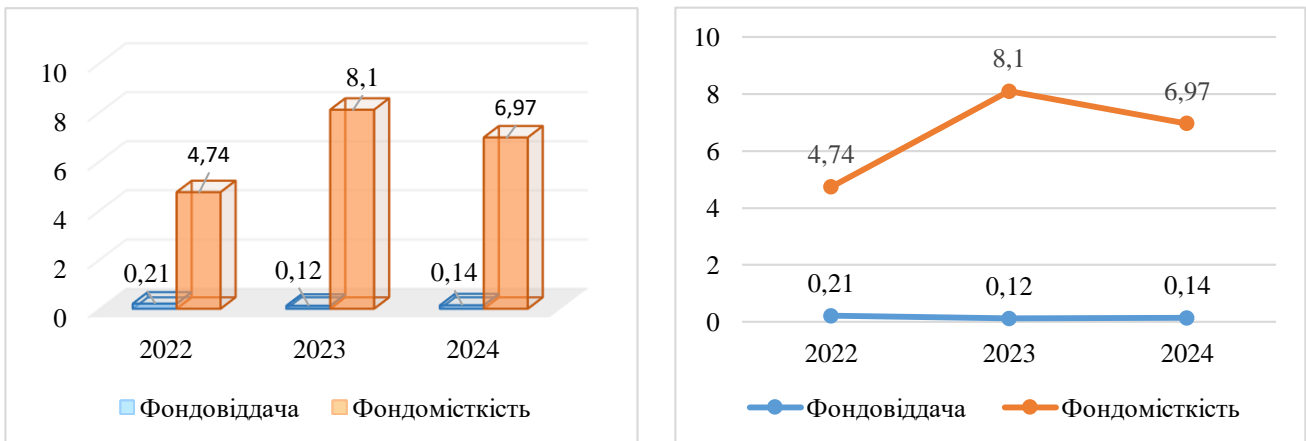

Рис. 2.5 – Графічне відображення показників ефективності використання основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2022-2024 рр.

*складено за даними табл. 2.6

Таким чином, на підставі здійсненого аналізу можна зробити висновок, що основні засоби ТОВ «ДРУЖБА СВК» впродовж 2022-2024 рр. характеризуються поступовим зростанням їх вартості та певним покращенням технічного стану. Разом з тим значна частина основних засобів підприємства залишається досить зношеною, що потребує подальшого оновлення та модернізації матеріально-технічної бази.

З метою підвищення ефективності використання основних засобів доцільно здійснювати систематичне оновлення виробничого обладнання, впроваджувати сучасні технології, підвищувати рівень технічної оснащеності праці та оптимізувати структуру основних засобів підприємства. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню продуктивності праці, зростанню обсягів виробництва та покращенню фінансових результатів діяльності підприємства.

3. СТАН БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ТОВ «ДРУЖБА СВК»

3.1. Характеристика організації обліку на підприємстві

Бухгалтерський облік на ТОВ «ДРУЖБА СВК» регламентується законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та національними П(С)БО. Ведення бухгалтерського обліку на ТОВ «ДРУЖБА СВК» регулюється Наказом керівника «Про облікову політику підприємства», в якому обумовлені певні особливості організації бухгалтерського обліку ТОВ «ДРУЖБА СВК».

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві забезпечує повне, безперервне та достовірне відображення всіх господарських операцій, які здійснюються в процесі господарської діяльності підприємства. Основною метою бухгалтерського обліку є формування достовірної інформації про фінансовий стан підприємства, результати його діяльності та рух грошових коштів.

Основними завданнями бухгалтерського обліку на ТОВ «ДРУЖБА СВК» є:

- забезпечення повного та своєчасного відображення господарських операцій у системі бухгалтерського обліку;
- контроль за збереженням майна підприємства та раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів;
- формування достовірної інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства;
- забезпечення керівництва підприємства необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень;
- складання та подання фінансової, статистичної та податкової звітності у встановлені строки.

У ТОВ «ДРУЖБА СВК» метою організації бухгалтерського обліку є дотримання єдиної методики відображення господарських операцій та забезпечення своєчасного надання достовірної інформації користувачам фінансової звітності відповідно до вимог діючого законодавства.

Ведення обліку у ТОВ «ДРУЖБА СВК» покладено на відділ бухгалтерії. У ТОВ «ДРУЖБА СВК» використовується централізована форма організації бухгал-

терського обліку, за якою працівники бухгалтерії безпосередньо підпорядковуються головному бухгалтеру товариства (рис. 3.1).

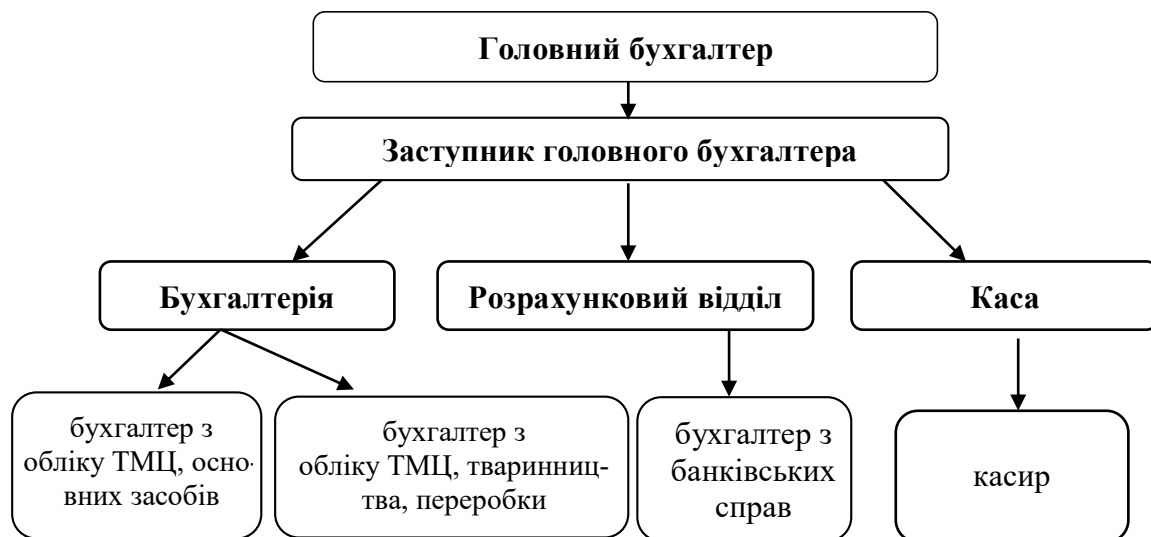

Рис. 3.1 – Схематичне відображення централізованої форми організації бухгалтерського обліку на ТОВ «ДРУЖБА СВК»*

*складено за даними наказу про облікову політику підприємства

Склад бухгалтерії та зміст службових обов'язків бухгалтерів ТОВ «ДРУЖБА СВК» наведений в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Склад бухгалтерії та зміст службових обов'язків бухгалтерів ТОВ «ДРУЖБА СВК»*

Посада	Короткий зміст службових обов'язків
Головний бухгалтер	Загальне керування обліком та звітністю. Організовує контроль та ревізію. Перевіряє та підписує первинну та річну бухгалтерську документацію. Облік розрахунків з постачальниками послуг. Облік валютних операцій та розрахунків по податкам та платежам.
Заступник головного бухгалтера	Здійснює контроль за роботою з ведення бухгалтерського обліку зобов'язань і господарських операцій (реалізація послуг, розрахунків з постачальниками та замовниками за надані послуги, рух грошових коштів на валютних і гривневих рахунках). Веде оперативний облік надходжень і платежів грошових коштів, здійснювати обов'язковий продаж частини валютної виручки, розміщує вільні грошові кошти на банківських депозитних внесках, складає щомісячні оперативні дані про рух грошових коштів за транзитним і поточними рахунками підприємства. Бере участь у розробці та здійсненні заходів, спрямованих на дотримання фінансової дисципліни та раціональне використання ресурсів.

Посада	Короткий зміст службових обов'язків
Бухгалтер з обліку активів, дебіторської заборгованості та грошових коштів	Веде облік матеріалів на підприємстві. Складає оборотні відомості за матеріальними рахунками 20,26 та ін. Веде облік за рахунками 10, 11, 12,13, 15, 22. Нараховує амортизацію нематеріальних активів. Веде облік розрахунків з покупцями. Веде облік за рахунками 361, 362. Веде облік матеріалів за субрахунками рахунку 20 та виробництва за рахунками 23, 25, 26 . Веде облік грошових коштів за рахунками 301,311,333.
Бухгалтер з обліку заробітної плати	Здійснює прийом, аналіз і контроль табелів обліку робочого часу і готує їх до лічильної обробки. Приймає і контролює правильність оформлення листків про тимчасову непрацездатність, довідок з догляду за хворими та інших документів, що підтверджують право на відсутність працівника на роботі, готує їх до лічильної обробки, а також для складання встановленої бухгалтерської звітності. Здійснює нарахування заробітних плат працівникам підприємства, здійснює контроль за витрачанням фонду оплати праці. Здійснює реєстрацію бухгалтерських проводок та їх рознесення.
Бухгалтер з обліку розрахунків в банку	Виконує роботу по веденню бухгалтерського обліку по залученню внесків грошових коштів фізичних і юридичних осіб, щодо розміщення залучених коштів від свого імені і за свій рахунок, по відкриттю і веденню банківських рахунків фізичних та юридичних осіб, по здійсненню розрахунків за дорученням фізичних і юридичних осіб.
Касир	Здійснює операції, пов'язані з прийманням та видаванням готівкових грошових коштів через касу підприємства, зберігає всі прийняті цінності. Одержує в установах банку готівку, здійснює записи в касовій книзі операцій одержання і видавання готівки за кожним прибутковим касовим ордером і видатковим документом в день їх надходження або видавання. Підписує прибуткові касові ордери та видаткові документи відразу після одержання або видавання по них готівки, а на доданих до них документах ставить штамп «Сплачено».

**складено за даними наказу про облікову політику підприємства*

Для чіткої організації і планування роботи, а також раціонального розподілу праці на підприємстві розробляються посадові інструкції на кожну посаду, передбачену штатним розкладом. Посадова інструкція як головного бухгалтера, так і працівників бухгалтерії складена на ТОВ «ДРУЖБА СВК» відповідно до вимог чинного законодавства України.

До обов'язків головного бухгалтера відносять:

1. Забезпечення ведення бухгалтерського обліку, дотримуючись єдиних методологічних засад, встановлених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», з урахуванням особливостей діяльності підприємства і технології оброблення облікових даних.

2. Організація роботи бухгалтерської служби, контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій.

3. Вимагання від підрозділів, служб та працівників забезпечення неухильного дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів.

4. Вживання всіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому та непомітному виправленню записів у первинних документах і регістрах бухгалтерського обліку та збереження оброблених документів, регістрів і звітності протягом встановленого терміну.

5. Забезпечення складання на основі даних бухгалтерського обліку фінансової звітності підприємства ТОВ «ДРУЖБА СВК», підписання її та подання в установлені строки користувачам.

6. Здійснює заходи щодо надання повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства ТОВ «ДРУЖБА СВК».

7. Бере участь у підготовці та поданні інших видів періодичної звітності, які передбачають підпис головного бухгалтера, до органів вищого рівня у відповідності з нормативними актами, затвердженими формами та інструкціями.

8. За погодженням з власником (керівником) підприємства ТОВ «ДРУЖБА СВК» забезпечує перерахування податків та зборів, передбачених законодавством, проводить розрахунки з іншими кредиторами відповідно до договірних зобов'язань.

9. Здійснює контроль за веденням касових операцій, раціональним та ефективним використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

10. Бере участь у проведенні інвентаризаційної роботи на підприємстві, оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства.

11. Організує роботу з підготовки пропозицій для власника (керівника) підприємства щодо ТОВ «ДРУЖБА СВК»:

– визначення облікової політики підприємства, внесення змін до обраної облікової політики, вибору форми бухгалтерського обліку з урахуванням діяльності

підприємства і технології оброблення облікових даних;

- розроблення системи і форм внутрішньогосподарського (управлінського) обліку та правил документообігу, додаткової системи рахунків і реєстрів аналітичного обліку, звітності і контролю господарських операцій;

- визначення прав працівників на підписання первинних та зведених облікових документів;

- впровадження автоматизованої системи оброблення даних бухгалтерського обліку з урахуванням особливостей діяльності підприємства чи удосконалення діючої;

- забезпечення збереження майна, раціонального та ефективного використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, залучення кредитів та їх погашення;

12. Керує працівниками бухгалтерського обліку підприємства ТОВ «ДРУЖБА СВК» та розподіляє між ними посадові завдання та обов'язки.

13. Знайомить цих працівників із нормативно-методичними документами та інформаційними матеріалами, які стосуються їх діяльності, а також із змінами в чинному законодавстві.

На ТОВ «ДРУЖБА СВК» застосовується автоматизована форма обліку (рис. 3.1).

Для ведення обліку у ТОВ «ДРУЖБА СВК» використовуються програма BAS, що забезпечує одночасну обробку даних при відображенні фактів здійснення найрізноманітніших господарських операцій як за рахунками бухгалтерського обліку, так і в розрізі аналітичного, податкового та кількісного обліку. Бухгалтерія забезпечує друкування оборотно-сальдових відомостей, машинограм, інших облікових реєстрів за кожний звітний місяць. Оборотно-сальдові відомості за рахунками обліку товарно-матеріальних цінностей звіряються підписами матеріально-відповідальних осіб. В наказі «Про облікову політику» по підприємству регламентованим є питання обліку фінансових результатів діяльності, а саме – висвітлення питань щодо формування та обліку доходів згідно з вимогами положень (стандартів) бух-галтерського обліку, а також витрат сільськогосподарської діяльності.

Працівники відділу бухгалтерії також застосовують для обробки інформації наступні програми: MS Word, MS Excel. У програмі MS Word в основному створюється і редагуються текстові документи та звіти. В цьому форматі працівники відділу отримують інформацію від інших підрозділів, керівництва та державних служб. У програмі MS Excel складаються різноманітні таблиці для подальших обчислень, дозволяє вирішувати завдання і тому є поширеною програмою в усіх підрозділах підприємства ТОВ «ДРУЖБА СВК». Схема, яка використовується на ТОВ «ДРУЖБА СВК» для ведення бухгалтерського обліку наведена на рис. 3.2.

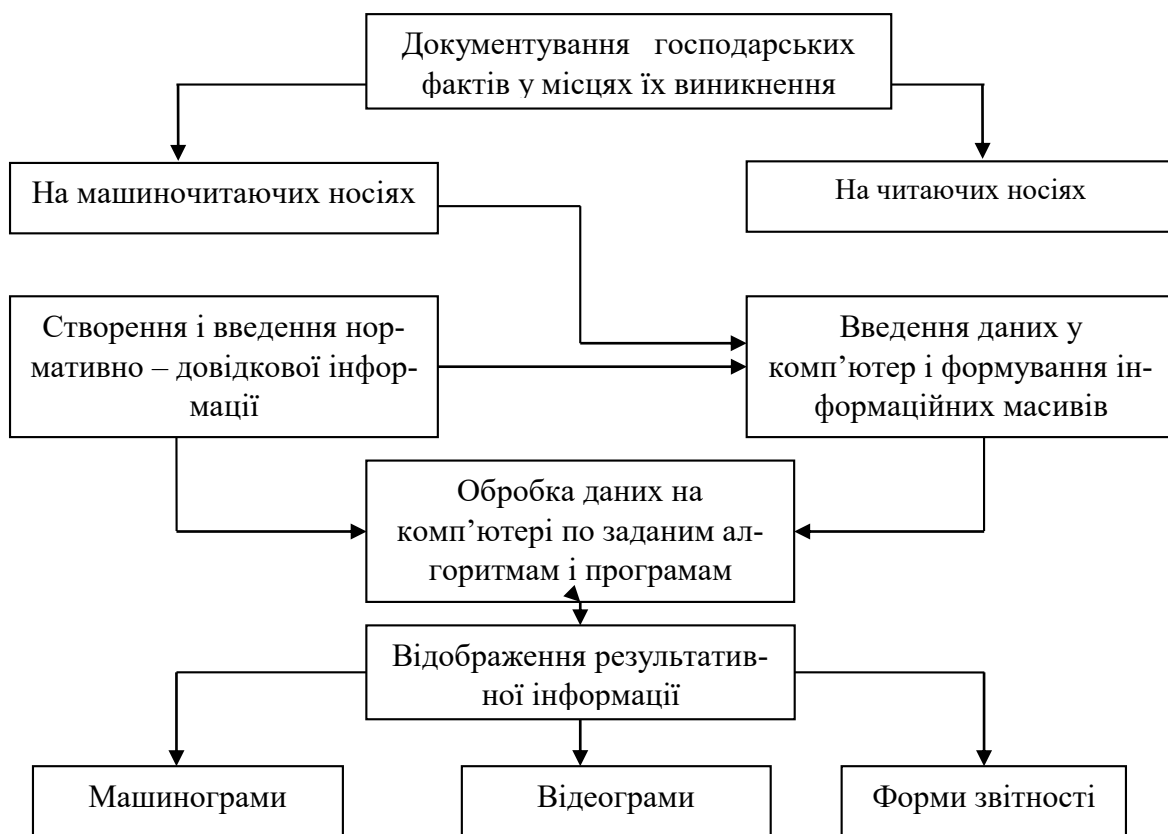

Рис. 3.2 – Схема автоматизованої форми ведення бухгалтерського обліку, яка використовується на ТОВ «ДРУЖБА СВК»

** розроблено на підставі даних бухгалтерії та Наказу про облікову політику ТОВ «ДРУЖБА СВК»*

Таким чином, відділ бухгалтерії працює злагоджено завдяки новим автоматизованим технологіям, програмним забезпеченням та кваліфікованими працівниками відділу. Більша частина завдань, покладених на відділ бухгалтерії вирішується на більш якісному рівні та з використанням меншого часу завдяки комп'ютер-

ним технологіям та інтегрованих на ньому програм.

Для ведення бухгалтерського обліку на ТОВ «ДРУЖБА СВК» застосовується План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій №291 (зі змінами та доповненнями). Всі господарські операції відображаються у відповідних бухгалтерських рахунках на підставі первинних документів.

ТОВ «ДРУЖБА СВК» у процесі своєї господарської діяльності складає та подає фінансову, податкову та статистичну звітність відповідно до вимог чинного законодавства України. Формування та подання звітності здійснюється на підставі даних бухгалтерського обліку з дотриманням встановлених термінів та порядку подання.

Фінансова звітність на ТОВ «ДРУЖБА СВК» формується відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. *До складу фінансової звітності входять такі форми:*

- Форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- Форма №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- Форма №3 «Звіт про рух грошових коштів»;
- Форма №4 «Звіт про власний капітал»;
- Форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Фінансова звітність складається щоквартально та за підсумками року. Квартальна фінансова звітність подається не пізніше 25 числа місяця, що настає за звітним кварталом, а річна фінансова звітність подається до 28 лютого наступного року. Подання фінансової звітності здійснюється в електронній формі через систему електронної звітності до органів Державної податкової служби та органів статистики.

Податкова звітність на ТОВ «ДРУЖБА СВК» формується відповідно до вимог Податкового кодексу України та подається до органів Державної податкової служби України. Основними формами податкової звітності підприємства є:

- Податкова декларація з податку на додану вартість (ПДВ) – подається щомі-

сячно до 20 числа місяця, що настає за звітним;

- Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого на користь фізичних осіб (форма 4ДФ) – подається щоквартально;
- Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) – подається щомісячно у складі податкового розрахунку.

Податкова звітність подається в електронній формі через електронний кабінет платника податків або спеціалізовані програми електронної звітності, що дозволяє забезпечити своєчасність та достовірність передачі інформації до контролюючих органів.

Таким чином, на підприємстві ТОВ «ДРУЖБА СВК» організовано систему формування та подання фінансової, податкової та статистичної звітності відповідно до чинного законодавства. Використання електронних систем звітності забезпечує оперативність подання звітів, підвищує точність облікових даних та сприяє ефективному контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства.

3.2. Облік основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК»

На ТОВ «ДРУЖБА СВК» організація бухгалтерського обліку основних засобів та інших необоротних матеріальних активів здійснюється відповідно до вимог Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Даний стандарт визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, порядок їх визнання, оцінки, амортизації, переоцінки, ремонту та вибуття. На його основі на підприємстві сформована облікова політика, яка регламентує всі ключові аспекти обліку необоротних активів.

Незважаючи на втрату чинності 22.10.2021 р. Положення про затвердження типових форм первинного обліку № 352 від 29.12.95р., яким були затверджені типові форм первинного обліку основних засобів, облік основних засобів у ТОВ «ДРУЖБА СВК» ведеться з їх використанням. Це не протирічить діючому законодавству та є доцільним, оскільки вони повністю забезпечують потреби в обліковій інформації, дозволяють систематизувати дані про рух основних засобів та забезпечують контроль за їх наявністю і використанням.

Таким чином, застосування ТОВ «ДРУЖБА СВК» положень П(С)БО 7 у поєднанні з належною організацією бухгалтерського обліку, забезпечує безперервність облікового процесу, достовірність даних та ефективність управління необоротними активами підприємства.

Облік надходження основних засобів. На ТОВ «ДРУЖБА СВК» основні засоби найчастіше надходять через їх придбання за грошові кошти у сторонніх постачальників. Цей метод вважається найбільш типовим та економічно доцільним для оновлення матеріально-технічної бази. Ведення обліку таких операцій здійснюється відповідно до вимог П(С)БО 7 «Основні засоби», що забезпечує коректне формування первісної вартості активів та їх достовірне відображення у фінансовій звітності.

Процедура надходження основних засобів розпочинається з укладання договору купівлі-продажу з постачальником. Цей договір деталізує умови поставки, вартість об'єкта, порядок розрахунків та терміни передачі. Після фактичного отримання об'єкта на підприємстві, наказом керівника формується спеціальна комісія. До її складу входять представники адміністрації, бухгалтерії та матеріально відповідальні особи. За потреби, до роботи комісії можуть бути залучені профільні технічні спеціалісти [9].

Основне завдання комісії полягає в проведенні детального огляду отриманого об'єкта, перевірці його технічного стану, відповідності супровідній документації, а також у визначенні його придатності до експлуатації. Крім того, комісія встановлює строк корисного використання об'єкта, визначає його ліквідаційну вартість та приймає рішення щодо його введення в експлуатацію.

За підсумками роботи комісії складається акт приймання-передачі основних засобів (типова форма ОЗ-1). Цей документ є основним первинним документом, що підтверджує зарахування об'єкта на баланс підприємства. До пакету документів, що супроводжують операцію, також входять рахунок-фактура, видаткова накладна, платіжні документи, а за необхідності – технічна документація на об'єкт.

У ТОВ «ДРУЖБА СВК» придбання основних засобів є добре налагодженим процесом, що відповідає чинному законодавству та внутрішній обліковій політиці

компанії. Цей процес охоплює низку послідовних кроків: від укладання угоди з постачальником до введення активу в експлуатацію та його реєстрації в бухгалтерському обліку. Важливу роль у забезпеченні об'єктивної оцінки придбаних активів та належного документального супроводу відіграє спеціально створена комісія. Детальний опис етапів придбання основних засобів на підприємстві представлено на рис. 3.3.

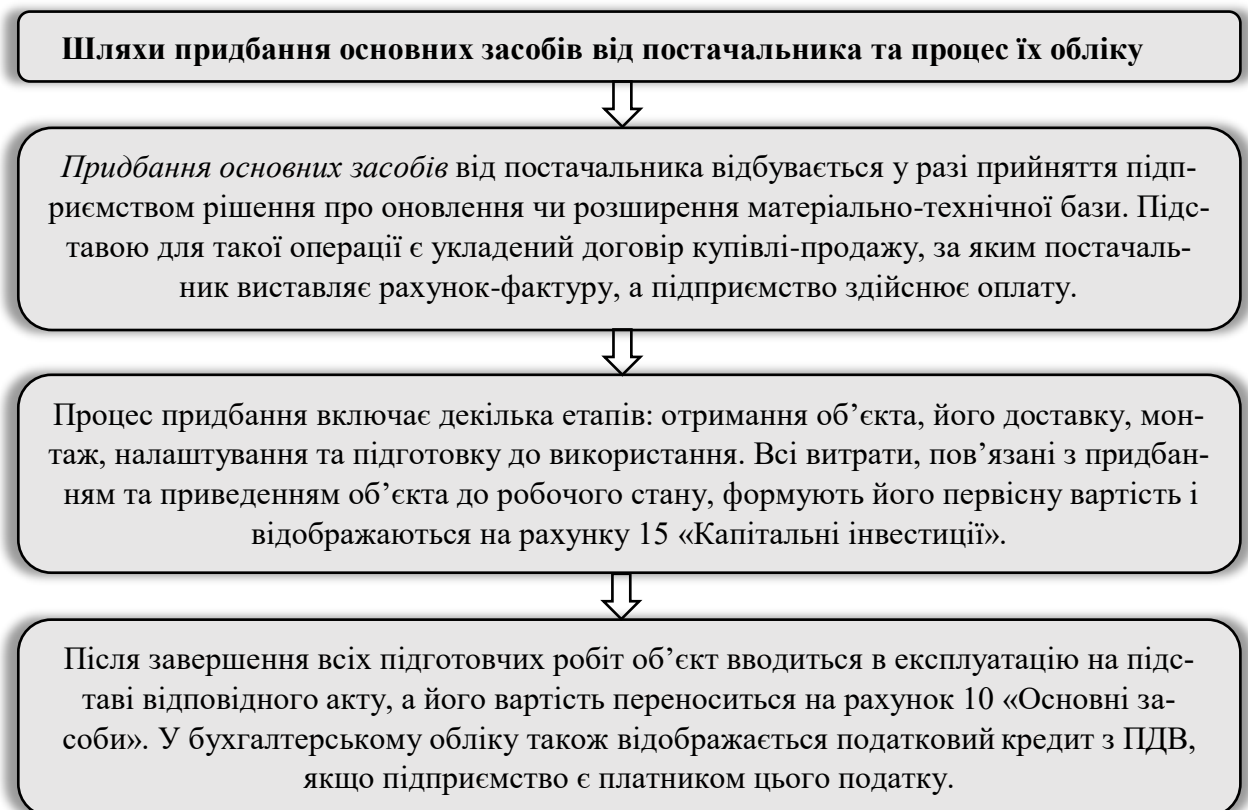

Рис. 3.3 – Шляхи придбання основних засобів від постачальника та процес їх обліку

**складено за даними обліку підприємства та на підставі джерел [4]*

Процес обліку основних засобів починається з передачі оформлених первинних документів до бухгалтерії. Тут відбувається етап створення інвентарної картки для кожного об'єкта, що включає присвоєння йому унікального інвентарного номера для подальшої ідентифікації в системі обліку підприємства. Важливою складовою цього етапу є формування первісної вартості, яка охоплює не тільки ціну придбання, але й усі супутні витрати, що забезпечують готовність активу до використання (транспортування, монтаж, налагодження, оплата праці монтажників тощо).

Для обліку витрат, пов'язаних з придбанням та підготовкою об'єктів до експлуатації, застосовується рахунок 15 «Капітальні інвестиції», а саме його субрахунок 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів». Після завершення всіх необхідних робіт та введення об'єкта в експлуатацію, його вартість переміщується з рахунку 15 на рахунок 10 «Основні засоби», де він буде відображатися протягом усього періоду його використання.

Кореспонденція рахунків з обліку надходження основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК» наведена в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Кореспонденція рахунків з обліку надходження основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК»*

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
<i>Придбання основних засобів у постачальника</i>			
1. Відображено вартість придбаного об'єкта (за рахунком постачальника)	152	631	120540
2. Відображено податковий кредит з ПДВ	644	631	24108
3. Перераховано кошти постачальнику	631	311	144648
4. Відображено витрати на транспортування	152	631	5000
5. Нараховано заробітну плату працівникам за монтаж	152	661	3000
6. Нараховано ЄСВ на заробітну плату	152	651	660
7. Використано матеріали для встановлення об'єкта	152	20	2500
8. Введено об'єкт в експлуатацію	10	152	131700

*складено за даними первинних документів підприємства

Узагальнення даних про надходження основних засобів на підприємстві відбувається в автоматизованій системі обліку. Результати представлені у вигляді машинограм, які формуються на основі дебетових та кредитових операцій за відповідними рахунками. Це дозволяє досягти оперативності в обробці інформації, забезпечити точність облікових даних та здійснювати ефективний контроль за рухом активів.

Таким чином, процес надходження основних засобів до ТОВ «ДРУЖБА СВК» є чітко регламентованим, підтвердженим первинними документами та належним чином відображеним у бухгалтерському обліку відповідно до встановлених стандартів. Це гарантує достовірність фінансової інформації та сприяє ефективному управлінню оборотними активами підприємства.

Облік амортизації основних засобів. На ТОВ «ДРУЖБА СВК» облік основних засобів включає нарахування амортизації, що є частиною обліку довгострокових активів. Цей процес відповідає стандартам бухгалтерського обліку, зокрема Положенню (стандарту) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби» та ПКУ. Система обліку на підприємстві побудована так, щоб вартість активів поступово списувалася протягом терміну їхньої служби, забезпечуючи точність даних.

Для розрахунку амортизації на ТОВ «ДРУЖБА СВК» використовується прямолінійний метод. Це означає, що вартість кожного об'єкта рівномірно розподіляється на весь період його використання. Щомісяця сума амортизації залишається однаковою і розраховується на основі початкової вартості активу (за вирахуванням його можливої вартості при ліквідації) та терміну експлуатації, визначеного при введенні в дію.

Нарахування амортизації розпочинається з наступного місяця після введення об'єкта в експлуатацію і триває до місяця його продажу або повного зносу. Щомісячне нарахування дозволяє рівномірно враховувати знос основних засобів у витратах підприємства.

Нарахування амортизації відображається за кредитом відповідного субрахунку рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів». Ця сума потім розподіляється як витрати підприємства, залежно від призначення об'єкта. Зокрема, амортизація активів, що використовуються у виробничому процесі, включається до собівартості продукції. Для активів, задіяних в адміністративній діяльності, амортизація обліковується як адміністративні витрати. Активи, що використовуються у сфері збуту, призводять до віднесення амортизації до витрат на збут.

На підприємстві облік амортизації здійснюється в автоматизованому режимі за допомогою бухгалтерського програмного забезпечення у відповідних відомостях. Такий підхід забезпечує високу точність розрахунків, своєчасне відображення нарахувань та формування електронних реєстрів (машинограм), які містять деталізовану інформацію про суми амортизації по кожному окремому об'єкту.

Для належного обліку основних засобів та інших необоротних матеріальних активів на підприємстві створюється спеціальна комісія. Ця комісія гарантує точ-

ність оцінки активів, коректне оформлення документів щодо господарських операцій та достовірність їх відображення в бухгалтерському обліку.

Облік амортизації основних засобів та інших необоротних активів ТОВ «ДРУЖБА СВК» ведеться на субрахунках рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», а саме 131 «Знос основних засобів» та 132 «Знос інших необоротних матеріальних активів».

Узагальнення даних про амортизацію основних засобів представлено у вигляді машинограм, які формуються на основі дебетових та кредитових операцій за рахунками 131 «Знос основних засобів» та 132 «Знос інших необоротних матеріальних активів».

Кореспонденція рахунків з обліку амортизації основних засобів та інших необоротних матеріальних активів на ТОВ «ДРУЖБА СВК» детальніше наведена в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Кореспонденція рахунків з обліку амортизації основних засобів та інших необоротних матеріальних активів на ТОВ «ДРУЖБА СВК»*

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
<i>Нарахування амортизації основних засобів</i>			
1. Нараховано амортизацію виробничих основних засобів	23	131	12240
2. Нараховано амортизацію загальновиробничих основних засобів	91	131	4590
3. Нараховано амортизацію адміністративних основних засобів	92	131	3264
4. Нараховано амортизацію основних засобів збуту	93	131	2142
5. Нараховано амортизацію інших основних засобів	94	131	1224
<i>Нарахування амортизації інших необоротних матеріальних активів</i>			
6. Нараховано амортизацію МНМА виробничого призначення	23	132	3216
7. Нараховано амортизацію МНМА загальновиробничого призначення	91	132	1286
8. Нараховано амортизацію МНМА адміністративного призначення	92	132	965
9. Нараховано амортизацію МНМА у сфері збуту	93	132	643
10. Нараховано амортизацію інших МНМА	94	132	429
<i>Списання зносу при вибутті активів</i>			
11. Списано знос основних засобів	131	10	25780
12. Списано знос інших необоротних матеріальних активів	132	11	6187

*складено за даними первинних документів підприємства

Таким чином, у ТОВ «ДРУЖБА СВК» система обліку амортизації відповідає чинним нормативним вимогам. Вона забезпечує рівномірний розподіл вартості активів та достовірне формування витрат підприємства. Це позитивно впливає на якість фінансової звітності та підвищує ефективність управління наявними ресурсами.

Склад комісії визначається наказом керівника підприємства. Зазвичай до неї входять представники адміністрації, бухгалтерської служби, особи, відповідальні за матеріальні цінності, а також, за потреби, інженерно-технічні працівники або інші експерти. Такий різнобічний склад дозволяє комплексно оцінити стан активу як з технічної, так і з економічної перспективи.

Комісія залучається до всіх важливих етапів роботи з необоротними активами: їх отримання, введення в експлуатацію, переоцінки, інвентаризації, ремонту та списання. Її висновки є підставою для здійснення відповідних бухгалтерських записів [9].

Облік вибуття основних засобів. На досліджуваному підприємстві ТОВ «ДРУЖБА СВК» вибуття основних засобів є важливою складовою облікового процесу, оскільки воно означає припинення використання активів та їх вилучення з балансу. Основними причинами, що призводять до такого вибуття, є: реалізація (продаж) об'єктів, їхня ліквідація через фізичний або моральний знос. Облік цих операцій здійснюється згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби». Для обліку основних засобів використовується рахунок 10, а для відображення нарахованої амортизації – субрахунок 131 «Знос основних засобів».

На підприємстві ТОВ «ДРУЖБА СВК» вибуття основних засобів можливе лише після розгляду спеціальною комісією, яка формується за наказом керівника. Така команда забезпечує комплексний аналіз стану об'єкта, визначає причини його вибуття (фізичний знос, моральне старіння, пошкодження або економічна недоцільність подальшого використання) та оцінює потенційну цінність матеріалів, які можуть бути отримані при ліквідації. Крім того, комісія встановлює первісну та залишкову вартість об'єкта, суму накопиченого зносу та формує висновок щодо доцільності його списання або продажу. У разі продажу, комісія може також брати

участь у визначенні справедливої ринкової вартості. Рішення комісії мають вирішальне значення, оскільки вони є підставою для подальшого документального оформлення та відображення операцій у бухгалтерському обліку.

На ТОВ «ДРУЖБА СВК» вибуття основних засобів відбувається переважно – за двома основними напрямками: реалізація та ліквідація (рис. 3.4).

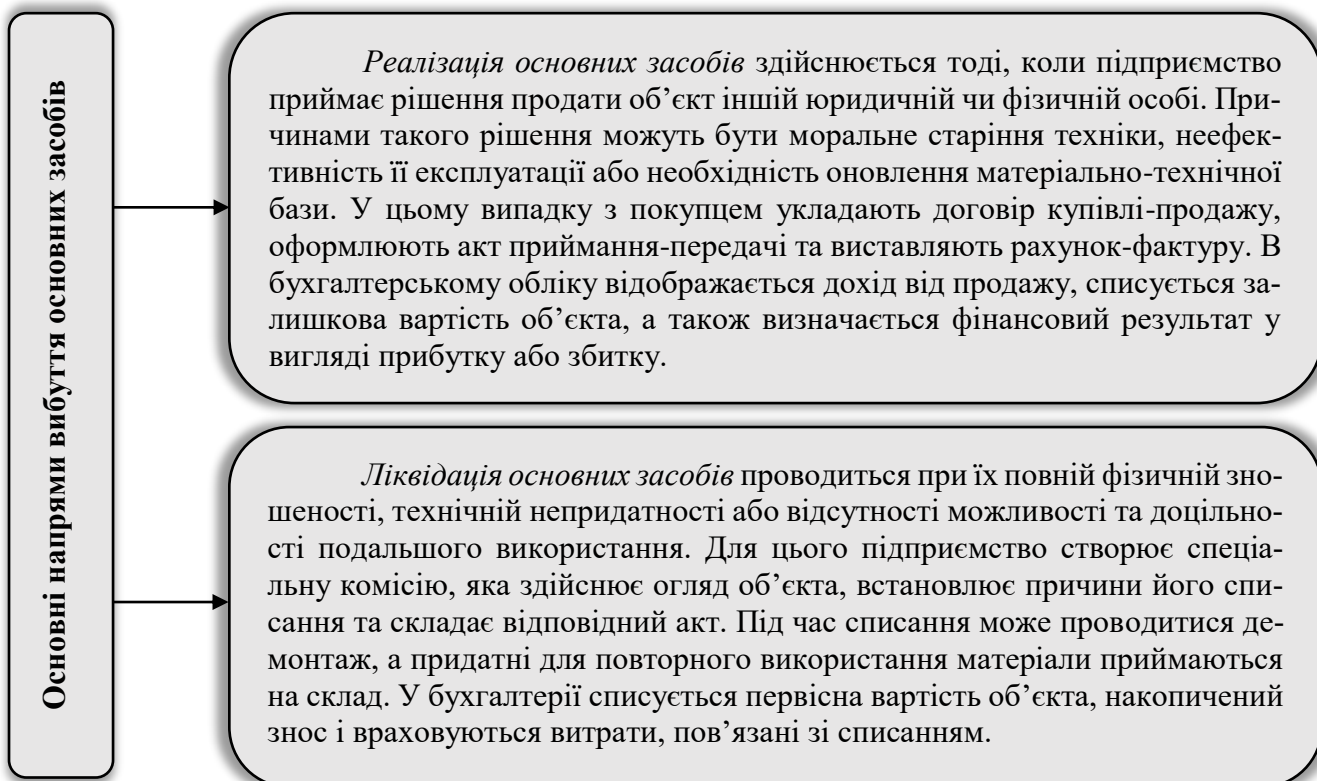

Рис. 3.4 – Основні напрями вибуття основних засобів

**складено за даними обліку підприємства та на підставі джерел [4]*

Процес вибуття основних засобів на підприємстві вимагає відповідного документального оформлення, який залежить від причини вибуття. При ліквідації об'єкта складається акт списання, де фіксуються всі ключові дані про нього (назва, номер, дата введення, вартість, знос, залишкова вартість) та причини його списання. Цей акт також містить інформацію про матеріали, отримані після демонтажу, які будуть оприбутковані.

При продажі основних засобів, оформлюється договір купівлі-продажу та акт приймання-передачі, що підтверджує передачу права власності. Додатково виставляються рахунок-фактура та податкова накладна. При безкоштовній передачі також використовується акт приймання-передачі, а підставою слугує наказ керівниц-

тва. Всі ці документи надходять до бухгалтерії для перевірки, обліку та відображення в фінансовій звітності. Правильне оформлення документів гарантує законність операцій та достовірність фінансової інформації.

Кореспонденція рахунків з обліку вибуття основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК» наведена в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Кореспонденція рахунків з обліку вибуття основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК»*

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
<i>Ліквідація основних засобів</i>			
1. Списано накопичений знос основних засобів	131	10	45390
2. Списано залишкову вартість об'єкта	976	10	15130
3. Оприбутковано матеріали від ліквідації	209	746	3026
<i>Реалізація основних засобів</i>			
4. Списано накопичений знос основних засобів	131	10	60520
5. Списано залишкову вартість основних засобів	972	10	20174
6. Відображено дохід від реалізації	361	742	30261
7. Нараховано ПДВ	742	641	6052
8. Відображено фінансовий результат (прибуток)	742	79	4035

*складено за даними первинних документів підприємства

Таким чином, комплексний процес вибуття основних засобів на підприємстві, що включає організаційні, документальні та облікові етапи, підкріплюється об'єктивністю рішень комісії. Належне документальне оформлення та точний облік господарських операцій забезпечують достовірність фінансової звітності та, як наслідок, ефективне управління активами підприємства.

Облік ремонту основних засобів. На ТОВ «ДРУЖБА СВК» ремонт основних засобів є важливим елементом для підтримання їхнього технічного стану та безперервності виробництва. Ремонт необхідний для усунення зносу, запобігання поломкам та подовження терміну служби обладнання.

Підхід до організації ремонту залежить від складності та обсягу робіт. Невеликі ремонтні роботи, які можна виконати власними силами з використанням наявних матеріалів та ресурсів, здійснюються силами підприємства. Для складніших завдань, що потребують спеціалізованого обладнання чи експертизи, залучаються сторонні підрядники.

З точки зору обліку, ремонтні роботи поділяються за їхнім впливом на вартість активу. Витрати на підтримання робочого стану відносяться до поточних витрат і не змінюють балансову вартість. Натомість, витрати на суттєве відновлення, модернізацію або покращення технічних характеристик вважаються капітальними інвестиціями та збільшують первісну вартість основного засобу.

Для проведення ремонту на підприємстві оформлюється управлінське рішення (наказ керівника), де чітко визначаються об'єкти, обсяг робіт та відповідальні особи. Після завершення робіт складаються акти, що підтверджують їх виконання та є підставою для бухгалтерського обліку [9].

Кореспонденція рахунків з обліку ремонту основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК» наведена в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Кореспонденція рахунків з обліку ремонту основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК»*

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
<i>Господарський спосіб ремонту</i>			
1. Списано матеріали на проведення ремонту будівлі адміністрації на ТОВ «ДРУЖБА СВК»	92	20	8450
2. Нараховано заробітну плату працівникам	92	661	5675
3. Нараховано ЄСВ на заробітну плату	92	651	1248,50
<i>Підрядний спосіб ремонту</i>			
4. Відображено вартість на ремонт будівлі адміністрації ТОВ «ДРУЖБА СВК»	92	631	18420
5. Відображено податковий кредит з ПДВ	644	631	3684
6. Перераховано кошти підряднику	631	311	22104
<i>Капітальний ремонт</i>			
7. Відображено витрати на капітальний ремонт	152	631	25680
8. Відображено податковий кредит з ПДВ	644	631	5136
9. Введено в експлуатацію після ремонту	10	152	25680

*складено за даними первинних документів підприємства

Система ремонту на ТОВ «ДРУЖБА СВК» забезпечує ефективне використання активів, своєчасне відновлення їхньої функціональності та коректне відображення витрат у фінансовій звітності.

Важливість правильного бухгалтерського обліку ремонтних операцій полягає у забезпеченні достовірності формування витрат підприємства та об'єктивної

оцінки вартості його основних засобів. Це, своєю чергою, відіграє важливу роль у прийнятті ефективних управлінських рішень.

Облік переоцінки основних засобів. Для забезпечення точності фінансової звітності та реального відображення вартості активів, у ТОВ «ДРУЖБА СВК» проводять переоцінку основних засобів. Ця процедура полягає у приведенні балансової вартості основних засобів до їхньої справедливої (ринкової) вартості. На ТОВ «ДРУЖБА СВК» переоцінка основних засобів проводиться з метою приведення їх балансової вартості до справедливої, що забезпечує достовірність фінансової звітності та реальне відображення вартості активів підприємства. Переоцінка здійснюється відповідно до вимог П(С)БО 7 «Основні засоби» у випадках, коли залишкова вартість об'єктів суттєво відрізняється від їх справедливої вартості. На підприємстві така процедура не є регулярною щорічною практикою, а проводиться за необхідності, зокрема при значних змінах ринкових цін або після модернізації об'єктів.

Переоцінка основних засобів потребує чіткої її організації: створення комісії, правильного оформлення документів та внесення змін в облік. Це є необхідним для точного визначення вартості активів, правильного розрахунку величини власного капіталу та суми амортизації, та прийняття виважених рішень щодо ефективного використання основних засобів.

Процес переоцінки починається з наказу керівника про створення спеціальної комісії. До її складу зазвичай входять представники адміністрації, бухгалтерії, матеріально відповідальні особи, а також, за необхідності, залучаються незалежні оцінювачі або технічні експерти. Основна функція комісії – визначити справедливу вартість тих основних засобів, які підлягають переоцінці.

Для визначення справедливої вартості комісія ретельно аналізує технічний стан об'єкта, умови його експлуатації, ступінь фізичного та морального зносу. На основі зібраних даних встановлюється справедлива вартість та розраховується коефіцієнт переоцінки. Важливою особливістю є те, що переоцінка проводиться для всієї групи основних засобів, а не для окремих одиниць, що забезпечує послідовність облікової політики.

Результати роботи комісії фіксуються у первинних документах. Важливим документом є акт або довідка про переоцінку, де детально вказуються первісна вартість, сума накопиченого зносу, залишкова вартість до переоцінки, справедлива вартість, а також сума дооцінки чи уцінки. Додатково видається наказ керівника, який визначає перелік об'єктів для оцінки та відповідальних осіб.

Після оформлення всіх документів, інформація про переоцінку передається до бухгалтерії. Там здійснюється коригування первісної вартості та суми зносу, що призводить до формування нової залишкової вартості об'єктів.

В бухгалтерському обліку переоцінка може мати два наслідки: дооцінку або уцінку. У випадку дооцінки, коли справедлива вартість перевищує залишкову, виявлена різниця збільшує власний капітал підприємства, відображаючись у складі додаткового капіталу. Якщо ж відбувається уцінка, тобто справедлива вартість виявляється нижчою за залишкову, ця різниця може бути визнана як витрати поточного періоду або ж використана для зменшення раніше створеного додаткового капіталу від попередніх дооцінок. Такий підхід дозволяє більш точно відображати реальну вартість активів підприємства у його фінансовій звітності, що є критично важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та для взаємодії з зовнішніми користувачами фінансової інформації, такими як інвестори, кредитори та податкові органи.

Остання переоцінка основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК» проводилась у зв'язку з необхідністю уточнення вартості виробничих об'єктів, що зазнали суттєвого фізичного та морального зносу. Для цього наказом керівника була створена комісія, до складу якої входили представники адміністрації, бухгалтерії та технічні спеціалісти. За результатами проведеної оцінки було визначено справедливу вартість об'єктів, розраховано коефіцієнт переоцінки та внесено відповідні зміни до облікових реєстрів і інвентарних карток. Результати переоцінки були відображені у складі додаткового капіталу або витрат підприємства залежно від характеру змін (дооцінка чи уцінка).

Кореспонденція рахунків з обліку переоцінки основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК» наведена в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Кореспонденція рахунків з обліку переоцінки основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК»*

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Дооцінка первісної вартості основних засобів	10	411	50870
Дооцінка суми зносу	411	131	10245
Уцінка основних засобів (у межах попередніх дооцінок)	411	10	20630
Уцінка основних засобів (віднесення на витрати)	975	10	15420
Зменшення суми зносу при уцінці	131	10	5185
Списання дооцінки при вибутті об'єкта	411	44	30960

*складено за даними первинних документів підприємства

Облік інвентаризації основних засобів. Для ефективного управління основними засобами ТОВ «ДРУЖБА СВК» проводиться інвентаризація на підставі Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань № 879 від 02.09.2014 (зі змінами та доповненнями). Цей процес спрямований на звірку фактичної наявності активів з даними бухгалтерського обліку, оцінку їх технічного стану та виявлення будь-яких розбіжностей, таких як нестачі чи надлишки. Результати інвентаризації є критично важливими для забезпечення достовірності фінансової звітності.

Процедура інвентаризації здійснюється за наказом керівника, який визначає терміни, об'єкти перевірки та склад інвентаризаційної комісії. До комісії зазвичай входять представники адміністрації, бухгалтерії, матеріально відповідальні особи та інші фахівці, що гарантує об'єктивність оцінки.

Члени комісії проводять детальний огляд кожного об'єкта, перевіряючи його наявність, стан, відповідність обліковим даним та правильність присвоєння інвентарних номерів. Особлива увага приділяється виявленню невикористовуваних, застарілих або непридатних до експлуатації активів. У разі виявлення розбіжностей, комісія встановлює їх причини.

Підсумки інвентаризації фіксуються у первинних документах. Основний документ – інвентаризаційний опис, що відображає фактичну наявність. Порівняльна відомість використовується для зіставлення облікових даних та фактичних результатів. Акт інвентаризації складається при виявленні нестач чи надлишків, деталізуючи причини, відповідальних осіб та пропозиції щодо врегулювання.

Після оформлення, документи передаються до бухгалтерії для відображення

результатів в обліку. Надлишки оприбутковуються як доходи, а нестачі списуються з балансу, відносячись на витрати або на винних осіб [10]. Остання інвентаризація основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК» проводилась перед складанням річної фінансової звітності у жовтні 2025 року, за результатами якої, ніяких відхилень фактичної наявності основних засобів від їх документального оформлення не було виявлено.

Таким чином, інвентаризація на ТОВ «ДРУЖБА СВК» є важливим інструментом внутрішнього контролю, що забезпечує достовірність даних бухгалтерського обліку. Належна організація роботи комісії, правильне документальне оформлення та своєчасне відображення результатів інвентаризації дозволяють виявити та усунути розбіжності, підвищити ефективність управління активами та забезпечити фінансову дисципліну на підприємстві.

Завершальним етапом узагальнення облікової інформації є її відображення у фінансовій звітності підприємства. На ТОВ «ДРУЖБА СВК» інформація про основні засоби та інші необоротні матеріальні активи відображається відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку у наступних формах фінансової звітності:

- у формі №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» такі активи відображаються у I розділі «Необоротні активи», де наводиться їх залишкова вартість, а також розкривається первісна вартість і сума накопиченого зносу. Це дозволяє користувачам звітності оцінити реальний стан матеріально-технічної бази підприємства.

- більш детальна інформація щодо руху основних засобів та інших необоротних матеріальних активів подається у Формі №5 «Примітки до фінансової звітності», а саме у розділі II «Основні засоби». У цьому розділі відображаються дані про надходження, вибуття, переоцінку активів, нараховану амортизацію, а також їх первісну та залишкову вартість на початок і кінець звітного періоду.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що бухгалтерський облік на ТОВ «ДРУЖБА СВК» організований відповідно до чинного законодавства України та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Основним

нормативним документом, який регламентує облік основних засобів, є П(С)БО 7 «Основні засоби».

Регістри, що використовуються на ТОВ «ДРУЖБА СВК» для обліку основних засобів та інших необоротних матеріальних активів за автоматизованою формою обліку, наведені на рис. 3.5.

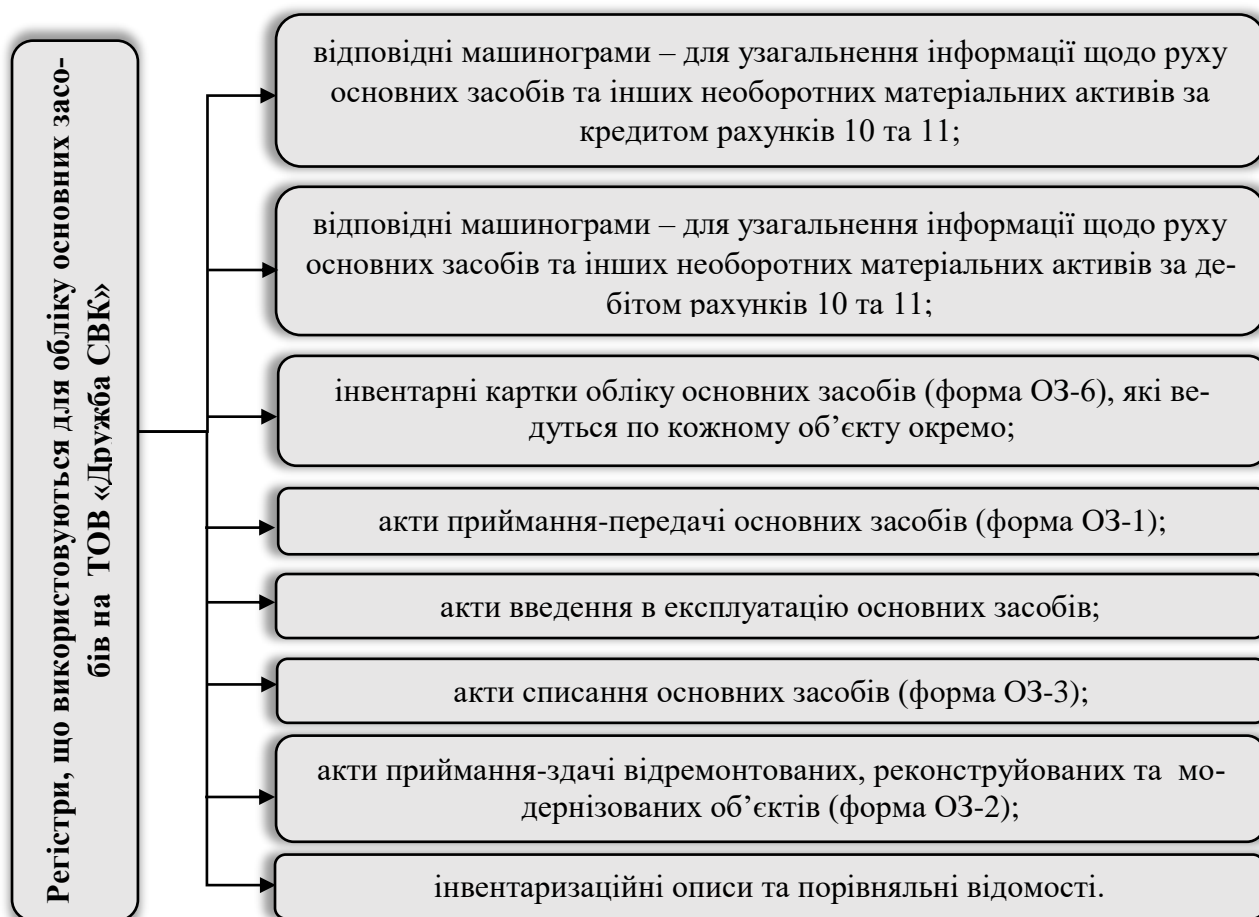

Рис. 3.5 – Регістри, що використовуються для обліку основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК»

**складено на підставі Наказу про облікову політику підприємства та [4]*

Обліковий процес на підприємстві є чітко структурованим і забезпечує повне та достовірне відображення господарських операцій. Важливу роль у цьому відіграє наказ про облікову політику, який визначає методи оцінки активів, порядок нарахування амортизації, форми облікових реєстрів та інші організаційні аспекти. Особливістю підприємства є використання журнально-ордерної форми обліку, яка, незважаючи на втрату чинності нормативного документа, залишається ефективною та зручною у практичному застосуванні.

Облік основних засобів на підприємстві здійснюється з використанням рахунків 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи», що дозволяє забезпечити належний контроль за їх наявністю, рухом та станом. Всі операції підтверджуються первинними документами та відображаються у відповідних регістрах обліку. Значна увага приділяється документальному оформленню та роботі комісій, що забезпечує обґрунтованість прийнятих рішень щодо активів.

Процеси амортизації, вибуття, переоцінки та інвентаризації організовані відповідно до встановлених вимог і спрямовані на забезпечення достовірності облікових даних. Використання автоматизованих систем обліку сприяє підвищенню точності розрахунків, оперативності обробки інформації та ефективності управління ресурсами підприємства.

Що стосується інвентаризації, то на ТОВ «ДРУЖБА СВК» вона проводиться відповідно до вимог чинного законодавства з метою перевірки фактичної наявності основних засобів, їх технічного стану та відповідності даним бухгалтерського обліку. Остання інвентаризація основних засобів на підприємстві була проведена перед складанням річної фінансової звітності, тобто станом на кінець звітного року.

Інвентаризація здійснювалася на підставі наказу керівника, яким була створена інвентаризаційна комісія. До її складу входили представники адміністрації, бухгалтерії та матеріально відповідальні особи. У ході інвентаризації проводився фактичний огляд об'єктів, звірка їх наявності з даними інвентарних карток, перевірка технічного стану та умов експлуатації. За результатами склалися інвентаризаційні описи та акти, у яких відображалися виявлені розбіжності (за наявності).

Таким чином, проведення інвентаризації забезпечує контроль за збереженням майна підприємства та достовірність облікових даних.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В даній кваліфікаційній роботі були розглянуті питання обліку основних засобів та аналізу ефективності їх використання на прикладі ТОВ «ДРУЖБА СВК». Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів.

В першому розділі роботи розглянуті питання економічної сутності основних засобів, їх роль у діяльності підприємства та особливості обліку згідно з чинним законодавством: підходи до визначення основних засобів та їх класифікації, методи оцінки, нормативні документи та завдання з обліку основних засобів, методика обліку основних засобів за національними стандартами та відображення інформації про них в формах фінансової звітності підприємства.

Для поглибленого аналізу категорії «Основні засоби» було проведено порівняння підходів до їх визначення у нормативних документах. Підходи, що викладені в нормативних документах акцентують увагу на матеріальних активах, що експлуатуються понад рік і приносять майбутні економічні вигоди, а підходи, що викладені в науковій літературі додатково підкреслюють їхню роль як основного елементу виробничого потенціалу підприємства. Також у розділі наведена класифікація основних засобів підприємства за науковим підходом та розглянуто класифікацію основних засобів за низкою критеріїв. Така детальна класифікація є необхідною для побудови аналітичного обліку, забезпечення належного контролю за збереженням та оптимізації використання основних засобів. У роботі детально наведено описання оцінки основних засобів в бухгалтерському обліку, відповідно до стандарту П(С)БО 7 «Основні засоби».

Здійснено огляд нормативних документів, що регулюють облік основних засобів, основними з яких є: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», П(С)БО 7 «Основні засоби», Податковий кодекс України та інші нормативні акти та завдання з обліку основних засобів.

Також у розділі викладено методика бухгалтерського обліку основних засобів за національними стандартами. Розглянуто шляхи надходження, вибуття, амортизації, переоцінки ремонту та інвентаризації основних засобів. Наведено документальне оформлення руху основних засобів, перелік рахунків та субрахунків, що

використовується для обліку основних засобів та їх типова кореспонденція, що використовується для обліку основних засобів. Також розглянуто відображення інформації про основні засоби у формах фінансової звітності (у формі №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та формі №5 «Примітки до фінансової звітності»), що забезпечує прозорість та повноту даних про фінансовий стан підприємства.

У другому розділі кваліфікаційної роботи здійснено економічний аналіз діяльності та аналіз ефективності використання основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК». Проведено детальний аналіз складу, структури, динаміки та ефективності використання основних засобів підприємства. Такий аналіз є передумовою для оцінки рівня забезпеченості підприємства засобами виробництва, визначення їх технічного стану та виявлення резервів підвищення ефективності їх використання.

За результатами аналізу основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК» зроблено висновок про нестійку, але в цілому позитивну динаміку розвитку підприємства. У 2023 році порівняно з 2022 роком спостерігалось зниження обсягів виробництва: у натуральному виразі на 17,1%, у вартісному – до 38,7%, що супроводжувалось зменшенням валового прибутку на 40,0% та чистого прибутку на 62,03%. Одночасно відбулося значне зростання витрат: собівартість збільшилась на 40,87%, адміністративні витрати – на 38,48%, а витрати на збут – майже вдвічі (95,85%). Це негативно вплинуло на ефективність діяльності, що підтверджується зростанням витрат на 1 грн продукції на 29,10% та зниженням фондівіддачі на 42,86%. У 2024 році ситуація суттєво покращилась. Обсяг виробництва зріс на 22,1%, дохід від реалізації – на 32,7%, а чистий прибуток збільшився в 2,9 р. Позитивною є тенденція до зниження витрат на 1 грн продукції на 24,07% та підвищення продуктивності праці на 25,34%. Також покращились показники ефективності використання основних засобів: фондівіддача зросла на 16,67%, а фондорентабельність суттєво підвищилась. Таким чином, впродовж 2022-2023 року на підприємстві спостерігався спад, а в 2024 році воно відновило свої позиції на ринку, що свідчить про підвищення ефективності господарської діяльності, покращення використання ресурсів та загальну позитивну тенденцію розвитку ТОВ «ДРУЖБА СВК».

Також у розділі розглянуто підходи до визначення послідовності проведення аналізу основних засобів, які висвітлюються в економічній літературі. Узагальнення наукових підходів дозволило систематизувати та виділити основні етапи аналізу основних засобів підприємства, що забезпечують комплексну оцінку їх стану та ефективності використання. За розглянутими етапами здійснено аналіз основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2022-2024 рр.

Першим етапом дослідження стало вивчення складу та структури необоротних активів. Було встановлено питому вагу основних засобів у загальній вартості активів підприємства, а також їх класифікацію за категоріями: будівлі, споруди, машини та обладнання, транспортні засоби, інструментарій тощо. За результатами аналізу з'ясовано, що в структурі основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК» переважає активна частина: її частка зросла з 80,14% у 2022 році до 81,06% у 2024 році, машини та обладнання стабільно займають понад 73%. Частка транспортних засобів коливалась у межах 5,97–7,28%. Пасивна частина має тенденцію до зменшення з 19,86% до 18,94%. Загальна вартість основних засобів зросла, що свідчить про розширення виробничого потенціалу підприємства. Така оцінка дає змогу зрозуміти виробничу спрямованість підприємства та рівень його технічного забезпечення.

Крім того, на другому етапі було проведено аналіз руху основних засобів: в 2022 році оновлення основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК» склало 3% від їх первісної вартості на початок року, в 2023 році величина незначно зростає і складає 8% від їх первісної вартості на початок 2023 року, а в 2024 році – 4% від їх первісної вартості на початку 2024. Коефіцієнт вибуття в 2022 році склав 2%, в 2023 році – 4%, а в 2024 році – 17% від їх первісної вартості на кінець року. Ці розрахунки дозволили оцінити темпи відновлення основних засобів та визначити, що у ТОВ «ДРУЖБА СВК», за досліджений період, відбулось незначне оновлення основних засобів.

Третім етапом є аналіз технічного стану основних засобів, за допомогою розрахунку коефіцієнтів зносу та придатності. В результаті аналізу визначено, що відбулось незначне зменшення ступеню зношеності та, відповідно, зростання сту-

пеню придатності основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК» – на 0,8% у 2023 р. та 3,9 % у 2024 р. Проте основні засоби підприємства досить зношені та потребують оновлення.

Окремий блок дослідження присвячено аналізу ефективності використання основних засобів. Були визначені такі показники, як фондovіддача, та фондоозброєність праці. Фондовіддача знизилась у 2023 році з 0,21 до 0,12 грн/грн, але у 2024 році зросла до 0,14 грн/грн. Фондоозброєність праці ТОВ «ДРУЖБА СВК» в 2023 році порівняно з 2022 роком стабільно зростала: на 14,51% у 2023 році та на 14,95% у 2024 році. Загалом у 2024 році ефективність використання основних засобів покращилась.

Таким чином, проведений аналіз основних засобів є важливим інструментом для оцінки виробничого потенціалу та фінансового стану підприємства. Отримані результати створюють основу для розробки заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання основних засобів, оптимізацію їх структури та забезпечення сталого розвитку підприємства. Економічний аналіз основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК» виявив як позитивні тенденції, такі як оновлення певних груп активів та зростання ефективності їх використання, так і проблемні аспекти, пов'язані з високим рівнем зносу або недостатніми інвестиціями у відновлення основних засобів.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи досліджено організацію бухгалтерського обліку та обліку основних засобів на ТОВ «ДРУЖБА СВК». У ньому детально розглянуто процедури документального супроводу операцій з основними засобами, їх відображення в облікових регістрах та фінансовій звітності, розроблені пропозиції щодо вдосконалення обліку та підвищення ефективності використання основних засобів підприємства.

Бухгалтерський облік у ТОВ «ДРУЖБА СВК» ведеться з дотриманням законодавчих норм України, зокрема Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та національних стандартів, таких як НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та П(С)БО 7 «Основні засоби». Облікова політика підприємства визначається наказом керівника, в якому встановлюються методи

оцінки, амортизації, обліку ремонтів, переоцінки та вибуття.

Облікова система ТОВ «ДРУЖБА СВК» організована централізовано. Бухгалтерську службу здійснює головний бухгалтер, відповідальний за ведення обліку, достовірність звітності та контроль господарських операцій. Чіткий розподіл обов'язків між співробітниками забезпечує ефективне виконання функцій обліку активів, розрахунків, грошових коштів та оплати праці.

На підприємстві використовується автоматизована система бухгалтерського обліку на базі програмного забезпечення BAS, що забезпечує швидку обробку даних, точність розрахунків та електронне ведення облікових реєстрів. Додатково застосовуються MS Excel та MS Word для аналізу та формування звітності.

Облік основних засобів здійснюється згідно з Планом рахунків № 291 (зі змінами та доповненнями), використовуючи рахунки 10 «Основні засоби», 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», 15 «Капітальні інвестиції» та інші. Аналітичний облік кожного об'єкта здійснюється через інвентарні картки.

Основні засоби надходять на ТОВ «ДРУЖБА СВК» шляхом придбання у постачальників. Надходження основних засобів документується актами приймання-передачі (форма ОЗ-1), рахунками-фактурами, накладними. Витрати на придбання та підготовку накопичуються на рахунку 15, після чого об'єкт оприбутковується на рахунок 10, формуючи первісну вартість.

Амортизація основних засобів нараховується прямолінійним методом щомісяця, рівномірно розподіляючи вартість протягом строку його корисного використання та включаючи її до складу витрат. На ТОВ «ДРУЖБА СВК» здійснюється поточний та капітальний ремонт основних засобів, усі ремонтні роботи оформлюються актами та наказами.

Вибуття основних засобів (реалізація, ліквідація, безоплатна передача) оформлюється актами списання або договорами, із визначенням первісної вартості, зносу та фінансового результату.

Періодично проводиться переоцінка основних засобів для відповідності їх залишкової вартості ринковій. Регулярна інвентаризація забезпечує контроль за наявністю та станом активів.

Відображення інформації про основні засоби у фінансовій звітності (у формі №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та формі №5 «Примітки до фінансової звітності») забезпечує прозорість та повноту даних про фінансовий стан підприємства. Це створює належну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень та підвищує довіру з боку зовнішніх користувачів. За результатами дослідження можна зробити висновок, що система бухгалтерського обліку на ТОВ «ДРУЖБА СВК» є ефективною, відповідає сучасним вимогам та забезпечує якісне управління основними засобами, незважаючи на це, були виявлені деякі недоліки, тому запропоновані певні заходи для покращення обліку і підвищення ефективності використання основних засобів.

У результаті роботи запропоновано пропозиції щодо покращення обліку та підвищення ефективності використання основних засобів ТОВ «ДРУЖБА СВК», а саме:

- удосконалити облікову політику підприємства у частині нарахування амортизації та проведення переоцінки активів, що дасть можливість більш достовірно відображати вартість основних засобів, фінансові результати діяльності підприємства, а також відображати реальну вартість основних засобів;
- своєчасно оновлювати програмне забезпечення для обліку та збільшити рівень автоматизації облікових процесів за допомогою сучасних програмних засобів, дозволить більш точно обліковувати дані, зменшити ймовірність помилок та скоротити час обробки інформації;
- посилити контроль за наявністю, рухом і технічним станом основних засобів через регулярне проведення інвентаризації, що дозволить своєчасно виявляти нестачі, надлишки або непридатні до використання активи;
- оптимізувати структуру основних засобів відповідно до виробничих потреб, що дасть можливість раціонально використовувати наявні ресурси та підвищити ефективність виробничого процесу;
- своєчасно проводити ремонтні роботи, модернізацію та оновлення застарілого обладнання, що дозволить зменшити його простої, підвищити продуктивність праці та продовжити строк їх корисного використання;

- систематично здійснювати економічний аналіз основних засобів за розглянутими етапами, що дозволить підприємству оперативно приймати управлінські рішення та сприятиме виявленню резервів підвищення ефективності й результативності діяльності підприємства.

Впровадження запропонованих заходів підвищить ефективність діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК», зміцнить його фінансовий стан та забезпечить сталий розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. 92 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 05.02.2026)

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 08.02.2026)

3. Загальні вимоги до фінансової звітності: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 15.02.2026)

4. Основні засоби: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7, затв. Наказом Міністерства фінансів України 27.04.2000 р. № 92 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення 19.02.2026)

5. Оренда: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2000 № 181 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text> (дата звернення 22.02.2026)

6. Основні засоби: міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (дата звернення 02.03.2026)

7. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 №291(зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення 02.03.2026)

8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 02.03.2026)

9. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затв. Наказом Міністерства статистики України від 30.09.2003 № 561 зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text> (дата звернення 05.03.2026)

10. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення 05.03.2026)

11. Типові форми первинного обліку основних засобів, затв. Наказом Міністерства статистики України від 29.12.1995 № 352. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0352202-95#Text> (дата звернення 13.03.2026)

12. Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Купріна Н.М. Економічний аналіз (практикум): навч. посібник. 2-ге вид. Львів: «Магнолія 2006», 2015. 326 с.

13. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник / Ф.Ф. Бутинець та ін. 8-вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2013. 912 с.

14. Давидюк Т.В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Харків: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 392 с.

15. Конспект лекцій з дисципліни «Аналіз господарської діяльності з курсовою роботою» для здобувачів вищої освіти ступеню «Бакалавр» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит», денної та заочної форми навчання, у 2-част, частина 1 «Управлінський аналіз» / Укл. Н.М. Купріна, О.П. Антонюк, Х.О. Баранюк. Одеса: ОНТУ, 2025. 73 с.

16. Кужельний М.В., Левицька С.О. Організація обліку. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 352 с.

17. Легенчук С.Ф. Бухгалтерське теоретичне знання: від теорії до метатеорії: монографія. Житомир, 2012. 336 с.

18. Малюга Н. М., Зеленіна О. О. Об'єкти бухгалтерського обліку згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємства і організацій: словник. Житомир: ЖДТУ, 2009. 56с.

19. Пушкар М. С., Семанюк В. З., Гудзь Н. В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Тернопіль: Екон. думка, 2010. 292 с.

20. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник 3-е видан., перероб. і доповн. К.: КНЕУ, 2018. 578 с.
21. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування звітність: підручник. 6-те вид., доповн. і перероб. К.: Алерта, 2013. 982с.
22. Голов С.Ф. Дискусійні аспекти амортизації // Бухгалтерський облік і аудит. 2014. № 5. С. 3–8.
23. Копчикова І.В., Кудирко О.М. Особливості обліку основних засобів в умовах воєнного стану в Україні: нормативно-правові аспекти та управлінські рішення // Актуальні питання економічних наук. 2025. № DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14899223> (дата звернення 23.03.2026)
24. Петрик О.А. Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасні концепції розвитку: зб. матеріалів IV Всеукраїнської студ. наук.-практ. конф. К.: КНЕУ, 2018. С. 9-10.
25. Проскуріна Н., Конєва А. Електронна комерція: особливості системи бухгалтерського обліку // Економіка та суспільство. 2021. № 34. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-95> (дата звернення 29.03.2026)
26. Цебренко Т.А, Бондаренко Є.Є. Вплив стану основних засобів та нематеріальних активів на результативність діяльності підприємства: аналітичний підхід // Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді: матеріали VIII всеукр. студ. наук.-практ.ї конф., м. Одеса, 16-17 квітня 2026р. / Одеський національний технологічний університет, Одеса, 2026. С. 629-632
27. Tsebrenko T.A. Management analysis of fixed assets of an enterprise: theoretical aspect of the research // Збірник наукових праць молодих учених, аспірантів та студентів / Одес. нац. технологіч. університет. Одеса: ОНТУ, 2026.
28. Бухгалтер 911: [Веб-сайт]. URL: <https://buhgalter911.com/> (дата звернення 01.04.2026 р.)
29. Верховна Рада України: [Веб-сайт]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 01.04.2026 р.)

30. Коефіцієнт фондівдачі. *AnalizUA*: [веб-сайт].
URL: <https://analizua.com/slovník-ekonomichnikh-terminiv/345-pokaznik-fondoviddachi> (дата звернення 01.03.2026)

31. Методи нарахування амортизації основних засобів/нематеріальних активів. *Державна податкова служба України*: [веб-сайт]. URL: <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/637215.html> (дата звернення 01.03.2026)

Додаток А

Апробація результатів наукового дослідження кваліфікаційної роботи на науковому колоквіумі кафедри фінансів, обліку та аудиту «Дослідження сучасних аспектів та інструментів: фінансів, банкінгу, фінан- сового обліку, аналізу та аудиту в системі управління діяльністю суб'єктів національної економіки»

Витяг

з протоколу № 12

засідання кафедри фінансів, обліку та аудиту

від 23.04.2026р.

Голова засідання кафедри: в.о. завідувача кафедри фінансів, обліку та аудиту проф. Мельник Ю.М.

БУЛИ ПРИСУТНІМИ: професори: Іванченкова Л.В, Немченко В.В.; доценти: Антонюк О.П., Баранюк Х.О. (докторант), Васьковська К.О., Євтушевська О.О., Маркова Т.Д., Скляр Л.Б., Ступницька Т.М., Тарасова О.В.; старші викладачі та асистенти: Пчелянська Г.Б., Гребейникова Н.А.; ст. лаборант: Золотухіна С.А.

СЛУХАЛИ: в.о. завідувача кафедри фінансів, обліку та аудиту проф. Мельника Ю.М. про результати наукового колоквіуму: «Дослідження сучасних аспектів та інструментів: фінансів, банкінгу, фінансового обліку, аналізу та аудиту в системі управління діяльністю суб'єктів національної економіки», який проводився 17 квітня 2026 року в рамках наукової школи «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів» кафедри фінансів, обліку та аудиту Одеського національного технологічного університету.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити результати наукового колоквіуму «Дослідження сучасних аспектів та інструментів: фінансів, банкінгу, фінансового обліку, аналізу та аудиту в системі управління діяльністю суб'єктів національної економіки» з напрямку наукової школи кафедри фінансів, обліку та аудиту «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів», який проводився 17.04.2026 р.

2. Здобувачам вищої освіти СВО «Бакалавр» та СВО «Магістр» спеціальностей 071(D1) «Облік і оподаткування», ОПП «Облік і аудит» та 072 (D2) «Фінанси, банківська права, страхування та фондовий ринок», ОПП «Фінанси, банківська права, страхування та фондовий ринок», докторантам та аспірантам, які підготували доповіді на науковий колоквіум 17.04.2026 р. в рамках дослідження за темами КРМ, КРБ та дисертацій, що виконуються відповідно до затверджених тем на підставі наказів ОНТУ, надати апробацію наукових досліджень, а саме:

2.47. Здобувачі СВО «Бакалавр», ННІЕУіБ ім. Г.Е. Вейнштейна спеціальності 071 «Облік і оподаткування», ОПП «Облік і аудит» Цебренко Т.А., тема доповіді: «ОЦІНКА ІНТЕНСИВНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ», науковий керівник – к.е.н., доц. Ступницька Т.М.

В.о. завідувача кафедри фінансів,
обліку та аудиту, д.е.н., проф.

/ПІДПИСАНО/

Юрій МЕЛЬНИК

В.о. секретаря

/ПІДПИСАНО/

Світлана ЗОЛОТУХІНА

Додаток Б

Класифікація основних засобів підприємства

Таблиця Б.1 – Підходи до класифікації основних засобів підприємства за науковим підходом*

Автор	Характеристика підходу
Ф.Ф. Бутинець,	вважає класифікацію основних засобів ключовим елементом організації бухгалтерського обліку. У своїх працях він акцентує увагу на поділі основних засобів за функціональним призначенням, натурально-речовим складом та участю у виробничому процесі, а також особливу увагу приділяє важливості класифікації за видами для фінансової звітності.
С.Ф. Голов	у своїх дослідженнях розглядає класифікацію основних засобів з позиції забезпечення управлінських потреб підприємства. Він пропонує групувати основні засоби за рівнем їх забезпеченості, ефективності використання та роллю у створенні доходу. Це дозволяє не тільки вести облік, але й проводити глибокий аналіз ефективності використання активів.
Н.М. Ткаченко	Дослідник приділяє значну увагу класифікації основних засобів за ступенем їх використання та технічним станом. У її працях акцент зроблено на поділі активів на діючі, недіючі та законсервовані, що є важливим для аналізу ефективності використання ресурсів підприємства.
М.С. Пушкар	Вчений пропонує класифікувати основні засоби за технічним станом та рівнем зносу. Він підкреслює, що така класифікація є необхідною для оцінки придатності активів до подальшого використання та прийняття рішень щодо їх ремонту або модернізації.
В.В. Сопко	Автор обґрунтовує доцільність класифікації основних засобів за функціональним призначенням і галузевою належністю. Це дозволяє враховувати специфіку діяльності підприємства та особливості використання активів у різних сферах економіки.
О.Я. Олійник	Вчений акцентує увагу на поділі основних засобів за участю у виробничому процесі на активні та пасивні. Такий підхід дає змогу визначити вплив окремих груп активів на обсяг виробництва та ефективність діяльності підприємства.
Т.В. Давидюк, С.В. Легенчук	На думку авторів слід розглядати класифікацію основних засобів у контексті їх відтворення та управління активами, підкреслюючи важливість поділу за джерелами формування та напрямками використання.

*складено за даними джерел [13,14,17,19-22]

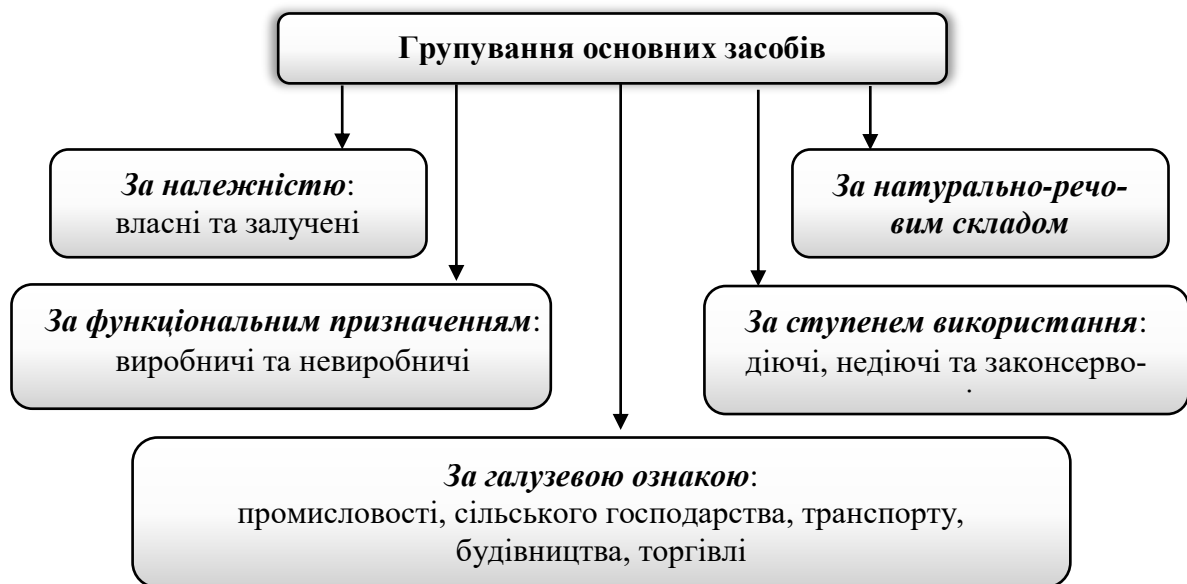

Рис. Б.1 – Класифікація основних засобів, за найбільш розповсюдженими ознаками в економічній літературі
*складено на підставі наукових джерел [4]

Таблиця Б.2 – Класифікація основних засобів за групами [2]

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 1 - земельні ділянки	-
група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
група 3 - будівлі	20
споруди	15
передавальні пристрої	10
група 4 - машини та обладнання	5
З них: електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 20000 гривень	2
група 5 - транспортні засоби	5
група 6 - інструменти, прилади, інвентар, меблі	4

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 7 – тварини	6
група 8 - багаторічні насадження	10
група 9 - інші основні засоби	12
група 10 - бібліотечні фонди, збереження Національного архівного фонду України	-
група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи	-
група 12 - тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 - природні ресурси	-
група 14 - інвентарна тара	6
група 15 - предмети прокату	5
група 16 - довгострокові біологічні активи	7

Додаток В

Нормативні документи, що регулюють облік основних засобів*

Нормативний документ	Характеристика документу
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Законодавчі положення, що розглядаються, формулюють такі важливі концепції, як забезпечення повного та всебічного відображення інформації, прояв обачності при оцінках, припущення про безперервність діяльності суб'єкта господарювання, а також дотримання принципу переваги економічного змісту над формальною стороною операцій. Окремо підкреслюється, що всі наявні активи підприємства, зокрема його основні засоби, мають бути відображені у фінансовій звітності з максимальною достовірністю. Також цей закон деталізує відповідальність керівного складу за ефективну організацію облікової системи та акцентує увагу на необхідності формування та затвердження облікової політики підприємства.
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»	Саме цей стандарт детально визначає порядок ведення обліку основних засобів. У ньому встановлено критерії визнання об'єкта основним засобом, зокрема наявність ймовірності отримання майбутніх економічних вигод та можливість достовірного визначення його вартості. Також стандарт регламентує порядок формування первісної вартості залежно від способу надходження активу (придбання, створення власними силами, безоплатне отримання). Важливою складовою є визначення методів амортизації (прямолінійний, виробничий, кумулятивний, зменшення залишкової вартості), які підприємство обирає самостійно. Окремо розглядаються питання переоцінки основних засобів, обліку їх поліпшення (модернізації, реконструкції) та вибуття.
П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Цей стандарт визначає склад фінансової звітності, її якісні характеристики та принципи відображення активів у балансі. Основні засоби відображаються у складі необоротних активів, а додаткова інформація щодо їх руху, зносу та переоцінки розкривається у примітках до звітності.
П(С)БО 14 «Оренда»	У цьому стандарті визначено порядок класифікації оренди на фінансову та операційну, а також особливості обліку таких активів у орендаря і орендодавця. Це важливо, оскільки орендовані основні засоби можуть відображатися як на балансі підприємства, так і поза ним залежно від умов договору.
Податковий кодекс України	У ньому визначено класифікацію основних засобів за групами, мінімально допустимі строки їх амортизації та порядок нарахування амортизації для цілей оподаткування. Крім того, кодекс передбачає коригування фінансового результату до оподаткування на різниці, пов'язані з амортизацією основних засобів. Таким чином, податковий облік має певні відмінності від бухгалтерського, що вимагає паралельного ведення облікових розрахунків.
План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій	Визначає систему рахунків для обліку основних засобів. Зокрема, для узагальнення інформації використовується рахунок 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи», а для обліку зносу – рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів». Деталізація порядку застосування цих рахунків наведена в Інструкції про застосування Плану рахунків, яка пояснює, як саме відображати господарські операції.

Нормативний документ	Характеристика документу
Інструкції про застосування Плану рахунків	<p>Нормативний документ, що встановлює єдину систему рахунків, за допомогою якої підприємство відображає свої господарські операції.</p> <p>У документі встановлюється призначення кожного рахунку, його структура, економічний зміст, а також типова кореспонденція рахунків. Це дозволяє забезпечити єдиний підхід до відображення господарських процесів у бухгалтерському обліку.</p> <p>Плану рахунків забезпечує правильність і послідовність ведення обліку, а також формування достовірної інформації про стан і рух основних засобів підприємства.</p>
Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»	<p>Цей стандарт встановлює принципи визнання, оцінки та амортизації основних засобів відповідно до міжнародної практики. Він передбачає більшу гнучкість у застосуванні облікових підходів, зокрема можливість використання моделі переоцінки, а також акцентує увагу на економічній сутності активів і професійному судженні бухгалтера.</p>
Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань	<p>Порядок проведення інвентаризації на підприємстві, а також контроль за фактичною наявністю активів, зокрема основних засобів, визначається цим документом. Він встановлює періодичність перевірок, процедуру створення комісії, правила фіксації результатів та їх відображення в облікових реєстрах.</p>

**складено за даними джерел [1-8,10]*

Додаток Г

Первинні документи з обліку основних засобів, встановлені Положенням про затвердження типових форм первинного обліку основних засобів № 352 від 29.12.95р.*

Форма	Назва документа	Характеристика документа
ОЗ-1	Акт приймання-передачі основних засобів	Застосовується для оформлення зарахування до складу основних засобів окремих об'єктів, для обліку вводу їх в експлуатацію, за винятком тих випадків, коли введення об'єктів в дію повинно, у відповідності з існуючим законодавством оформлятися в особливому порядку, для оформлення внутрішнього переміщення основних засобів із одного цеху (відділу, дільниці) в інший, для оформлення передачі основних засобів зі складу (із запасу) в експлуатацію, а також для виключення із складу основних засобів при передачі іншому підприємству (організації).
ОЗ-2	Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих і модернізованих об'єктів	Форма застосовується для оформлення приймання-здачі основних засобів із ремонту, реконструкції та модернізації.
ОЗ-3	Акт на списання основних засобів	Форма застосовується для оформлення вибуття основних засобів (крім автотранспортних засобів) при повному або частковому їх списанні.
ОЗ-4	Акт на списання автотранспортних засобів	Спеціалізована форма для списання транспортних засобів
ОЗ-5	Акт N про установку, пуск та демонтаж будівельної машини	Застосовується в будівельно-монтажних організаціях для оформлення передачі, установки та пуску будівельних машин та наступного їх демонтажу і передачі машинопрокатній базі.
ОЗ-6	Інвентарна картка обліку основних засобів	Застосовується для обліку всіх видів основних засобів, а також для групового обліку однотипних об'єктів основних засобів, що надійшли в експлуатацію в одному календарному місяці та таких, що мають одне і те ж виробничо-господарське призначення, технічну характеристику та вартість.
ОЗ-7	Опис інвентарних карток по обліку основних засобів	Застосовується для реєстрації інвентарних карток обліку основних засобів. Опис складається в одному примірнику бухгалтерією в цілях контролю за зберіганням інвентарних карток. Записи ведуться в розрізі класифікаційних груп (видів) основних засобів.
ОЗ-8	Картка обліку руху основних засобів	Застосовується для обліку руху основних засобів по класифікаційних групах при ручній обробці облікової документації.
ОЗ-9	Інвентарний список основних засобів	Застосовується для пооб'єктного обліку основних засобів за місцем їх знаходження (експлуатації) по матеріально-відповідальних особах.

Форма	Назва документа	Характеристика документа
ОЗ-14	Розрахунок амортизації основних засобів (для промислових підприємств)	Застосовується промисловим підприємством для визначення суми амортизації основних засобів, що належить до нарахування у звітному місяці.
ОЗ-15	Розрахунок амортизації основних засобів (для будівельних організацій)	Застосовується будівельними організаціями для визначення суми амортизації основних засобів, що належить до нарахування у звітному місяці.
ОЗ-16	Розрахунок амортизації по автотранспорту	Застосовується для визначення сум амортизації автотранспортних засобів, що належать до нарахування у звітному місяці.

**складено за даними джерел [11]*

Додаток Д

Перелік субрахунків, що використовуються для обліку основних засобів та інших необоротних матеріальних активів, їх характеристика, та типова кореспонденція рахунків

Таблиця Д.1 – Перелік субрахунків рахунку 10 «Основні засоби» та їх характеристика*

№ субрахунку	Назва	Характеристика
100	Інвестиційна нерухомість	Облік наявності та руху об'єктів інвестиційної нерухомості
101	Земельні ділянки	Облік земельних ділянок
102	Капітальні витрати на поліпшення земель	Облік капітальних вкладень у поліпшення земель
103	Будинки та споруди	Облік наявності та руху будинків, споруд, їх структурних компонентів та передавальних пристроїв, а також житлових будівель.
104	Машини та обладнання	Облік машин та обладнання
105	Транспортні засоби	Облік транспортних засобів
106	Інструменти, прилади та інвентар	Облік інструментів, приладів та інвентарю
107	Тварини	Облік тварин, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю
108	Багаторічні насадження та плодоносні рослини	Облік багаторічних насаджень, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю, а також плодоносних рослин.
109	Інші основні засоби	Облік основних засобів, які не включені до інших субрахунків рахунку 10 «Основні засоби»

*складено на підставі джерел [8]

Таблиця Д.2 – Перелік субрахунків рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи» та їх характеристика*

№ субрахунку	Назва	Характеристика
111	Бібліотечні фонди	Облік наявності та руху бібліотечних фондів
112	Малоцінні необоротні матеріальні активи	Облік активів з невеликою вартістю
113	Тимчасові (нетитульні) споруди	Облік експлуатаційних тимчасових (нетитульних) споруд
114	Природні ресурси	Облік наявності та руху придбаних природних ресурсів для наступного видобутку (нафту, газу тощо)
115	Інвентарна тара	Облік наявності та руху інвентарної тари
116	Предмети прокату	Облік наявності та руху активів, призначених для видачі напрокат

№ субрахунку	Назва	Характеристика
117	Інші необоротні матеріальні активи	Облік наявності та руху інших необоротних матеріальних активів, які не знайшли відображення на інших субрахунках рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи».

*складено на підставі джерел [8]

Таблиця Д.3 – Перелік субрахунків рахунку 15 «Капітальні інвестиції» та їх характеристика*

№ субрахунку	Назва	Характеристика
151	Капітальне будівництво	Облік витрат на будівництво, також ведеться облік устаткування, що підлягає монтажу в процесі будівництва.
152	Придбання (виготовлення) основних засобів	Облік витрат на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби» (крім об'єктів будівництва та основного стада).
153	Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів	Облік витрат підприємства (організації, установи) на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, облік яких ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи».
154	Придбання (створення) нематеріальних активів	Облік витрат підприємства на придбання або створення власними силами активів, облік яких ведеться на рахунку 12 «Нематеріальні активи».
155	Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів	Облік витрат на придбання або вирощування (створення) довгострокових біологічних активів, облік яких ведеться на рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи».

*складено на підставі джерел [8]

Таблиця Д.4 – Типові бухгалтерські проведення з обліку надходження основних засобів*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Придбання основних засобів у постачальника</i>		
1. Відображено придбання об'єкту основних засобів (за рахунком постачальника)	152	631
2. Відображено податковий кредит з ПДВ	644	631
3. Сплачено рахунок постачальника	631	311
4. Нараховано заробітну плату за встановлення об'єкта	152	661

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
5. Нараховано ЄСВ на заробітну плату	152	651
6. Витрати пов'язані з монтажем та установкою об'єкта	152	20
7. Введено в експлуатацію основні засоби	10	152
<i>Внесок до зареєстрованого капіталу</i>		
8. Відображено заборгованість засновників за внесками	46	40
9. Надійшов об'єкт основних засобів як внесок до зареєстрованого капіталу	152	46
10. Введено в експлуатацію основні засоби	10	152
<i>Обмін на інші активи</i>		
11. Отримано основні засоби за обміном	10	377
<i>Виявлення надлишків при інвентаризації</i>		
12. Оприбутковано надлишки основних засобів	10	719

*складено за даними джерел [9]

Таблиця Д.5 – Типові бухгалтерські проведення з обліку надходження інших необоротних матеріальних активів*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Придбання інших необоротних матеріальних активів у постачальника</i>		
1. Відображено придбання об'єкту інших необоротних матеріальних активів (за рахунком постачальника)	153	631
2. Відображено податковий кредит з ПДВ	644	631
3. Сплачено рахунок постачальника	631	311
4. Нараховано заробітну плату за встановлення об'єкта	153	661
5. Нараховано ЄСВ на заробітну плату	153	651
6. Витрати пов'язані з монтажем та установкою об'єкта	153	20
7. Введено в експлуатацію основні засоби	11	153
<i>Внесок до зареєстрованого капіталу</i>		
8. Відображено заборгованість засновників за внесками	46	40
9. Надійшов об'єкт інших необоротних матеріальних активів як внесок до зареєстрованого капіталу	153	46
10. Введено в експлуатацію основні засоби	11	153
<i>Обмін на інші активи</i>		
11. Отримано основні засоби за обміном	11	377
<i>Виявлення надлишків при інвентаризації</i>		
12. Оприбутковано надлишки основних засобів	11	719

*складено за даними джерел [9]

Таблиця Д.6 – Типові бухгалтерські проведення з обліку амортизації основних засобів*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
1. Нарахування амортизації основних засобів виробничого призначення	23	131
2. Нарахування амортизації загальновиробничих основних засобів	91	131
3. Нарахування амортизації адміністративних основних засобів	92	131
4. Нарахування амортизації основних засобів збуту	93	131
5. Нарахування амортизації інших основних засобів	94	131
6. Списання зносу при вибутті основних засобів	131	10

*складено на підставі джерел [9]

Таблиця Д.7 – Типові бухгалтерські проведення з обліку знос інших необоротних матеріальних активів *

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
1. Нараховано знос інших необоротних матеріальних активів, що використовуються у виробництві	23	132
2. Нараховано знос інших необоротних матеріальних загальновиробничих активів	91	132
3. Нараховано знос інших необоротних матеріальних адміністративних активів	92	132
4. Нараховано знос інших необоротних матеріальних активів, пов'язаних зі збутом	93	132
5. Нараховано знос інших необоротних матеріальних активів	94	132
6. Списання зносу при вибутті інших необоротних матеріальних активів	132	11

*складено на підставі джерел [9]

Таблиця Д.8 – Типові бухгалтерські проведення з обліку ремонту основних засобів*

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
<i>Господарський спосіб (поточний ремонт)</i>		
1. Списано матеріали на ремонт об'єкту основних засобів	23, 91, 92, 93	20
2. Нараховано заробітну плату працівникам	23, 91, 92, 93	66
3. Нараховано ЄСВ	23, 91, 92, 93	65
<i>Господарський спосіб (поточний ремонт)</i>		
4. Відображено вартість послуг підрядника	23, 91, 92, 93	63
5. Відображено податковий кредит з ПДВ	641	63
6. Сплачено послуги підрядника	63	311

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
<i>Капітальний ремонт (збільшує вартість)</i>		
7. Накопичення витрат на ремонт	15	20,66,63
8. Введення в експлуатацію після ремонту	10	15

*складено на підставі джерел [9]

Таблиця Д.9 – Типові бухгалтерські проведення з обліку переоцінки основних засобів*

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1. Дооцінка первісної вартості основних засобів	10	411
2. Дооцінка суми зносу	411	131
3. Уцінка основних засобів (у межах попередніх дооцінок)	411	10
4. Уцінка основних засобів (віднесення на витрати)	975	10
5. Зменшення суми зносу при уцінці	131	10
6. Відображення дооцінки у складі додаткового капіталу	10	411
7. Списання дооцінки при вибутті об'єкта	411	44

*складено на підставі джерел [9]

Таблиця Д.10 – Типові бухгалтерські проведення з обліку вибуття основних засобів*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Ліквідація основних засобів</i>		
1. Списано накопичений знос основного засобу	131	10
2. Списано залишкову вартість об'єкта при ліквідації	976	10
3. Оприбутковано матеріали від ліквідації	209	746
<i>Реалізація основних засобів</i>		
4. Списано накопичений знос	131	10
5. Списано залишкову вартість реалізованого об'єкта	972	10
6. Відображено дохід від реалізації основного засобу	361	742
7. Списано залишкову вартість реалізованого об'єкта	972	10
8. Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	742	641
9. Відображено фінансовий результат (прибуток)	742	79
10. Відображено фінансовий результат (збиток)	79	972
11. Передано об'єкт безоплатно	976	10
<i>Безоплатна передача основних засобів</i>		
12. Списано накопичений знос основного засобу	131	10
13. Списано залишкову вартість об'єкта	976	10

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Внесок основних засобів до зареєстрованого капіталу</i>		
14. Списано накопичений знос основного засобу	131	10
15. Списано залишкову вартість об'єкта як фінансову інвестицію	14	10

*складено за даними джерел [4]

Таблиця Д.11 – Типові бухгалтерські проведення з обліку вибуття інших необоротних матеріальних активів*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Ліквідація основних засобів</i>		
1. Списано накопичений знос інших необоротних матеріальних активів	132	11
2. Списано залишкову вартість об'єкта при ліквідації	976	11
3. Оприбутковано матеріали від ліквідації	209	746
<i>Реалізація основних засобів</i>		
4. Списано накопичений знос інших необоротних матеріальних активів	132	11
5. Списано залишкову вартість реалізованого об'єкта	972	11
6. Відображено дохід від реалізації інших необоротних матеріальних активів	361	742
7. Списано залишкову вартість реалізованого об'єкта	972	11
8. Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	742	641
9. Відображено фінансовий результат (прибуток)	742	79
10. Відображено фінансовий результат (збиток)	79	972
11. Передано об'єкт безоплатно	976	11
<i>Безоплатна передача основних засобів</i>		
12. Списано накопичений знос інших необоротних матеріальних активів	132	11
13. Списано залишкову вартість об'єкта	976	11
<i>Внесок основних засобів до зареєстрованого капіталу</i>		
14. Списано накопичений знос інших необоротних матеріальних активів	132	11
15. Списано залишкову вартість об'єкта як фінансову інвестицію	14	11

*складено за даними джерел [4]

Таблиця Д.12 – Типові бухгалтерські проведення з обліку ремонту основних засобів*

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
<i>Надлишки, виявлені при інвентаризації</i>		
1. Оприбутковано надлишки основних засобів	10	719
2. Оприбутковано надлишки інших необоротних матеріальних активів	11	719
<i>Нестача, виявлена при інвентаризації</i>		
3. Списано накопичений знос основних засобів	131	10
4. Списано залишкову вартість об'єкта	947	10
5. Списано накопичений знос інших необоротних матеріальних активів	132	11
6. Списано залишкову вартість об'єкта	947	11
<i>Відображення нестачі, якщо встановлено винну особу</i>		
7. Віднесено суму збитків на винну особу	375	716
8. Надійшло відшкодування (готівка або рахунок)	301, 311	375
<i>Відображення нестачі, якщо не встановлено винну особу</i>		
9. Нестачу віднесено на витрати підприємства	947	10 або 11

*складено на підставі джерел [8]

Додаток Е

Підходи до проведення управлінського аналізу основних засобів підприємства за науковим підходом*

Автор	Основні етапи аналізу основних засобів	Характеристика підходу
Ф.Ф. Бутинець, М.С. Пушкар, О.Я. Олійник	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз складу і структури основних засобів; – аналіз руху основних засобів; – аналіз технічного стану основних засобів; – аналіз ефективності використання основних засобів. 	<p>Ф.Ф. Бутинець пропонує комплексний підхід до аналізу основних засобів, який передбачає дослідження їх складу, структури, динаміки, технічного стану та результативності використання у виробничому процесі.</p> <p>М.С. Пушкар акцентує увагу на дослідженні технічного стану основних засобів та визначенні показників їх придатності до експлуатації.</p> <p>О.Я. Олійник приділяє значну увагу дослідженню структури основних засобів та оцінці ефективності їх використання у виробничій діяльності підприємства.</p>
С.Ф. Голов, Н.М. Малюга	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз забезпеченості підприємства основними засобами; – аналіз структури основних засобів; – аналіз технічного стану; – аналіз ефективності використання. 	<p>С.Ф. Голов основну увагу приділяє оцінці рівня забезпеченості підприємства основними засобами та ефективності їх використання в процесі виробництва.</p> <p>Н.М. Малюга увагу приділяє методам удосконалення бухгалтерського обліку та економічного аналізу необоротних активів.</p>
Н.М. Ткаченко	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз динаміки основних засобів; – аналіз руху основних засобів; – аналіз технічного стану основних засобів; – аналіз ефективності використання основних засобів; 	<p>Автор пропонує поетапний аналіз, що починається з дослідження змін вартості основних засобів у часі та завершується оцінкою ефективності їх використання.</p>
В.В. Сопко, Т.В. Давидюк	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз наявності основних засобів; – аналіз їх структури; – аналіз технічного стану основних засобів; – аналіз ефективності використання основних засобів. 	<p>На думку В.В. Сопко особливу увагу необхідно приділити оцінці структури основних засобів та визначенню ефективності використання виробничих потужностей підприємства.</p> <p>Т.В. Давидюк основну увагу приділяє методології аналізу основних засобів, а саме оцінці їх технічного стану.</p>
С.Ф. Легенчук	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз структури та динаміки основних засобів; – аналіз відтворення основних засобів; – аналіз ефективності використання основних засобів. 	<p>Автор розглядає основні засоби як елемент управління активами підприємства та пропонує оцінювати ефективність їх використання через систему економічних показників.</p>

Автор	Основні етапи аналізу основних засобів	Характеристика підходу
О.А. Петрик	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз наявності основних засобів; – аналіз руху основних засобів; – аналіз технічного стану основних засобів; – аудит ефективності використання основних засобів. 	Дослідник акцентує увагу на контролі та аудиті використання основних засобів у системі управління підприємством.
М.В. Кужельний	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз складу основних засобів; – аналіз динаміки основних засобів; – аналіз технічного стану основних засобів; – аналіз результативності використання основних засобів. 	Автор підкреслює важливість оцінки ефективності використання основних засобів у процесі управління виробничими ресурсами підприємства.

**складено за даними джерел [9,13,14,16-22]*

Додаток Ж

Основні фінансово-економічних показників діяльності підприємства за 2022-2024 роки*

Показники	Роки			Відхилення			
				2023р. до 2022р.		2024р. до 2023р.	
	2022	2023	2024	абс.	%	абс.	%
1. Обсяг продукції в натуральному виразі, т (тис.дал)	984,8	816,3	996,4	-168,5	-17,1%	180,1	22,1
2. Обсяг продукції в оптових цінах без ПДВ та акцизного збору, тис. грн.							
- у діючих оптових цінах	21987	17855,5	21851,4	-4131,5	-18,8%	3995,9	22,4
- у порівнянних оптових цінах	27350,3	16762,3	21851,4	-10588	-38,7%	5089,1	30,4
3. Середня оптова ціна за 1 тону продукції, грн.	22326,4	21873,7	21930,35	-452,7	-2,03	56,65	0,26
4. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	171390	189207	251006	17817	10,4	61799	32,7
5. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	106807	150458	148078	43651	40,87	-2380	-1,58
6. Адміністративні витрати, тис. грн.	4849	6715	8397	1866	38,48	1682	25,05
7. Витрати на збут, тис. грн.	3660	7168	9059	3508	95,85	1891	26,38
8. Валовий прибуток, тис. грн.	64583	38749	102928	-25834	-40,0	64179	в 1,7 р
9. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	115316	164341	165534	49025	42,51	1193	0,73
10. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	67,28	86,86	65,95	19,58	29,10	-20,91	-24,07
11. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	66181	25130	96914	-41051	-62,03	71784	в 2,9р
в т.числі:							
- від основної операційної діяльності	56074	24866	85472	-31208	-55,66	60606	в 2,4р
- від іншої операційної діяльності	10948	2577	14056	-8371	-76,46	11479	в 4,5р

Показники	Роки			Відхилення			
	2022	2023	2024	2023р. до 2022р.		2024р. до 2023р.	
				абс.	%	абс.	%
- від фінансової діяльності	-682	-2091	-2603	-1409	в 2,1 р	-512	24,49
- від іншої діяльності	-159	-222	-11	-63	39,62	211	-95,05
12. Податок на прибуток, тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-
13. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	66181	25130	96914	-41051	-62,03	71784	285,65
14. Матеріальні витрати, тис. грн.	102914	111851	130693	8937	8,68	18842	16,85
15. Матеріаловіддача, грн./грн.	0,21	0,16	0,17	-0,05	-25,23	0,01	4,38
16. Матеріаломісткість продукції, грн./грн	4,68	6,26	5,98	1,58	33,82	-0,28	-4,52
17. Середня облікова кількість працівників підприємства, осіб.	139	127	124	-12	-8,63	-3	-2,4
18. Продуктивність праці одного працівника підприємства, грн.	196764,7	131986,6	176221,0	-64778,1	-32,92	44234,4	33,51
19. Фонд оплати праці працівників підприємства, тис. грн.	17414	19183	24457	1769	10,16	5274	27,49
20. Середня річна заробітна плата одного працівника підприємства, грн.	125280,58	151047,24	197233,87	25766,66	20,57	46186,63	30,58
21. Середня річна вартість основних засобів за підприємства, тис. грн.	129722,5	135716,5	152315,5	5994	4,62	16599	12,23
22. Фондовіддача, грн./грн.							
- по продукції	0,21	0,12	0,14	-0,09	-42,86	0,02	16,67
- по прибутку	43,23	18,32	56,12	-24,9	-57,6	37,8	в 2,1р
23. Фондорентабельність, %	51,02	18,52	63,63	-32,5	x	45,11	x
24. Середня річна вартість оборотних активів, тис. грн.	183560	232202	285609,5	48642	26,5	53407,5	23,0
25. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,93	0,81	0,88	-0,12	-12,9	0,07	8,64
26. Рентабельність продукції, %	37,68	20,48	41,01	-17,2	x	20,53	x

Показники	Роки			Відхилення			
	2022	2023	2024	2023р. до 2022р.		2023р. до 2022р.	
				абс.	%	абс.	%
27. Рентабельність виробництва, %	21,13	6,83	22,13	-14,3	x	15,3	x
28. Середня річна сума дебіторської заборгованості	6527	7624,5	13298	1097,5	16,81	5673,5	74,41
29. Середня річна сума кредиторської заборгованості	4289	6205	5825,5	1916	44,67	-379,5	-6,12
30. Коефіцієнти ліквідності балансу							
- коефіцієнт поточної ліквідності	18,82	18,29	62,59	22,72	x	44,3	x
- коефіцієнт швидкої ліквідності	7,7	7,92	28,57	4,71	x	21,4	x
- коефіцієнт абсолютної ліквідності	7,26	7,17	25,39	6,26	x	17,47	x

* Розраховано на підставі даних фінансової та статистичної звітності підприємства